

วารสารวิชาการ
ศึกษิตาลัย
Sueksitalai Journal

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

Vol.1 No.2 May – August 2020

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

พิมพ์จำนวน 500 เล่ม

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารศึกษิตาลัย เป็นวารสารวิชาการของวัดศรีสุมังค์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่ผลงานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ และผลงานวิชาการของนักวิชาการจากหน่วยงานทางการศึกษา นิสิต/นักศึกษา คณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ และนักวิจัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา ภาษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ คติชนวิทยา การท่องเที่ยว และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

ที่ปรึกษา

พระราชรัตนาลงกรณ์,รศ.ดร.

เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระศรีวัชรโมลี

รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระครูภาวนาธรรมโฆสิต,ดร.

เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย

พระครูสุตรัตนภรณ์

รองเจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย

พระครูอนุกุลวรภิกข

เจ้าอาวาสวัดศรีสุ่มังคล์

บรรณาธิการบริหาร

พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาประหยัด ปญญาโว,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

กองบรรณาธิการ

พระเดชขจร ขนฺติโร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ดร.ภณทิลา น้อยเจริญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาจำนงค์ สิริวัฒน์,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ดร.กัมพล นะวัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ดร.สกุล อันมา

มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.จิตาภา เร่งมีศรีสุข

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ดร.ปาริชาติ ทุมพันธ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดร.จุฬารัตน์ วิชาวนาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

นายขจรศักดิ์ วิเศษสุนทร

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอภิวัฒน์ชัย พุทธจร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

นางอิงอร บุตรศรีผา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาจตุรภัทร์ กิตติยุตโต

วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)

พระมหาวิชญ์พงศ์ โคตพันธ์

วัดชัยพร

งานบันทึกข้อมูล

พระเชษฐา จารุธมโม

วัดศรีสุมังคล์

พระมหาอภิมงคล อภิวรเมธี

วัดศรีสุมังคล์

ศิลปกรรม

นายกิตติศักดิ์ พรหมกุล

พิสูจน์อักษร

นายสุวิทย์ ขาวนอก

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นายชาญชัย พิมพ์คำ

ไวยาวัจกร วัดเนินพระเนาวนาราม

นายจันทวี ชัยสว่าง

ไวยาวัจกร วัดศรีสุมังคล์

สำนักงาน : 962 หมู่ 9 วัดศรีสุมังคล์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 086 889 4578, 081 717 5293, 087 853 1097

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ ถนนประจักษ์ศิลปาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 0-4246-0082

บทบรรณาธิการ

วารสารศึกษิตาลัยฉบับนี้ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2563 บทความที่นำมาเผยแพร่ในฉบับนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย คณะสงฆ์ นิสิต/นักศึกษา และนักวิชาการอิสระ จำนวน 5 บทความ ประกอบด้วยบทความวิชาการจำนวน 3 บทความ และบทความวิจัยจำนวน 2 บทความ ได้แก่ บทความวิชาการเรื่อง “การศึกษาภาพลักษณ์ของชูชกและนางอมิตตาในเวสสันดรชาดก: กัณฑ์ชูชก” โดย บุญส่ง สิ้นธินอก บทความวิชาการเรื่อง “ศึกษารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ลาว” โดย พระมหาวีรวัต วิจักษณ์ (วิไลจักร์) บทความวิชาการเรื่อง “การพัฒนาชุมชนจอมมณีตามหลักอิทธิบาท 4” โดย พระณรงค์ฤทธิ์ รตนวณโณ (ดีทองหลง) บทความวิชาการเรื่อง “เทคโนโลยีของพระบวชใหม่ในเทศกาลเข้าพรรษา” โดย พระธัญวัฒน์ ชีรปัญญา (วัฒนวงษ์) บทความวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนิสิตในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย” โดย อภิวัฒน์ชัย พุทธจร

ขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความทุกท่าน ที่ส่งบทความมาตีพิมพ์ ขอขอบคุณกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้สละเวลากลับกรองบทความ ชี้แนะ แก้ไข ทำให้บทความมีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณกองบรรณาธิการทุกท่าน ที่ได้สละเวลาในการตรวจทานต้นฉบับ ส่งบทความให้ผู้สนับสนุนแก้ไข ส่งบทความให้ Peer Review อ่าน จัดรูปเล่ม ประสานงานกับโรงพิมพ์ จนวารสารฉบับปฐมฤกษ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

(พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	ก-ค
บทบรรณาธิการ	ง
สารบัญ	จ
บทความวิชาการ	
การศึกษาภาพลักษณ์ของชุกและนางอมิตตดาในเวสสันดรชาดก: กัณฑ์ชุกก	1-14
STUDIES ON CHARACTERISTICS OF JUJAKA AND AMITTATA IN VESSANTARA JATAKA : JUJOKA SERMON	
บุญส่ง สิ้นธุ์นอก	
ศึกษารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ลาว	15-28
STUDY OF MODELS IN LAOS SANGHA ADMINISTRATION	
พระมหาวิรัตน์ วิจิตรคุณ (วิไลจักร์)	
การพัฒนาชุมชนจอมมณีตามหลักอิทธิบาท 4	29-42
DEVELOPMENT OF JOMMANEE COMMUNITY IN IDDHIPADA 4	
พระณรงค์ฤทธิ์ รตนวณโณ (ดีทองหลง)	
การเทศน์ของพระบวชใหม่ในเทศกาลเข้าพรรษา	43-56
PREACHING OF NEW MONKS IN BUDDHIST LENT PERIOD	
พระธัญวัฒน์ อธิปไตย (วัฒนวงศ์)	
บทความวิจัย	
ความพึงพอใจของนิสิตในการให้บริการ	57-70
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย	
SATISFACTION OF STUDENTS TOWARDS SERVICE MIND-ORIENTED OF MCU NONGKHAI CAMPUS	
อภิวัฒน์ชัย พุทธจร	
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารศึกษิตาลัย	71-71
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	72-84

การศึกษาภาพลักษณ์ของชูชกและนางอมิตตตาในเวสสันดรชาดก: กัณฑ์ชูชก*

STUDIES ON CHARACTERISTICS OF JUJAKA AND AMITTATA IN VESSANTARA JATAKA : JUJOKA SERMON

บุญส่ง สิ้นจูนอก

Boonsong Sinthunok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand.

E-mail: boonsong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของชูชกและนางอมิตตตาในเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก โดยศึกษาข้อมูลจากมหาเวสสันดรชาดกฉบับกรมศิลปากร แล้วเทียบเคียงกับพระไตรปิฎก เวสสันดรชาดกฉบับกรมศิลปากรได้บรรยายภาพลักษณ์ภายนอกของชูชกไว้ว่า เป็นคนแก่ หน้าตา อปลักษณ์ ปากเหม็น ฟันเหยิน เนื้อตัวเหี่ยวแห้ง เป็นโรคผิวหนัง มีไฟเต็มตัว เท้าบิด ขากาง หลังค่อม พุงโร หูตาบิดเบี้ยว เป็นต้น เพื่อเสริมเนื้อความในพระไตรปิฎกว่าชูชกมีความบกพร่องทางร่างกาย 18 อย่าง ส่วนภาพลักษณ์ภายใน ได้แก่ ด้านนิสัยใจคอและพฤติกรรมของชูชก เป็นคนเจ้าเล่ห์ มีนิสัยชั่วร้าย มีความละโมภโลภมาก ด้านภาพลักษณ์ภายนอกของนางอมิตตตานี้เป็นหญิงสาวแรกรุ่ง รูปร่างดี และงดงาม ส่วนภาพลักษณ์ภายใน เป็นคนหัวอ่อน เชื่อฟังพ่อแม่ เป็นภรรยาที่ดี แต่ข้อบกพร่องของนางอมิตตตา คือ เป็นคนเห็นแก่ได้ ยอมแต่งงานเพราะหวังทรัพย์สมบัติของชูชก แม้ว่าเวสสันดรชาดกจะกล่าวถึงภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของชูชกไว้หลายประการ แต่หากมองถึงพฤติกรรมเชิงบวก ชูชกก็มีส่วนดีอยู่หลายประการ เช่น ความรับผิดชอบต่อครอบครัว รับผิดชอบต่อหน้าที่ ประหยัด มัธยัสถ์ พากเพียรอดทน และเฉลียวฉลาด เมื่อศึกษาเปรียบเทียบเวสสันดรชาดกฉบับกรมศิลปากรกับสำนวนบาลี ทำให้ทราบว่า ผู้แต่งได้เพิ่มเติมบุคลิกภาพตัวละครให้มีพฤติกรรมที่น่าสนใจ ทางด้านจริยธรรมที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรมของพราหมณ์ชูชกมีหลายประการ เช่น ความอดทนอดกลั้น ความประหยัด ความมีไหวพริบ การรู้จักเอาตัวรอด รู้จักผ่อนปรน เป็นต้น ภาพลักษณ์เหล่านี้จึงพอจะเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติตามได้

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์, ชูชกและอมิตตตา, เวสสันดรชาดก, กัณฑ์ชูชก

*Received: 23 April 2020; Revised: 9 June 2020; Accepted: 31 July 2020

Abstract

This article aimed to study the characteristics of Jujoka and Mrs. Amittata in Vessantara Jataka: Jujoka Sermon, with information from Mahavessantara Jataka of the Fine Arts Department's edition, and then compare it with the Tipitaka. The Vessantara Jataka of the Fine Arts Department described Jujoka's external characteristics as an old man, ugly face, bad smell, wrinkled teeth, having skin disease, full-body mole, twisted feet, legs spread, hunchback, tummy, distorted ears, etc. These were to enhance the commentary of Tipitaka that Jujoka had 18 physical disabilities. As for the internal characteristics, which included the personality and behavior, Jujoka was a cunning person, ferocious, and very greedy. Regarding to Mrs. Amittata's external characteristics, she was a young woman, good shape, and beautiful. But her internal characteristics was a soft-headed person, obey the parents, a good wife. Some Amittata's flaw was selfish, married because of Jujoka's wealth. Although Vessantara Jataka mentioned several bad characteristics of Jujoka, contrary, if looking at the positive behavior, he had many good things, such as; family responsibility, responsible for duty, thrifty, perseverance, patience, and intelligence. Therefore, when comparing the Vessantara Jataka, edited by the Fine Arts Department, with Pali idioms, it was revealed that the author added characteristic personality to be more interesting behavior. There were several aspects of ethics from the studies of Jujoka's behavior such as; good effort, thriftiness, tact survival, relaxation, etc. These characteristics were enough to be a good sample for people in society to follow.

Keywords: Characteristics, Jujoka and Amittata, Vessantara Jataka, Jujoka Sermon

บทนำ

เวสสันดรชาดกตอนทศกัณฐ์ เป็นชาดกที่แสดงถึงประวัติการบำเพ็ญบารมี ซึ่งถือว่าเป็นการบำเพ็ญมหาทานที่ยิ่งใหญ่และมีความสำคัญมากที่สุดสมัยหนึ่งในทศบารมี อันได้แก่ บารมี 10 ทศ ชุชก เป็นตัวละครตัวหนึ่ง ซึ่งเป็นบัณฑิตที่มีความสำคัญ ทำให้พระเวสสันดรได้ไต่เต้าไปสู่การบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ โดยส่วนมากชาวพุทธมักจะมองเห็นว่า ชุชกเป็นตัวละครที่ติดต่อก่อนความทุกข์ทรมานและเบียดเบียนพระเวสสันดรในสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง โดยไม่ได้มองเห็นความสำคัญของบทบาทของชุชกเลย ความเป็นจริง ในเรื่องเวสสันดรชาดก ถ้าไม่มีตัวละครที่มีนามว่าชุชกแล้ว ก็ไม่มีอะไรเป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมและสนับสนุน ให้พระเวสสันดรเต็มเต็มพระบารมีของพระองค์ได้ ดังนั้น ชาวพุทธก็ควรให้ความสำคัญเป็นธรรมแก่เผ่าชุชกด้วย คือ มองบทบาทของชุชกในทางบวก ไม่ใช่มองแต่บทบาทในทางลบอย่างเดียว

ผู้ศึกษาได้มองเห็นว่าบทบาทของชูชก มีส่วนต้อยบ้าง จึงได้หยิบยกเอาเรื่องบุคลิกภาพของชูชก และนางอมิตตตามาเป็นประเด็นในการศึกษาตีความ เพื่อหาความชัดเจนของตัวละครทั้งสองต่อไป

กัณฑ์ชูชก

พระไทรปิฎก ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชูชกพราหมณ์ไว้ว่า ที่แคว้นกาลิงคะ หลังจากได้ช้างปัจจัยนาเคนจากเวสสันดรแล้ว ฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล ส่งผลให้การกสิกรรมได้ผล ชาวแคว้นกาลิงคะต่างก็กลับมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเหมือนเดิม เหตุการณ์ครั้งนี้ พวกเขาต่างก็รู้ดีว่า เกิดมาจากพระมหากรุณาคุณของพระเวสสันดร จึงพากันกล่าวขวัญถึงในทำนองว่า พระองค์เป็นผู้ให้ผู้ยิ่งใหญ่

ในแคว้นกาลิงคะ มีหมู่บ้านพราหมณ์ชื่อว่า “ทุนนิวิฐฐะ” ในหมู่บ้านนั้นมีพราหมณ์แก่ชื่อ “ชูชก” เชื้อสายตระกูลการทวาชอาศัยอยู่ด้วย ชูชกเป็นพราหมณ์ที่ยากจนเสียใจ หาเลี้ยงชีวิตด้วยการขอลาน ครั้นรวบรวมเงินได้ 100 กหาปณะแล้ว จึงนำไปฝากไว้ที่ครอบครัวพราหมณ์ที่รู้จักกันครอบครัวหนึ่ง ซึ่งเป็นเพื่อนกันและเขาไว้วางใจ จากนั้นจึงได้เดินทางไปเพื่อขอลานอีก แต่หลังทราบว่าเป็นเพื่อนได้ใช้เงินที่ฝากไว้ไปหมดแล้ว และไม่สามารถหาเงินคืนได้ เพื่อนจึงยกนางอมิตตตาผู้เป็นลูกสาวให้เป็นภรรยาแทนเงิน พราหมณ์รู้สึกพอใจเป็นอย่างมาก

ส่วนนางอมิตตตายินยอมตามที่บิดามารดาได้ตัดสินใจ และเดินทางไปอยู่กินกับพราหมณ์ชูชกโดยไม่อิดเอื้อน แม้ว่าวัยจะห่างกันมาก แต่นางอมิตตตาก็พยายามทำหน้าที่ของภรรยาอย่างดีที่สุด ทุกวันหลังจากหุงหาอาหารและทำงานบ้านแล้ว นางจักไปตักน้ำที่ทำน้ำมาใส่ตุ่ม เพื่อให้พราหมณ์ชูชกได้ใช้สอย นางทำหน้าที่แม่บ้านไม่บกพร่อง ความเป็นแม่บ้านของนาง จึงเป็นที่กล่าวขวัญถึงไปทั่วหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ชายทั้งหลายมักจะนำความดีของนางไปกล่าวเปรียบเทียบกับภรรยาของตน จนเป็นเหตุให้ผู้หญิงเพื่อนบ้านทั้งหลาย ต่างก็โกรธนางและพากันมาดักروبนางที่ทำน้ำ เมื่อพบนางก็ได้กล่าวเยาะเย้ยต่าง ๆ นานา

นางอมิตตตาเมื่อได้ฟังหญิงชาวบ้านเหล่านั้นเยาะเย้ย จึงโกรธ แต่ไม่สามารถทำอะไรได้ ได้แต่ร้องไห้ แล้วแบกหม้อน้ำกลับบ้าน และบอกแก่พราหมณ์ชูชกว่า จะไม่ไปตักน้ำอีก และแนะนำให้พราหมณ์ไปขอบุตรธิดาของเวสสันดรมาเป็นคนใช้ ครั้งแรกพราหมณ์ชูชกไม่ยอมไป นางอมิตตตาพูดว่า จะหนีไปและไม่อยู่ร่วมกับชูชกอีกต่อไป ทำให้ชูชกเกรงว่าภรรยาจะหนีจึงตกลงใจเพื่อไปขอพระราชบุตรและธิดาที่เขาเวกตมาเป็นคนใช้ของนาง (ชู.ชา. (ไทย) , 28/1914-1945/484-488)

ภาพลักษณ์ของชูชกและนางมิตตา

เวสสันดรชาดกฉบับกรมศิลปากร ผู้ศึกษาเชื่อว่า ผู้แต่งได้เพิ่มเติมข้อความบางส่วน เพื่อให้มีรสชาติแก่ผู้อ่านไม่มากนักน้อย เป็นต้นว่า ฉาก คำพูด เนื้อหาบางประการ และที่สำคัญประการหนึ่งคือ จะต้องมีการเสริมแต่งบุคลิกลักษณะให้แก่ตัวละคร จนสามารถทำให้ตัวละครในเรื่องนี้ ไม่ว่าตัวละครที่เด่นในทางดี ได้แก่ พระเวสสันดร พระนางมัทรี กัณหา และซาลี หรือตัวละครที่เด่นในทางร้าย เช่น ชูชก

มีชีวิตและปรากฏอยู่ในความทรงจำของผู้อ่านและผู้ฟังเรื่อยมา โดยพิจารณาว่า ผู้แต่งได้เสริมแต่งบุคลิกลักษณะอะไรบ้างให้แก่ตัวละครแต่ละตัว และเพราะเหตุใดจึงทำเช่นนั้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะขอกล่าวถึงภาพลักษณ์ของพราหมณ์ชูชกและนางอมิตตดาเท่านั้น เพราะพิจารณาเห็นว่า เป็นตัวละครที่น่าสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่องอยู่มาก ในประเด็นต่อไปนี้

1) รูปร่างลักษณะของพราหมณ์ชูชก

รูปร่างลักษณะของชูชกไม่ปรากฏชัดนัก ผู้อ่านทราบแต่เพียงว่าเป็นคนแก่ แต่ไม่ทราบว่าแก่แค่ไหน รูปร่างหน้าตาน่าเกลียดอย่างไร กัณฑ์ชูชก สำนวนความเรียงของสมเด็จพระวันรัต เขมจารี วัดมหาธาตุฯ กัณฑ์ชูชก ร่ายยาวกลอนเทศน์ภาคกลาง สำนวนของพระเทพมุนี (ด้วง) วัดสังข์กระจาย กัณฑ์ (กรมศิลปากร, 2507) ตอนเริ่มเรื่องผู้แต่งไม่ได้บอกด้วยซ้ำว่า เป็นคนแก่ เล่าแต่เพียงบอกว่า ในครั้งนั้นมีพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่า ชูชก อยู่ในบ้านขุนนิเวศ แคว้นกาลิงคะ เทียวขอทานได้เงิน 100 กษาปณ์ และได้นำไปฝากพราหมณ์อีกคนหนึ่ง แล้วก็ไปหาขอทานต่อ

เราทราบว่า ชูชกเป็นคนแก่ เมื่อตอนที่พราหมณ์โกธและดำนางอมิตตดา เมื่อพาดพิงไปถึงชูชก ได้เน้นคำคุณนามอยู่คำหนึ่งว่า “ชัณณ” มีความหมายว่า “แก่” ดังพระบาลีว่า

ทุกกุญ วต เต ภาตี	มนตยีสฺส รโหคตา
เย ต ชัณณสฺส ปาทสุ	เอา ทหริย สตี ฯ
ปาป ก วต เต ภาตี	มนตยีสฺส รโหคตา
เย ต ชัณณสฺส ปาทสุ	เอา ทหริย สตี ฯ
อมนาป วต เต ภาตี	มนตยีสฺส รโหคตา
เย ต ชัณณสฺส ปาทสุ	เอา ทหริย สตี ฯ
อมนาปวาส วลี	ชัณเณน ปตินา สห
ยา ตว วสสิ ชัณณสฺส	มตนะเต ชีวตา วร ฯ (ช.ชา. (บาลี) 28/1919-1922/334)

แปลว่า

เป็นความชั่วจริงหนอ
ที่พวงญาติของเจ้าได้แอบไปปรึกษากันลับ ๆ
ยกเจ้าผู้ยังเป็นสาวแรกรุ่นให้แก่พราหมณ์เฒ่าอย่างนี้
เป็นความเลวทรามจริงหนอ
ที่พวงญาติของเจ้าได้แอบไปปรึกษากันลับ ๆ
ยกเจ้าผู้ยังเป็นสาวแรกรุ่นให้แก่พราหมณ์เฒ่าอย่างนี้
เป็นที่น่าเสียใจหนอ
ที่พวงญาติของเจ้าได้แอบไปปรึกษากันลับ ๆ
เจ้าคงไม่พอใจอยู่กับผัวแก่

การที่เจ้าอยู่ในเรือนของพราหมณ์เฒ่า

เจ้าตายเสียยิ่งดีกว่าอยู่ (ขุ.ชา. (ไทย), 28/1919-1922/484-485)

ในมหาเวสสันดรชาดกของภาคกลาง (สำนวนของพระเทพมุนี (ดั่ง) วัดสังข์กระจาย) พิจารณาจากที่ตัวละครอื่นกล่าวถึงชูชกเป็นตาแก่ ที่มีรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์ พราหมณ์ใช้คำว่า “อ้ายเฒ่าจัญไร รูปร่างดังเดนहां” บ้าง “อ้ายเฒ่าแก่กากกลีกระตางกลาง” บ้าง “อ้ายเฒ่าทรพล” บ้าง และกล่าวว่า “ถ้าอ้อเฒ่าจะอ้าปากออกพูดนี้มัน เหม็นฟุ้ง ทั้งฟันฟางก็ห่างหักเหินน้ำเวทนา” (กรมศึกษาธิการ, 2531)

ในเวสสันดรชาดกฉบับบาลี กัณฑ์กุมาร ชาลิกกล่าวถึงความผิดปกติทางกายของชูชกไว้ว่า

พลงกปาโท อทุธนโฆ โอโธ โอพทุธิปัญชิโก

ทีโฆตฺตโรฏฺฐโ จปโโล กฬารโ ภคฺคณาสโก ฯ

กุมโภทโร ภคฺคปิฏฺฐิ โอโธ วิสมจฺจุชฺโก

โลหมสฺสุ หริตเกโส วสฺสิน ติลกาหโต ฯ

ปิงฺคโล จ วินโต จ วิกฺกโธ จ พฺรหา ขโร

อชินานิปี สนนทฺโธ อมนุสฺโส ภยานโก ฯ (ขุ.ชา. (บาลี), 28/1173/418)

หมายถึง มีความพิการทางร่างกาย 18 ประการ คือ

1. มีเท้าหู่ (มีเท้าแบนเป็นแผ่น)
2. มีเล็บกุด (หมายถึง เล็บเน่า)
3. มีปลีน้องหย่อนยาน (หมายถึง เนื้อปลีน้องหย่อนยานลงข้างล่าง)
4. มีริมฝีปากบนยาว (หมายถึง ริมฝีปากด้านบนยาวห้อยปิดริมฝีปากด้านล่าง)
5. มีน้ำลายไหล (หมายถึง มีน้ำลายไหลตลอดเวลา)
6. มีเขี้ยว (หมายถึง มีเขี้ยวอกขึ้นเหมือนเขี้ยวสุกร)
7. มีจมูกหัก (หมายถึง มีจมูกทั้งหักทั้งคด)
8. มีพุงเหมือนหม้อ
9. มีหลังค่อม
10. มีตาเหล่
11. มีหนวดแดง (หมายถึง มีหนวดสีแดงเหมือนเส้นลวดทองแดง)
12. มีผมเหลือ (หมายถึง มีผมอกขึ้นมาเป็นสีทอง)
13. มีหนังย่นตกรักระ (หมายถึง หนังตามตัวเต็มไปด้วยรอยย่นและเกลื่อนกล่นไปด้วยมูลแมลงวัน)
14. มีตาเหลือ (หมายถึง มีลูกตาเหลือกเหลือเหมือนตาแมว)
15. มีกายคด (หมายถึง มีที่คด 3 แห่ง คือ สะเอว หลัง และคอ)
16. มีขาโก่ง (หมายถึง มีเท้าเฉไปคนละทาง ขัดต่อกระดูกไม่สนิทกัน)
17. มีขนหยาบยาว
18. นุ่งห่มหนังสือ เป็นอมมนุษย์ที่น่าสะพรึงกลัว (ขุ.ชา. (ไทย), 28/2127-2129/514)

จากข้อความนี้ อาจสันนิษฐานได้ว่า ในความเป็นจริง อาจไม่ได้มีลักษณะที่น่าเกลียดน่ากลัวอย่างนี้ แต่ชาลิมองด้วยสายตาของเด็ก ซึ่งเกลียดและกลัวชุกเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงกล่าวออกมาเช่นนั้นก็เป็นไปได้

นอกจากนี้ ในมหาชาติล้านนามีรายละเอียดรูปร่างลักษณะของชุกพราหมณ์อย่างถ้วนมี 5 ส่วน จาก 5 ส่วนนี้ ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพของชุกพราหมณ์ไว้อย่างละเอียด ดังจะได้ยกมากล่าวไว้พอเป็นสังเขป ดังนี้ (ประครอง นิมนานเหมินท์, 2526)

1) ส่วนพระยาพื้น บรรยายว่า ชุกเป็น “เฒ่าขี้หิด ขี้ซาก” ขี้ซากก็คือ ขี้กลาก

2) ส่วนอินทร์ลงเหลา บรรยายว่า “มีตัวบ่งามผิดแผกผางร้าย” หมายความว่า รูปร่างไม่สวยงาม น่าเกลียด และบรรยายต่อไปอีกว่า พื้นฟางหลุดหมดและหลังโกง แก่หง่อมขนาดหัวสั้น งันงเนื้อหนังเหี่ยวย่น ผมหงอกขาวโพลน กลิ่นเหม็นเหมือนอีแร้งบ้าง เหม็นควบบ้าง

นอกจากนี้ มหาชาติล้านนา ส่วนอินทร์ลงเหลา ยังได้พรรณารายละเอียดต่อไปว่า พราหมณ์เฒ่าผู้นี้พื้นหล่อไม่น่าดู เวลาเอียงตามอง หัวเราะคัก ๆ ขี้พินกระจายฟุ้ง ดูรูปร่างจะว่าผีก็ไม่ใช่ ฟุ้งใหญ่เท่าไ้ตาล จนกระพือเวลาเดิน ตาเหลือกขึ้นไปข้างบน หนึ่งตาห้อยลงมาปิดจมูก หลังก็หัก ผมหงอกขาว ถึงแม้ว่าจะเหลือกตาอย่างไร ก็เหลือกโตเหมือนลูกลานต้ม ฟันก็เขยิบ จมูกก็โง่งออกมาเนื้อตัวเป็นหิด เป็นกลาก และขี้เรื้อน แถมมีไฟดำไฟแดงตลอดจนขี้แมงวันเม็ดโตเท่ามะกอก

2) อุปนิสัยใจคอของพราหมณ์ชุก

ชุกในเวสสันดรชาดกเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนนของมหาชาติล้านนาแล้ว มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง คือ ส่วนเวสสันดรชาดกฉบับล้านนา เน้นความบกพร่องบางประการมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งฉบับที่แต่งขึ้นในภายหลัง ได้แก่ ส่วนพระยาพื้นและอินทร์ลงเหลา ชุกในเวสสันดรชาดกและมหาชาติล้านนา ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เป็นคนมีอารมณ์ขุ่นมัว แค้นเคือง และมักมีความโมโหโกรธา เช่น

ส่วนมหาเวสสันดรชาดก ความว่า “ธิดาแก่เป็นคนจนอัปปริย ไร้อาติยงสุล ทุคคะคณคณเคืองขุ่นข้องเชียวใจ” (กรมศึกษาธิการ, 2531)

ส่วนอินทร์ลงเหลา ความว่า “มีโมโหชั่วโคต ประกอบด้วยโทษปานผี”

นิสัยใจคออย่างนี้ ฉบับภาษาบาลีไม่ปรากฏ นิสัยที่ตรงกันทั้งมหาเวสสันดรชาดกกับมหาชาติล้านนา อีกอย่างคือ กร้าวร้าว ใจแข็ง ขาดเมตตา ชอบหักทิ่มคนอื่น ชุกในมหาเวสสันดรชาดกแสดงถึงนิสัยโอ้อวดทับถมเพื่อน เมื่อเอาเงินไปฝากก็คุยว่า “เราค่อยมั่งคั่งขึ้นถึงเพียงนี้ มีกว่าอ้อเจ้า”

เมื่อกลับจากขอทานมาทวงเงินคืน พราหมณ์สองสามยังไม่ทันตอบ ชุกก็ทำขึงขังแทบจะยึดเอาข้าวของ ดังข้อความว่า

“ซึ่งทวงว่า ของของเราที่เอามาฝากฝากท่านไว้ เอามาให้ให้ทันที เอามาเดี๋ยวนี้เดี๋ยวนี้ขมิขมัน” และ “หาอ้อเฒ่าว่า กระไรทำได้ก็ทำเอาอาจถึงเพียงนี้ คิดดูให้จงดี เอ็งกับกูนี้ผิดกันเสียเปล่า ๆ” (กรมศึกษาธิการ, 2531)

ในมหาชาติล้านนา เมื่อพราหมณ์ชุกกลับมาทวงถามเอาเงินคืน สองสามีภรรยามีความกลัวจนร้องไห้ จึงได้กล่าวว่า “ชุกก็บ่ขุนนา”

คำว่า “ขุนนา” เป็นคำพูดที่ใช้ในท้องถิ่น หมายถึง “ความกรุณา” โดยที่พราหมณ์ชุก ชูเชิญจะฟ้องร้อง แคมคุยโตอีกว่า มีญาติรับราชการอยู่กับกษัตริย์ ถ้าไม่คืนเงินให้จะไปทูลใส่โทษ

การได้นางอมิตตตามาเป็นภรรยานั้น ชุกในมหาชาติล้านนา ได้มาด้วยเล่ห์กระเท่ห์ นับแต่การวางแผนล่วงหน้า โดยการเอาเงินไปฝากพราหมณ์สองสามีภรรยาเพราะต้องการลูกสาว ดังข้อความว่า

“มันจึงจักปกเอาชวะไซ้ร้ จึงเอาไปฝากไว้ชะกุลซี้รับมีสัง

ยังฝังใจไผ่ห้อยสาวน้อยผั่งขึ้นใหญ่ซิงริง อันเป็นลูกหญิงผู้ซี้ไร้”

คำว่า ซี้ไร้ หมายถึง ยากจนเจ็บใจ ส่วนผั่งขึ้นใหญ่ซิงริง หมายถึง เพิ่งจะเป็นสาวแรกรุ่ง (ประครอง นิมมานเหมินท์, 2526)

เมื่อพ่อแม่ของนางอมิตตตาเอ่ยปากยกลูกสาวให้แล้ว เพราะไม่มีเงินใช้คืน ชุกก็หลอกนางอมิตตตาว่า จะนำไปเลี้ยงดูเป็นลูกเป็นหลาน จะยกบ้านเรือนหลังใหญ่ให้ เมื่อนางอมิตตตาไปอยู่ด้วยแล้ว ก็หลอกลงต่อไปว่า จะซื้อเสื้อผ้าเครื่องประดับสวย ๆ ให้ จนนางอมิตตตายอมเป็นภรรยา ชุกในมหาเวสสันดรชาดกของภาคกลางและในมหาชาติล้านนา มีความสามารถในการพูด เคยพูดให้คนใจอ่อนหลายครั้ง มหาชาติล้านนาบางที่ชุกก็ตีแต่พูด เป็นคนไม่เอาจริง จะเห็นจากตอนที่นางอมิตตตาหัวน้ำกลับบ้าน เพราะถูกนางพราหมณ์ด่าภรรยา ชุกก็ทำทีโกรธเต็มที่ อ้างจะฟ้องร้องปรับไหมเอาให้หนัก และแสดงความยินดีที่จะได้ค่าปรับ แต่พอคิดว่าจะปรับเอาอะไรดี ชุกก็คิดไม่ออก ลังเลใจอยู่นาน จะปรับเอาดอกไม้ไฟหรือ จะปรับเอากระบอกลา ร้าตี จะปรับเอาหมากซี้ไม่เป็น กลัวมันจะกัดเอา จะปรับเอาปี่เป่าไม่เป็น คิดไปคิดมาก็เลยเลิกคิดที่จะฟ้องร้องจริงจัง

ในด้านความโหดร้ายทารุณ ชุกในมหาเวสสันดรชาดกกับมหาชาติล้านนา มีความโหดร้ายทารุณพอ ๆ กัน มหาชาติล้านนากล่าวว่า ชุกด่าและตีสองกุมารไปตามทางทั้ง ๆ ที่ฉบับภาษาบาลีไม่ได้กล่าวถึงอย่างละเอียดลออนัก ในกัณฑ์กุมาร มหาชาติล้านนาพยายามเน้นให้เห็นว่า ชุกเป็นคนทารุณโหดร้าย ด้วยการอธิบายว่า ชุกทุบตีสองกุมาร และผู้แต่งพยายามเน้นให้เห็นถึงความเลวทรามของชุกว่า ปู้จัญไรบ้าง ปู้อันธพาลบ้าง และยังเน้นว่า ชุกเป็นคนสกปรกตะกละ ไม่น่าคบ จึงเรียกว่า เฒ่าผีเปรตบ้าง เฒ่าผีโพงบ้าง ชุกในมหาชาติล้านนาสำนวนพระยาพื้น ชะรอยจะรู้สึกสำนึกในข้อเสียของตนดี จึงหวังชีวิตในโลกหน้าของตน ถึงกับสั่งเสียนางอมิตตตาว่า ให้เธอขายบ้านเสียแล้ว เอาเงินทำบุญอุทิศไปให้ ถ้าในสามปีชุกไม่กลับมาบ้าน นางอมิตตตาจะกลับไปอยู่กับพ่อแม่ตามเดิม หรือจะมีสามีใหม่ก็ตามใจ

จากข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะทางกายภาพที่ได้ยกมากล่าวไว้นั้น แสดงให้เห็นถึงรูปร่างอัปลักษณ์และสภาพทางจิตใจของชุก มีความโหดร้ายทารุณ ซึ่งก็เป็นไปในทางลบ โดยไม่มีพฤติกรรมที่เป็นทางบวกเลย ซึ่งดูเหมือนว่าจะไม่เป็นคุณสมบัติสำหรับพราหมณ์ชุกมากนัก

3) รูปร่างและบุคลิกลักษณะของนางอมิตตดา

3.1 บุคลิกภาพทางกายภาพ

มหาเวสสันดรชาดกฉบับภาษาบาลีกล่าวว่ นาง อมิตตดาเป็นภรรยาที่ยังสาวของชูชก “พรา หารา ภริยา” แต่ก็ไม่ได้ให้รายละเอียดว่าสาวแค่ไหน รูปร่างลักษณะอย่างไร นางอมิตตดาในมหาชา ตี ล้านนนั้นเป็น “สาวจี” คือสาวแรกรุ่นและมีบุคลิกภาพที่สวยงามมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสำนวนพระ ยาพิน อมิตตดางดงามมากถึงขนาดชูชกรำพันกับนางว่า

“ครันพีได้หันหน้าเจ้า โศกทุกข์พิก็หาย
ครันพีหันหน้านาย พิก่หายอยากข้าว” (ประครอง นิมมานเหมินท์, 2526)

ความงามของนางอมิตตดาตามผู้แต่งมหาชาติบรรยาย เป็นความงามแบบที่เป็นที่นิยมของคน ล้านนา กล่าวคือเอวบางร่างเล็กและผิวขาวใส นางเอกในวรรณคดีล้านนาส่วนมากก็จะมีลักษณะ เหมือนกัน

ผู้แต่งมหาชาติล้านนาเล่าถึงนางอมิตตดาว่า “นางงามหนุ่มน้อย” บ้าง “นางร่างแค้วอมิตตดา” บ้าง คำว่า “ร่างแค้ว” แปลว่า เอวบางร่างเล็ก และ “นางงามบ่เส้า” บ้าง คำว่า “เส้า” แปลว่า คล้ามืด หม่นหมอง พวกพราหมณ์ชมนางอมิตตดาว่า เป็น “นางงามชะช่อน เนื้อเกลี้ยงอ่อนเอวบาง” ชูชกเรียก นางอมิตตดาว่า “แม่น้อยผิวใส” บ้าง “นางผิวขาว” บ้าง

การที่อมิตตดาในมหาชาติล้านนา มีรายละเอียดว่า เป็นสาวแรกรุ่นและมีความสวยงามมาก น่าจะเป็นเพราะเหตุ 2 ประการคือ

- 1) ผู้แต่งต้องการให้เรื่องดำเนินไปอย่างสมเหตุสมผลว่า เพราะนางอมิตตดามีลักษณะอย่างนี้ แหละ ชูชกจึงลุ่มหลงทนลำบาก อุทิศส่ห้เดินทางเข้าป่าไปขอสองกุมาร ตามคำขอร้องแถมบังคับของนาง
- 2) เป็นการเพิ่มรสชาติให้เรื่องมีความน่าสนใจ ชวนให้ติดตามมากขึ้น เพราะรูปร่างลักษณะที่ ตรงกันข้ามกัน ตลอดจนวัยที่แตกต่างกันมาก จัดเป็นลักษณะที่มีความขัดแย้งที่ชวนให้ผู้อ่าน ผู้ฟังซึ่งโดย ธรรมชาติก็มีความต้องการอยากรู้อยากเห็นอยู่แล้ว สนใจใคร่ทราบว่ตัวละครทั้งสองคือ อมิตตดาและชู ชก จะครองชีวิตร่วมกันได้อย่างไร และเรื่องจะดำเนินไปอย่างไร จะเห็นว่าผู้แต่งมหาชาติล้านนามี รายละเอียดเกี่ยวกับความขัดแย้งนี้มากมาย (ประครอง นิมมานเหมินท์, 2526)

3.2 นิสัยใจคอของนางอมิตตดา

นางอมิตตดาในฉบับภาษาบาลีและเวสสันดรชาดกภาคกลาง มีลักษณะเหมือนกัน คือเป็นคนหัว อ่อน เมื่อพ่อแม่ไม่มีเงินใช้สินให้ชูชก จึงยกนางให้แทน ชูชกพาไปอยู่บ้าน อมิตตดาก็ก้มหน้ารับกรรม ตามไปและทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี

ในภริยาสูตร สุตรว่ด้วยภรรยาที่พระพุทธเจ้าแสดงภรรยา 7 จำพวก แก่นางสุชาดาหญิงสะใภ้ ของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ได้แก่ เป็นฝ่ายร้าย 3 ประเภท และฝ่ายดี 4 ประเภท ได้แก่ (1) ภรรยาจุจ เพชฌฆาต (2) ภรรยาจุจนางโจร (3) ภรรยาจุจนายหญิง (4) ภรรยาจุจแม่ (5) ภรรยาจุจพี่สาวน้องสาว (6) ภรรยาจุจเพื่อน (7) ภรรยาจุจทาสี แต่ละประเภทมีรายละเอียด ดังนี้

1. วรกาภริยา ภรรยาดุจเพชรฆาต ภรรยาใดคิดประทุษร้าย ไม่เกื้อกูลอนุเคราะห์ ยินดีต่อชาย เหล่าอื่น ดูหมิ่นสามี เป็นหญิงที่เขาซื้อมาด้วยทรัพย์ พยายามฆ่าสามี
2. โจริภริยา ภรรยาคนางโจร ภรรยาใดมุ่งจะยกยอกทรัพย์ แม้มีจำนวนน้อยที่สามีประกอบ ศิลปกรรม พาณิชยกรรมและกสิกรรมได้มา
3. อัยยาภริยา ภรรยาใดไม่สนใจการงาน เกียจคร้าน กินจุ หยาดคาย ดุร้าย มักพูดคำชั่วหยาบ ข่มขู่สามีผู้ขยันหมั่นเพียร
4. มาตาภริยา ภรรยาใดเป็นผู้เกื้อกูลอนุเคราะห์ทุกเมื่อ คอยทะนุถนอมสามี เหมือนมารดา คอย ทะนุถนอมบุตรรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้
5. ภคินีภริยา ภรรยาใดเป็นเหมือนพี่สาวน้องสาว มีความเคารพในสามีของตน มีใจละอายต่อบาป ประพฤติคล้อยตามอำนาจสามี
6. สขีภริยา ภรรยาใดเห็นสามีแล้วชื่นชมยินดี เหมือนเพื่อนเห็นเพื่อนผู้จากไปนานแล้วกลับมา เป็นหญิงมีตระกูล มีศีล มีวัตรปฏิบัติต่อสามี
7. ทาสีภริยา ภรรยาใดถูกสามีขู่จะฆ่าจะเข่นฆ่า ก็ไม่โกรธ สงบเสงี่ยม ไม่คิดขุ่นเคืองสามี อดทน ได้ไม่โกรธ ประพฤติคล้อยตามอำนาจสามี (อง.สศตก. (ไทย), 23/63/123)

เมื่อวิเคราะห์ถึงบุคลิกลักษณะของนางอมิตตดาแล้ว พอประยุกต์เข้าได้กับภรรยาประเภทที่ 3 และที่ 7 ที่กล่าวเช่นนี้เพราะเหตุผลที่ว่า

1. นางอมิตตดายอมเป็นภรรยาของชูชก และปรนนิบัติชูชกเสมือนหนึ่งว่าเป็นทาส ก็เพราะผู้หญิงในสมัยนั้น ไม่มีอิสระในการตัดสินใจเอง จะต้องทำตามคำสั่งของบิดามารดา โดยที่นางไม่ได้รักชูชกแต่ประการใด (ภรรยาประเภททาสี)

2. เมื่อมาอยู่ในความดูแลของชูชกแล้ว นางอมิตตดา ก็เป็นผู้สั่งการให้ชูชกไปขอสองกุมารคือ กัณหาและชาลิจากพระเวสสันดรมาเป็นข้าทาสรับใช้ ทำให้สามีต้องตกทุกข์ได้ยากในการเดินทาง ซึ่งก็ประสบกับภัยนานาประการ แทบเอาชีวิตไม่รอด (ภรรยาประเภทอัยยาภริยา)

ในมหาชาติล้านนาสำนวนอินทร์ลงเหลา ดูจะเข้าใจในความรู้สึกของนางอมิตตดาเป็นอย่างดี จึงแต่งเพิ่มเติมว่า เมื่อได้ยินว่าบิดามารดาเฝ้าปากยกนางให้ชูชก อมิตตดารู้แจ้งให้วังหนีลงจากบ้าน ไปแอบซ่อนในพุ่มไม้บ้าง ตามที่ลับตาบ้าง จนบิดามารดาต้องไปอ้อนวอนให้ออกมา และเมื่อชูชกหลอกว่าจะให้ “เรือนหลังใหญ่” ตลอดจนจะให้นางดูแลข้าวของทุกอย่าง นางจึงตกลงตามไป

แม้ว่านางอมิตตดาจะแสดงให้เห็นว่าเป็นภรรยาที่ดี กล่าวคือ ในสำนวนสร้อยสังกร แสดงไว้ว่า “ประกอบด้วยวัตรปฏิบัติอันลูกแต่เช้า พำเร็นผัวเถ่าชวันยาม”

แต่ผู้แต่งมหาชาติล้านนาในฉบับหลัง ๆ ได้แก่ พระยาพื้น และอินทร์ลงเหลา ก็ยังไม่แนใจกันว่านางอมิตตดาจะทำด้วยความรัก จึงคาดคะเนว่า ชูชกเองก็คงจะรู้แก่ใจว่า นางอมิตตดาทำไปตามหน้าที่ ไม่ได้รักใคร่อะไร เพราะฉะนั้น ก่อนจากกันชูชกจึงตัดอกตัดใจเสียว่า ถ้าตนจากไปสามปีแล้วไม่กลับมา อมิตตดาจะหาสามีใหม่ก็ตามใจ ดังสำนวนอินทร์ลงเหลาเขียนไว้ตอนหนึ่งว่า (ประครอง นิมมานเหมินท์, 2526)

“ครันกูพีเสด็จจากเจ้าไปไกล หลอนกรรมอันมารอด
ครันกูพีทอดตนตาย หลอนพิบ่หาย จูติตายจากเจ้า
ครันว่าเมื่อนานล่วงเข้าสามขวบเข้า หลอนกูพีเฒ่าป็นมา
แม้ว่านางจักหาสามีใหม่ ก็ตามใจไฟแห่งนางเทอะเจ้า”

อาจกล่าวได้ว่า การที่ผู้แต่งมหาชาติล้านนาเพิ่มเสริมเติมแต่งบุคลิกภาพของนางอมิตตดาให้เป็นสาวแรกรุ่ง มีความสวยงาม และเห็นแก่สมบัติของชูชกเป็นไปอย่างมีเหตุผล ผู้แต่งได้คำนึงถึงการดำเนินเรื่องให้น่าสนใจ สมเหตุผล คำนึงถึงความรู้สึกรักนึกคิดถึงของตัวละครอย่างสมจริง และปรับให้เข้ากับสังคมของชาวล้านนาเป็นอย่างดีอีกด้วย

4. บุคลิกลักษณะทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของชูชกและอมิตตดา

4.1 คุณธรรมในเชิงบวกของชูชกพราหมณ์

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ยกมาแสดงไว้ข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกลักษณะทางกายและทางจิตใจ เป็นไปในทางลบหมด เพื่อความเป็นธรรมแก่ชูชกพราหมณ์ ก็ควรพิจารณาในแง่ดีที่พ่อนามาเป็นตัวอย่างในด้านการปฏิบัติบ้าง แม้ว่าชาวพุทธส่วนมากจะมองเห็นว่าบุคลิกภาพของชูชกจะอัปลักษณ์ และมีจิตใจโหดร้ายก็ตาม ส่วนที่ดีและควรถือเป็นตัวอย่างในทางปฏิบัติ พอจะยกมากล่าวได้ดังต่อไปนี้

แบบอย่างที่ดีของพราหมณ์ชูชกที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีอยู่หลายประเด็น จะขอนำมากล่าวเพียง 5 ประการ คือ

1) ความรับผิดชอบ คือ รับผิดชอบต่อครอบครัว เช่น ตอนที่นางอมิตตดาถูกพวกหญิงในหมู่บ้านด่าว่า รังแก ทำให้เธอเจ็บช้ำน้ำใจเป็นอย่างมาก ชูชกก็ได้ปลอบประโลมใจว่า “เธออย่าได้ทำการงานเพื่อฉัน อย่าได้ตักน้ำมาเพื่อฉัน ฉันจักตักน้ำเอง แม่มหาจำเริญ เธออย่าได้โกรธเคืองฉัน” (ขุ.ชา.(ไทย), 28/1931/486) และขณะที่ชูชกพราหมณ์ได้เดินทางไปขอกัณหาและชาลี จากพระเวสสันดรมาเป็นทาสรับใช้ ได้ผ่านชนบทน้อยใหญ่ ก็มีได้ช่องแฉะกับหญิงคนใด แสดงว่าชูชกพราหมณ์รักเดียวใจเดียว ไม่ประพฤติดิตศีลข้อที่ 3

2) รับผิดชอบงานในหน้าที่ คือ รับภารกิจจากภรรยาที่สั่งให้ไปขอกัณหาและชาลีมาเป็นทาสรับใช้ ชูชกก็มุ่งมั่นไปทำภารกิจนี้โดยมิได้บิดพลิ้วแต่ประการใด แม้จะประสบปัญหามากมายหลายอย่าง

3) ด้านความประหยัด พราหมณ์ชูชก ถือเป็นตัวอย่างในด้านความประหยัดและอดออม เมื่อตนเองหาทรัพย์ได้ด้วยการทำงาน ก็ไม่ได้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย เก็บรวบรวมไว้และนำไปฝากไว้เมื่อมีความจำเป็น ในประวัติของชูชกพราหมณ์ แม้จะเป็นคนยากจน และเป็นคนขอทานก็ไม่ปรากฏว่ามีหนี้สินตรงกันข้ามได้เป็นเจ้านี่เสียเอง จะเห็นได้จากบิดามารดาของนางอมิตตดาที่ชูชกเอาเงินไปฝาก ได้ใช้เงินที่ชูชกนำไปฝากนั้นหมดไป ไม่มีเงินใช้คืน จำเป็นต้องยกลูกสาวให้แทน ในด้านความประหยัด ชูชกพราหมณ์เป็นตัวอย่างได้ดี

4) ด้านความเพียร ความอดทน จะเห็นได้ว่า ชูชกพราหมณ์ เป็นผู้ประกอบด้วยอิทธิบาท 4 ประการ ไม่ทอดทิ้งภาระในการทำงาน เมื่อรับปากจากภรรยาแล้วก็ดำเนินการตามที่ได้ให้คำมั่นสัญญา นั้น ไม่ว่าจะพบกับปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ก็มีได้ท้อแท้ ถือว่าเป็นบุคคลที่น่าจะถือเป็นตัวอย่างที่ดีได้

5) ด้านความเฉลียวฉลาด สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ จากการศึกษาบทบาทของชูชก พราหมณ์ จะเห็นว่า เขาเป็นคนฉลาดหลักแหลม รู้จักรักษาตัวเองให้ปลอดภัยในสถานการณ์ที่คับขันได้เป็นอย่างดี คือเขาได้เผชิญหน้ากับนายพรานเจตบุตรผู้รักษาป่า ชูชกจะเอาชีวิต พราหมณ์ชูชกเห็นท่าไม่ดีก็ออกอุบายหาวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยโกหกพรานเจตบุตรว่า ตนเองเป็นทูตให้นำความจากพระเจ้ากรุงสีพีไปยังเวสสันดร และพระนางมัทรี เพื่อให้เสด็จกลับเมืองสีพี จนพรานเจตบุตรเชื่อว่าเป็นจริง และได้ต้อนรับเป็นอย่างดีตลอดจนชี้บอกเส้นทางให้ ข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า พราหมณ์ชูชกเป็นคนฉลาดรู้จักเอาตัวรอดได้เมื่อเกิดความจำเป็น

4.2 บุคลิกลักษณะของนางอมิตตดา (ในทางลบ)

ในด้านบุคลิกลักษณะในเชิงบวกของนางอมิตตดาได้กล่าวไว้ในส่วนที่ได้ตีความไว้แล้วข้างต้น ส่วนที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นเฉพาะส่วนที่เป็นบุคลิกลักษณะในทางลบ คือ

1) นางอมิตตดา ในเวสสันดรชาดกฉบับภาษาบาลี และเวสสันดรชาดกของภาคกลาง มีการกล่าวไว้ตรงกันคือ เป็นคนหัวอ่อน เป็นคนที่เชื่อง่าย และไม่เป็นตัวของตัวเอง พ่อแม่สั่งให้ทำอะไรก็ทำ โดยไม่มีการโต้แย้งใด ๆ เช่น ในกรณีที่พ่อแม่ยกตนให้ชูชกพราหมณ์ แม้ว่าตนจะไม่ชอบ ก็ไม่ได้กล่าวแย้งแต่ประการใด

2) นางอมิตตดา ในมหาชาติล้านนา ทั้ง 5 สำนวน ตามที่ผู้แต่งได้บรรยายไว้นั้น มีลักษณะเป็นคนที่เห็นแก่ได้ ทียอมไปอยู่กับชูชก เพราะชูชกหลอกว่า จะเลี้ยงดูนางแบบลูกหลาน และจะยกบ้านหลังใหญ่ให้ อมิตตดาคิดว่าจะเป็นไปตามนั้นก็ตกลง

3) นางอมิตตดา เป็นคนที่เอาแต่ใจตนเอง จะเห็นจากพฤติกรรมที่สั่งให้พราหมณ์ชูชกไปขอสงกุมาร ถ้าไม่ไปก็จะหนีไปอยู่กับพ่อแม่ จนทำให้ชูชกพราหมณ์จะต้องจำยอม เพราะหลงใหลในตัวนาง (วีรชาติ นิมนองค์, 2552)

ส่วนที่น่าจะยึดถือเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติก็มีอยู่บ้าง คือ

1) การปรนนิบัติสามี นางอมิตตดาเป็นคนที่ปฏิบัติรับใช้สามีโดยไม่มีการโต้แย้ง และไม่ขาดตกบกพร่อง จนเป็นที่อิจฉาของนางพราหมณ์ในหมู่บ้าน จนทำให้นางได้รับความเดือดร้อนเพราะการปฏิบัติต่อสามีของตนเอง

2) ความเป็นแม่บ้านที่ดี โดยการทำงานบ้านไม่ให้บกพร่อง ไม่ว่าจะเป็นการหุงหาอาหาร การต้มน้ำใส่ตุ่ม และการจัดทำงานบ้านทุกอย่างให้เรียบร้อย ถือว่าเป็นพฤติกรรมของแม่บ้านที่ดี (โสริทย์ บำรุงภักดิ์, 2547)

สรุป

การศึกษาและการตีความบุคลิกภาพของชูชกพราหมณ์และนางอมิตตดา ทำให้เห็นความเป็นจริงในประสบการณ์การดำเนินชีวิตของตัวละครได้ทั้งแง่บวกและแง่ลบ ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพของชูชกพราหมณ์ ด้านกายภาพ (Physical Personality) จะเห็นว่าบุคลิกภาพของชูชก มีลักษณะอัปลักษณ์ น่าเกลียดน่ากลัว ประกอบด้วยลักษณะบุรุษโทษ 18 ประการ ถ้าพิจารณาตามบุคลิกภาพทางกายของชูชกพราหมณ์แล้ว จะบอกไม่ได้ว่า เป็นคนหรือเป็นผี ถ้าพิจารณาตามลักษณะข้อความตามวรรณกรรมที่มีผู้เขียนใส่บุคลิกภาพของชูชกไว้นั้น จะเห็นว่า ไม่มีภาวะความเป็นมนุษย์เลย เพราะลักษณะเหล่านั้นดูเหมือนเป็นมนุษย์ประหลาด เนื่องจากมีความพิกลพิการ ตั้งแต่หัวจรดเท้า

2. บุคลิกลักษณะทางด้านจิตใจ (Mental Personality) บุคลิกภาพทางด้านจิตใจก็เหมือนกัน ผู้แต่งวรรณกรรมได้พรรณนาไว้อย่างน่าคิดว่า ชูชกพราหมณ์มีความโหดร้ายทารุณ ขาดความเมตตากรุณา ทำร้ายสองกุมารแทบจะเอาชีวิตไม่รอด ตนเองรักตัวกลัวตาย แต่มองภัยคนอื่นเป็นปกติ มากด้วยกามราคะ ลุ่มหลงในภรรยาสาว มีกลอุบายอันซ่อนเร้น เพื่อเอาตัวรอด เช่น การโกหกนายพราหมณ์เจตบุตร และหลอกลวงนางอมิตตดาว่าจะยกบ้านหลังใหญ่ให้ เป็นต้น มักมากในการบริโภคอาหารจนทำให้ตนเองต้องเสียชีวิต บุคลิกภาพทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ เป็นไปในแง่ลบไม่เป็นผลดีต่อชูชกพราหมณ์เลย

ถึงกระนั้น ในท่ามกลางแห่งความอัปลักษณ์ชั่วร้าย ก็ยังมีคุณธรรมของชูชกที่พอจะยึดถือเป็นแบบอย่างได้บ้าง คือ 1) ความประหยัด 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว 3) รับผิดชอบต่อหน้าที่ 4) มีความฉลาดเฉียบแหลม

2. บุคลิกลักษณะของนางอมิตตดา

2.1 บุคลิกลักษณะทางกายภาพ รูปลักษณะของนางอมิตตดาตามวรรณกรรมเวสสันดรชาดก เป็นภรรยาของชูชกพราหมณ์ที่ยังสาวและสวยรูป ร่าเริงหน้าตาดี เป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็น มีผิวพรรณขาว เอวบางร่างเล็ก มีผิวพรรณผุดผ่องโยงโยง เป็นคนที่อยู่ตระกูลพราหมณ์ซึ่งเป็นที่นับถือของคนทั่วไป

2.2 บุคลิกลักษณะในด้านจิตใจ ตามเวสสันดรชาดกฉบับภาษาบาลีและมหาเวสสันดรชาดกภาคกลาง ได้แสดงไว้เหมือนกันว่า นางอมิตตดาเป็นคนหัวอ่อน เมื่อพ่อแม่ไม่มีเงินส่งคืนให้ชูชกพราหมณ์ ยกนางให้แทน ชูชกพาไปอยู่บ้านนาง อมิตตดาก็ก้มหน้ารับกรรมตามและทำหน้าที่ภรรยาที่ดี การที่เป็นเช่นนี้ เห็นจะเป็นเพราะสตรีในสมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็นสตรีในอินเดียหรือไทย มีสถานภาพต่างไปจากปัจจุบัน สมัยก่อนสตรีส่วนมากขาดอิสระ เมื่อยังเล็กก็พึ่งบิดามารดา แต่งงานแล้วก็พึ่งสามี แก่เฒ่าก็พึ่งลูกหลาน ทั้งนี้เพราะเชื่อเรื่องกรรมเก่าจึงมิได้ขัดขึ้น

แต่นางอมิตตดาในมหาชาติล้านนาทั้ง 5 สำนวน ตามที่ผู้แต่งบรรยายไว้นั้น มีลักษณะเป็นคนค่อนข้างเห็นแก่ได้ ที่ยอมไปอยู่กับชูชก เพราะชูชกหลอกว่าจะเลี้ยงดูเป็นลูกหลาน และจะยกบ้านหลังใหญ่ให้ นางอมิตตดาคิดว่าจะเป็นอย่างนั้นเลยตกลง

อาจกล่าวได้ว่า การที่ผู้แต่งมหาชาติล้านนาได้เพิ่มเติมเสริมบุคลิกภาพของนางอมิตตดาให้เป็นสาวแรกเริ่มมีความสวยงาม และเห็นแก่สมบัติของชูชกพราหมณ์นั้น เป็นไปอย่างมีเหตุผล ผู้แต่งได้

คำนึงถึงการดำเนินเรื่องให้น่าสนใจ สมเหตุสมผล คำนึงถึงความรู้สึกของตัวละครอย่างเป็นจริง และยังได้ปรับให้เข้ากับสังคมชาวล้านนาด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้อ่าน ผู้ฟังซึ่งอยู่ในสังคมเดียวกันจึงรู้สึกประหนึ่งว่า อนาคตเป็นตัวละครที่อาจจะพบได้ในชีวิตจริง

การที่ผู้ประพันธ์ได้เสริมแต่บุคลิกลักษณะซุกในทางไม่ดี เป็นตัวตลกที่ชวนให้ขบขันและน่าสมเพช เป็นที่รังเกียจของตัวละครอื่น ๆ มีเหตุผลหลายประการ เช่น การเทศน์มหาชาติกัณฑ์ซุก เป็นกัณฑ์ที่นิยมกันมาก การเทศน์มีลักษณะเป็นไปเพื่อความบันเทิง ผู้แต่งและผู้เทศน์จึงมักแทรกมุขตลกให้คนฟังขบขัน และซุกเป็นตัวละครที่เหมาะสมที่สุดที่ผู้แต่งหรือผู้เทศน์จะใช้เพื่อการนี้ การเล่าเรื่องรูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง เป็นผู้ร้ายที่น่ารังเกียจ ช่วยให้การเทศน์มหาชาติมีหลายรส สนุกสนาน เพลิดเพลิน เหมาะแก่กาลเทศะ ประการต่อมา เป็นชนบของตัวละครผู้ร้ายในวรรณคดีไทย ที่ผู้ประพันธ์จะสร้างบุคลิกลักษณะให้มีความน่าเกลียด น่าขบขัน น่าสงสาร ตัวผู้ร้ายในเวสสันดรชาดกก็คือซุกนั่นเอง นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ในการเทศน์ ก็ทำให้มีการเสริมแต่งบุคลิกลักษณะของซุกเพื่อสื่อสารคติธรรมทางพระพุทธศาสนาประการใดประการหนึ่ง เช่น คติธรรมเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว โดยที่ตัวละครอันได้แก่พระเวสสันดร พระนางมัทรี และกัณหาชालี เป็นตัวละครฝ่ายดี แม้ว่าในเบื้องต้นจะได้รับความลำบาก ต้องอยู่ป่าอยู่ดง ต้องพลัดพรากจากกัน แต่ตอนสุดท้ายก็ได้พบกัน มีความสุขอยู่ในพระราชวังตามเดิม ส่วนซุก เป็นตัวละครฝ่ายร้าย ผู้แต่งได้สร้างให้ซุกเป็นตัวอย่างของความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งเป็นตัวละครที่คอยเบียดเบียนตัวละครฝ่ายดีตลอด แต่สุดท้ายซุกหลงเพลินกับความสุขที่ได้รับพระราชทานจากพระเจ้ากรุงสุโขทัย จนต้องตาย และเมื่อตายไปก็ตกนรกอเวจี ชีวิตของซุกจึงเป็นตัวอย่างของคติธรรม “ทำชั่วได้ชั่ว”

องค์ความรู้

จากการศึกษาและตีความเรื่องเวสสันดรชาดก กัณฑ์ซุก ทำให้ทราบว่า การที่ผู้แต่งเรื่องนี้ ได้มีการเพิ่มเติมเสริมแต่งให้ตัวละครมีพฤติกรรมที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พรหมณ์ซุก ซึ่งถือว่าเป็นคนยากจน และมีบุคลิกลักษณะที่น่าเกลียดน่ากลัว อีกทั้งมีผู้กล่าวหาว่า พรหมณ์ซุกไม่ใช่ปฎิคาหกที่เหมาะสม ในประเด็นนี้ นักวิจารณ์อ้างว่า ทานที่จะทำให้มีผลมากนั้นต้องประกอบด้วยความบริสุทธิ์ 3 ประการ คือ

1. ไทยธรรม คือ ของให้ทานบริสุทธิ์
2. ปฎิคาหก คือผู้รับทานบริสุทธิ์
3. ทายก คือ ผู้ให้ทานบริสุทธิ์

จากหลักการให้ทานทั้ง 3 ประการนี้ ทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบว่า ซุกไม่ใช่ปฎิคาหกที่ดี เพราะไม่บริสุทธิ์ เนื่องจากพรหมณ์ซุกเป็นคนมีบุรุษโทษ 18 ประการ ยากจน เป็นคนโหดร้ายทารุณ

อย่างไรก็ดี เราต้องมองถึงวัตถุประสงค์ในการให้ทานของพระเวสสันดรเป็นหลัก นั่นคือ หากพระเวสสันดรทรงประสงค์โลกียสมบัติต่าง ๆ เช่น ต้องการไปเกิดในสวรรค์หรือเพียบพร้อมด้วยมนุษย์

สมบัติ ตามองค์ประกอบทั้งสามประเด็นนั้น ควรนำมาพิจารณา เนื่องจากหากมีการบริจาทานที่มีความบริสุทธิ์ทั้งสามนั้น ย่อมทำให้ได้บุญมาก บุญจะส่งผลให้ได้โลกียะสมบัติ

พระเวสสันดรทรงบริจาทานให้แก่พราหมณ์ชุก โดยมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อขจัดความตระหนี่ ความรักอาลัยในตนเองและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตน ซึ่งความตระหนี่และความอาลัยทั้งหลาย ล้วนแต่เป็นอุปสรรคในการบรรลุโพธิญาณทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครเล่าจะเป็นผู้ทำให้พระองค์บรรลุวัตถุประสงค์นั้น นอกจากพราหมณ์ชุกเท่านั้นที่จะช่วยพระองค์ได้

สิ่งที่ได้จากการศึกษาตีความในประเด็นนี้ ก็คือ การรู้จักเสียสละและรู้จักขจัดความตระหนี่ให้หมดไปจากจิตใจ นอกจากประเด็นนี้แล้ว ผู้ศึกษายังจะได้แนวคิดและจริยธรรมจากพฤติกรรมของพราหมณ์ชุกหลายประการ เช่น ความประหยัสดอดออม ความเพียรพยายาม ความซื่อสัตย์สุจริต การรู้จักเอาตัวรอดในเมื่อเกิดความจำเป็นสำหรับตน ความรู้จักผ่อนปรนไม่เอาแต่ใจตนเอง เป็นต้น

ในด้านบุคลิกลักษณะของนางอมิตตดา ได้แนวคิดจากตัวละครคนนี้คือ ความกตัญญูกตเวที ที่นางได้ทำตอบแก่บิดามารดา แม้ว่านางจะไม่ชอบพราหมณ์ชุก แต่นางก็ยินยอมทำตามคำขอร้องของบิดามารดา ให้เป็นภรรยาของพราหมณ์ชุก ในด้านการปฏิบัติต่อสามีและงานบ้าน นางก็ได้อดทนปฏิบัติต่อสามีได้เป็นอย่างดี นางไม่มีความรังเกียจสามีแม้ว่าจะเป็นคนแก่ รูปร่างอัปลักษณ์ พฤติกรรมของนางเป็นตัวอย่างที่ดีแก่หญิงทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2507). *เทศน์มหาชาติ กัณฑ์ชุก* ต่างสำนวน. พิมพ์ในการรับเพลิงพระราชทานเผาศพนางน้อย บุญศรี ณ เมรุวัดหัวลำโพง พระนคร. ธนบุรี : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.
- กรมศึกษาธิการ. (2531). *มหาเวสสันดรชาดก ฉบับ 13 กัณฑ์*. พิมพ์ครั้งที่ 12. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา.
- ประครอง นิมมานเหมินท์. (2526). *มหาชาติลานนา : ศึกษาในฐานะวรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเตปิฎก*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระชาติ นิมอนงค์. (2552). *ศึกษาวิเคราะห์อรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท*. พระนครศรีอยุธยา : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โสวิทย์ บำรุงภักดิ์. (2547). *การตีความคัมภีร์อภิมมถาร*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

ศึกษารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ลาว*

STUDY OF MODELS IN LAOS SANGHA ADMINISTRATION

พระมหาวิรัตน์ วิจักษณ์ (วิไลจักร์)

Phramaha Viravad Vichakkhano (Vilaichak)

วิทยาลัยสงฆ์องค์ดี สปป.ลาว

Ongtue Buddhist College, Lao PDR, Laos.

E-mail: moon-rabbit072@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ลาว ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ลาว ได้รับแนวคิดทฤษฎีในการปกครองจาก 2 แนวคิด คือ รูปแบบการปกครองทางตะวันตก เช่น ยุคกรีก ยุคโรมัน ยุคกลาง ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เป็นต้น และรูปแบบการปกครองทางตะวันออก เช่น ยุคจีน และอินเดีย เป็นต้น ซึ่งรูปแบบการปกครองทั้ง 2 รูปแบบได้ส่งผลกระทบต่อหลักการปกครองของคณะสงฆ์ลาว และเป็นรูปแบบเดียวกันกับการปกครองของรัฐบาลลาวตามระบอบประชาธิปไตยประชาชนลาวเช่นกัน องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้รวมเอาคณะสงฆ์ 2 นิกาย คือ มหานิกายและธรรมยุติกนิกาย เข้าเป็นนิกายเดียวกัน เพื่อให้การปกครองของคณะสงฆ์ลาวมีความสามัคคีเป็นหลัก ดังปรากฏในพระธรรมวินัยและในธรรมนูญปกครองสงฆ์ลาว พ.ศ. 2541 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2547 ทั้งนี้ ก็มุ่งฝึกคนลาวให้มีความประพฤติที่ดี ปลูกฝังอุดมการณ์ให้มีความตั้งใจแน่วแน่มั่นคงในทางที่ดี สร้างความเฉลียวฉลาดในการวินิจฉัยว่า สิ่งใดดีหรือไม่ดี หากทำได้ดังนี้ ก็จะเป็นระบบหรือรูปแบบในการสร้างคนดี ช่วยให้คนลาวเข้ามาสู่วงจรการปกครองที่ใช้ธรรมเป็นใหญ่มากขึ้น ดังนั้น รูปแบบการปกครองในพระพุทธศาสนากับรูปแบบการปกครองของพรรคและรัฐ จึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อส่งเสริมให้สังคมลาวมีความสุขที่ยั่งยืนยาวนานตลอดไป

คำสำคัญ: รูปแบบ, การปกครองคณะสงฆ์ลาว, พระพุทธศาสนา

*Received: 25 April 2020; Revised: 16 May 2020; Accepted: 3 August 2020

Abstract

The objectives of this academic article are to study the pattern of Buddhism in the Buddhist Sangha of Laos. The results of analysis were found that the governing pattern of the Laos Sangha Administration is derived from two concepts of governing theories, namely the western governing forms such as the Greek period, the Roman period, the Middle Ages, the Renaissance period, and the other one is the eastern governing system such as China and India which the 2 forms of governing have affected the governing principles of the Laos Sangha Administration and is the same form of Lao government under the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR) as well. The Lao Buddhist Association has included two monks, Mahanikaya and Dhammayutakanikaya, into the same denomination. So that the rule of the Laos Sangha Administration is mainly unified as shown in the Vinaya Discipline and in the Buddhist Sangha 2541 B.E. and the revised 2547 B.E. In this regard, the aim is to train the Laotian people to have good behavior, cultivate the stable ideology in a good way, and create intelligence in determining what is good or bad. Once they can do as follows, it will be a system or pattern for creating good people and helping the Laotian people to enter the cycle of government administration that uses Dhamma as a big one. Therefore, the form of governing in Buddhism and the form of governing of the party and the Lao state must rely on each other to promote long-lasting happiness in Laos society.

Keywords: Principles, Laos Sangha Administration, Buddhism

บทนำ

ภายหลังที่ประเทศลาว ได้ลบล้างระบอบราชาธิปไตยที่พันสมัย แล้วสถาปนาระบอบสังคมนิยม คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวขึ้นแทนในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 (คณะโฆษณาบรม ศูนย์กลางพรรค, 2558) เหตุการณ์อันยิ่งใหญ่นี้ ได้ทำให้การปฏิวัติชาติประชาธิปไตย จนได้รับชัยชนะ อย่างสง่างามของการก่อสร้างระบอบใหม่ (ไกรสอน พรหมวิหาร, 2520) ไกรสอน พรหมวิหาร นายกรัฐมนตรีลาวคนแรกหลังจากปฏิวัติ ทำให้แอก (อำนาจ) การปกครองอันโหดร้ายของระบบศักดินา และระบอบล่าเมืองขึ้นยุติลงโดยสิ้นเชิง เปิดศักราชใหม่ (สังกาสใหม่) เป็นศักราชแห่งความเป็นเอกราช

อิสรภาพและก้าวขึ้นสู่สังคมนิยมให้แก่ชาตินั้น จนกลายเป็นชัยชนะในประวัติศาสตร์ ที่มีความหมายแห่งยุคสมัยอันลึกซึ้ง เป็นผลจากการต่อสู้และปฏิบัติที่เต็มไปด้วยความเสียสละ ความยากลำบากตลอดมา (คณะโฆษณอบรมขุนย่กลางพรรค, 2558) การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็เป็นการยืนยัน ยืนยันถึงการก่อสร้างและปรับปรุงโครงสร้าง การจัดตั้งอำนาจรัฐของ สปป.ลาว นับแต่ขุนย่กลางลงมาถึงท้องถิ่น ให้กลายเป็นระบบอำนาจ การปกครองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและเข้มแข็ง มีกำลังเพียงพอในการคุ้มครองรัฐและคุ้มครองสังคมในขอบเขตทั่วประเทศ (พระมหาบุญทวี วิไลจักร, 2546) ทางฝ่ายคณะสงฆ์ลาวก็ได้ปฏิรูปโครงสร้างระบบการปกครองสงฆ์ใหม่ทั้งหมด โดยได้ยกเลิกองค์การปกครองสงฆ์เก่า ที่เห็นว่าการบริหารขาดประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสาเหตุให้หมู่พระสงฆ์แตกแยกทางความคิด และมีการกระทำที่ผิดต่อพระธรรมวินัย และได้สถาปนาองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวขึ้น ในวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2519 ที่วัดพระธาตุหลวงเหนือ เมืองไชยเชษฐา นครหลวงเวียงจันทน์

ตามหลักรัฐศาสตร์การปกครองสมัยใหม่ เพื่อให้สอดคล้องตามกระบวนการแบ่งปันความรู้และถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจร่วมกัน จึงมีพระมหาเถระทั่วประเทศเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพียง และได้มีมติให้รวมคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย คือ ธรรมยุติกนิกายและมหานิกาย ตามที่มีมาก่อน รวมเป็นคณะสงฆ์ลาว ตามแบบของลัทธิลังกาวงศ์ที่มาจากอินทปัตถนครภาคใต้ของประเทศลาว อาณาจักรเจนละ อ้ายลาว (ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง, 2528) โดยมีสโลแกนว่า “สามัคคีพระสงฆ์ลาวให้มีแต่นิกายเดียว” และเห็นชอบให้ยกเลิกสมณศักดิ์ทุกอย่างที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ลาวในอดีตทั้งหมด เพื่อให้มีความเสมอภาคทางพระธรรมวินัย (พระมหาวิจิตร สิงหาราช, 2543) หากจะมีการใช้สมณศักดิ์แทนชื่อเดิมของตนเอง ก็สามรถทำได้ แต่จะไม่มีผลใด ๆ ทางการปกครองสงฆ์ พึงให้เคารพกันตามอายุพรรษา โดยยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลัก ส่งผลให้การปกครองคณะสงฆ์ลาวสอดคล้องและดำเนินไปในทิศทางเดียวกันกับฝ่ายบ้านเมือง (พระมหาบัวคำ สาริบุตร, 2538) อันมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวมีอำนาจสูงสุด และเป็นแกนนำในระบบการเมืองแห่งระบบประชาธิปไตยประชาชน ผู้นำพรรคจะเป็นผู้นำพาและวางแนวนโยบายกำหนดทิศทางการขยายตัวของประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของสังคม ตามความโน้มเอียงของยุคสมัย และตอบสนองความมุ่งมาดปรารถนาอันแรงกล้าของประชาชนลาวทั้งชาติ พรรคฯ จะเป็นผู้เสริมบทบาทและความศักดิ์สิทธิ์ในการคุ้มครองรัฐลาว ความเป็นเจ้าขององค์การแนวลาสร้างชาติ องค์การจัดตั้งมหาชน และองค์การจัดตั้งสังคม (อุดม ขัตติยะ, 2540) ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการร่วมใจกันด้วยการผนวกเอาการเมืองกับพระพุทธศาสนา สัมพันธ์เข้าในการศึกษาอบรมต่อประชาชนให้มีความเข้าใจต่อแนวนโยบายของพรรค (คณะโฆษณอบรมขุนย่กลางพรรค และขุนย่กลางแนวลาสร้างชาติ, 2552)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครอง

เพลโต กล่าวว่า การปกครองที่ดีที่สุดอันเป็นสังคมการเมืองในอุดมคติหรืออุดมรัฐ โดยเขาเชื่อว่า มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว ต้องอยู่รวมกันเป็นสังคมเพื่อสร้างคุณความดีและความสุขขึ้นในสังคม ดังนั้น รัฐจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น หลังจากมนุษย์มีการอยู่รวมกันเป็นสังคม รัฐเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสมบูรณ์ให้เกิดขึ้น จึงเรียกได้ว่า รัฐมีรากฐานมาจากความไม่สมบูรณ์ของมนุษย์ เพลโตมีความคิดเสมอว่า การเมืองเป็นศิลปะอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับศิลปะทั้งหลาย ผู้ที่จะประสบความสำเร็จทางการเมือง จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญ ผู้มีคุณวิเศษเท่านั้นที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ปกครอง หน้าที่อันยิ่งใหญ่ของอุดมรัฐคือ จัดระเบียบและส่งเสริมการปกครองโดยชนชั้นผู้นำที่มีคุณธรรม (เรื่องวิทย เกษสุวรรณ, 2549)

อริสโตเติล กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง เพราะตลอดชีวิตของมนุษย์จะเกี่ยวข้องกับการเมืองตลอดเวลา ถึงแม้ว่าอริสโตเติลจะเป็นศิษย์แห่งสำนักอะคาเดมีของเพลโต แต่สิ่งที่แตกต่างกันก็คือ อริสโตเติลเน้นถึงความสำคัญของการปกครอง โดยมีกฎหมายเป็นอำนาจสูงสุด โดยมีเหตุผลสำคัญก็เพื่อไม่ให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ การปกครองที่มีกฎหมายสูงสุด จะทำให้เกิดความมั่นคงและมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต อริสโตเติลย้ำให้มีความสำคัญกับความจริงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน และปฏิเสธโลกแม่แบบที่แยกออกจากโลกแห่งประสบการณ์จริง นอกจากการปกครองแล้ว ยังมีคำที่ใกล้เคียงกันอีกคือ คำว่า ระบบการเมือง (Political Systems) หรือระบอบการเมือง (Political Regimes) สองคำหลังนี้เป็นคำที่ใหญ่กว่า เพราะไม่ได้หมายถึง กลไกการปกครองอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงโครงสร้างและกระบวนการทางการเมือง ที่มีความสัมพันธ์ได้ตอบกับสังคมที่ใหญ่กว่าด้วย ระบบหรือระบอบการเมืองจะดีหรือไม่ดีก็อยู่ที่กระบวนการทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านเสรีภาพ ด้านอิสรภาพ เป็นต้น ระบอบการปกครองจึงเป็นลักษณะที่แสดงภาพแทนความจริงของการปฏิบัติของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ระบอบการปกครองต่างจากรัฐบาลตรงที่รัฐบาลอาจเปลี่ยนทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง แต่ระบอบการปกครองจะเปลี่ยนได้ ก็เฉพาะเกิดการปฏิวัติรัฐประหารหรือการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคนวิธีอื่น ๆ เช่น การก่อการจลาจล (เรื่องวิทย เกษสุวรรณ, 2549)

โฮจิมินห์ นายวีระ ถาง เขียนไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดปรัชญาการเมืองของโฮจิมินห์” (วีระ ถาง, 2555) โฮจิมินห์ ชื่อเดิมคือ เหงียน ซิน กุง (Nguyen Sinh Cung) เมืองโฮจิมินห์ เป็นชื่อจัดตั้งตามรัฐบุรุษชาวเวียดนาม โฮจิมินห์เกิดเมื่อ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2433 ที่หมู่บ้านฮองตู ต่อมา พ.ศ. 2473 ได้รวบรวมพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม 3 พรรครวมเป็นพรรคเดียว

โดยใช้ชื่อว่า พรอคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ปฏิบัติการเคลื่อนไหวอยู่ที่ฮ่องกงซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ในขณะนั้น ส่งผลให้ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ต่างประเทศจำนวนมากได้เดินทางกลับมาเวียดนาม และ เขาได้รวบรวมชาวเวียดนามส่วนใหญ่ตั้งเป็นฝ่ายเวียดมินห์ เพื่อเตรียมแผนที่จะประกาศเอกราช จากฝรั่งเศส จากนั้นฝ่ายเวียดนามเหนือรบชนะสงครามรัฐบาลเวียดนามใต้และกองทัพสหรัฐ เป็นผลให้ รวบรวมประเทศทั้งสองเข้าด้วยกันได้ในที่สุด และก่อตั้งประเทศเวียดนามใหม่ขึ้นโดยใช้ชื่อว่า สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จนกระทั่ง พ.ศ. 2497 หลังจากที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้ในสมรภูมิเดียนเบียนฟู เวียดนามก็ได้ประกาศเอกราชอย่างเป็นทางการ (เชิดเกียรติ อรรถากร, 2540) วันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2488 ได้กลายเป็นวันสำคัญในประวัติศาสตร์เวียดนาม เมื่อโฮจิมินห์ประกาศเอกราชโดยมีใจความ ตอนหนึ่งว่า “ฝรั่งเศสหนีไปแล้ว ญีปุ่นยอมจำนน ท่านจักรพรรดิบ่าวได้สละราชสมบัติ ประชาชนของเรา ได้ทำลายโซ่ตรวนที่พันธนาการเราไว้เกือบศตวรรษ และมีชัยชนะได้เอกราชคืนสู่ปิตุภูมิ ขณะเดียวกัน ประชาชนของเราได้โค่นล้มระบบจักรพรรดิ ซึ่งใช้อำนาจปกครองมาประมาณ 12 ศตวรรษ ณ ที่นี้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามได้สถาปนาขึ้นแล้ว” (เชิดเกียรติ อรรถากร, 2540) การรับอุดมการณ์ คอมมิวนิสต์ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงนั้น หรืออีกนัยหนึ่งหากอุดมการณ์ดังกล่าว ไม่สามารถตอบสนองต่อการดำรงอยู่ของชาติ ก็อาจถูกปฏิเสธจากสังคมเวียดนามได้ แต่เป้าหมายในเรื่อง เอกราชและอิสรภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่เคยเปลี่ยนแปลง ดังคำกล่าวของโฮจิมินห์ที่ว่า “ไม่มีอะไร มีค่ายิ่งกว่าเอกราชและเสรีภาพ” (เชิดเกียรติ อรรถากร, 2540) โฮจิมินห์ได้กล่าวถึงการจัดตั้งพรรค คอมมิวนิสต์ไว้ในผลงานที่มีชื่อเสียงเรื่อง “เส้นทางการปฏิวัติ” (Duong Cachmenh) ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2469 ว่า หลักสำคัญของการปฏิวัติ คือ

1. การปฏิวัติคืองานอันหนักยิ่งของมวลชน กรรมกร และชาวนา มิใช่มีเพียงวีรบุรุษ จำนวน 2-3 คน เท่านั้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องจัดตั้งมวลชนเพื่อการปฏิวัติ
2. การปฏิวัติจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อดำเนินการภายใต้แนวทางอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนิน ดังนั้น จึงต้องมีการจัดตั้งพรรครูปแบบใหม่
3. การปฏิวัติแห่งชาติคือส่วนหนึ่งของการปฏิวัติโลก ดังนั้น ชาวเวียดนามจะต้องร่วมกับ กรรมชาติทั่วโลก ก่อนการปฏิวัติตามแนวนโยบายของสากลนิยม

ประธานสุภานุวงศ์ (เจ้าชายแดง) ในหนังสือเรื่อง “เจ้าสุภานุวงศ์ ผู้นำปฏิวัติ” (คณะกรรมการ วิทยาศาสตร์สังคมแห่ง สปป.ลาว, 2534) เขียนไว้ว่า สหายสุภานุวงศ์ประสูติในวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2452 ที่พระบางราชธานี (หลวงพระบาง) ในครอบครัวเชื้อสายเจ้าที่ (เชื้อพระวงศ์) ทรงมีพี่น้องด้วยกัน หลายคน พระองค์ทรงเป็นโอรสของเจ้ามหาอุปราชบุญคง และหม่อมคำอ้วน ในสมัยที่ยังเยาว์ได้สำเร็จ ประถมศึกษาที่หลวงพระบาง และวิทยาลัยที่ฮานอย จากนั้นได้เดินทางไปฝรั่งเศสเพื่อศึกษาต่อที่

มหาวิทยาลัยวิศวกรรมก่อสร้างทางและสะพานที่ปารีส ในปี พ.ศ. 2480 ได้สำเร็จการศึกษาและได้รับประกาศนียบัตรวิศวกรทางด้านสะพานและถนน พระองค์ทรงเป็นที่นิยมเบอร์หนึ่งในจำนวนวิศวกรคนแรกของประเทศลาว เมื่อกลับคืนสู่อินโดจีน ก็ได้รับราชการในแขนงโยธาธิการและได้ปฏิบัติงานในหลายแห่งทั้งในประเทศลาว เวียดนาม กัมพูชา

ในต้นปี พ.ศ. 2483 พระองค์ได้ร่วมงานกับขบวนการรักษาติอยู่ในเขตลาว เมื่อเวียดนามได้ประกาศเอกราช เจ้าสุภานุวงศ์ (เวลานั้นอยู่เมืองวิน) ได้รับคำเชิญมาฮานอยเพื่อพบกับลุงโฮจิมินห์ ประธานรัฐบาลชั่วคราวแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2488 ทรงเดินทางกลับคืนประเทศตามทางเลข 9 ไปถึงสะหวันนะเขตเพื่อก่อตั้งกองกำลัง พร้อมปรับปรุงขบวนการในเวลา นั้น โดยสมทบอย่างแน่นหนากับการลุกฮือขึ้นทั่วไปในประเทศเวียดนาม พี่น้องประชาชนลาวภายใต้การนำของพรรคได้ลุกฮือขึ้นโค่นล้มอำนาจการปกครองเก่า แล้วตั้งอำนาจการปกครองปฏิวัติขึ้นในหัวเมืองสำคัญ ในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2488 รัฐบาลลาวอิสระได้ปรากฏตัวต่อสายตาพี่น้องร่วมชาติที่นครหลวงเวียงจันทน์ พระสุภานุวงศ์ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลชุดดังกล่าว และนับตั้งแต่วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2488 เป็นต้นมา ได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการสูงสุดของบรรดากองกำลังประกอบอาวุธอิสระด้วย วันที่ 1 และ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 กองประชุมใหญ่ผู้แทนประชาชนลาวทั่วประเทศที่เปิดขึ้นอยู่นครหลวงเวียงจันทน์ ได้มีมติครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ เช่น ลบล้างระบอบราชาธิปไตย แล้วสถาปนาระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน สร้างตั้งสภาประชาชนสูงสุดและรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนขึ้น กองประชุมใหญ่ได้มีมติเป็นเอกฉันท์แต่งตั้งเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธานประเทศและเป็นประธานสภาประชาชนสูงสุด (คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมแห่ง สปป.ลาว, 2534) ในกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 3 และที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2529 ของพรรคฯ เจ้าสุภานุวงศ์ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและกรรมการเมืองอีกครั้ง โดยมีสหายไกรสอน พรหมวิหาร เป็นเลขาธิการใหญ่คณะบริหารงานศูนย์กลางพรรค ยิ่งไปกว่านั้น ประธานสภารัฐมนตรีได้สดุดีสรรเสริญถึงเจ้าสุภานุวงศ์ว่า “ชื่อเสียงเรียงนามของสหายได้ปรากฏเด่นชัดในฐานะที่เป็นนักกรีกชาติรุ่นแรก ที่ได้เอาชีวิตของตนผูกพันกับการปฏิวัติตลอดมา โดยไม่ย่อท้อต่อความลำบากและความเสียสละใด ๆ กระทั่งถึงไม่หวาดหวั่นต่อการถูกจับกุมขังของศัตรู ยามใดก็ต่อสู้เพื่ออุดมคติปฏิวัติอันสูงส่งเพื่อความเป็นเอกราชและความวัฒนาถาวรของประเทศ เพื่ออิสรภาพและความอยู่ดีกินดีของประชาชนลาว”

ประธานไกรสอน พรหมวิหาร ในหนังสือเรื่อง ไกรสอน พรหมวิหาร ลูกของประชาชน (คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมแห่ง สปป.ลาว, 2534) ได้เขียนไว้ว่า สหายไกรสอน พรหมวิหาร เกิดเมื่อ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2463 ที่บ้านนาแซง เมืองคันทะบูลี แขวงสะหวันนะเขต เป็นลูกชายของนายลวน

ที่เป็นข้าราชการ และนางดก ที่เป็นชาวนา ภายหลังที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาลาว และชั้นประถมศึกษาฝรั่ง ที่สะพานนะเขต สหายได้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนโปเต็กโตลาที่ฮานอย (เวียดนาม)

พ.ศ. 2479-2482 ได้มีขบวนการของชาวหนุ่มชาวเวียดนาม ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตย สหายไกรสอนได้เข้าร่วมขบวนการนี้

พ.ศ. 2487 สหายได้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมชาวหนุ่มกู้ชาติ

พ.ศ. 2488 ได้เข้าร่วมยึดอำนาจการปกครองจากพวกฟาสซิสต์ญี่ปุ่นที่สะพานนะเขต

พ.ศ. 2492 สหายได้เป็นผู้บัญชาการกองทัพลาวอิสระในปีเดียวกัน วันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2492 ได้สมัครเข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และได้เป็นสมาชิกสมบูรณ์ในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2492

พ.ศ. 2498 สหายพร้อมกับบรรดาสหายสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนที่เป็นคนลาว ได้ร่วมสร้างตั้งพรรคประชาชนลาวขึ้น และสหายได้รับเลือกตั้งเป็นเลขาธิการใหญ่ ส่วนคณะนำของพรรคเป็นเลขาธิการของคณะพรรคทหาร พร้อมทั้งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด

พ.ศ. 2518 หนังสือพิมพ์ต่างประเทศเคยได้พูดถึงว่าสหายไกรสอนว่า เป็นผู้ให้กำเนิดก้าวอย่างใหม่ที่สำคัญที่เรียกว่า จินตนาการใหม่

พ.ศ. 2529 สหายได้รับเลือกตั้งเป็นเลขาธิการใหญ่คณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว จากมติการประชุมใหญ่พรรคประชาชนปฏิวัติลาว ครั้งที่ 3

พ.ศ. 2534 สหายได้รับเลือกตั้งเป็นประธานคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว จากมติการประชุมใหญ่พรรคประชาชนปฏิวัติลาว ครั้งที่ 1

วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2534 มติการประชุมครั้งที่ 6 ของสภาประชาชนชุดที่สองได้เลือกตั้งสหายเป็นประธานประเทศแห่ง สปป.ลาว (คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมแห่ง สปป.ลาว, 2534) ท่านไกรสอน พรหมวิหาร เห็นว่า การสร้างประเทศลาวด้วยสันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพ และวัฒนาถาวร ท่านไกรสรได้เขียนว่า “มันมีความจำเป็นที่ทุกแขนงทุกภาคส่วนจะต้องนำเอาบรรดาเผ่าพันธุ์เข้าเป็นภาคส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหวของตน เพื่อรับประกันการปรับปรุงความเป็นเอกภาพแห่งชาติ และเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ จึงจำเป็นจะต้องเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องต่อปัญหาดังกล่าว พร้อมนำใช้มาตรการที่มีประสิทธิผลสำหรับการยกระดับการเมือง และแนวคิดของประชาชนทุกคนเผ่าต้องส่งเสริม ขยายวัฒนธรรม ขยายการศึกษา ขยายสาธารณสุข ขยายการผลิต และจัดระบบความเป็นอยู่หลายวิธี โดยเอาใจใส่พิเศษต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นห่างไกล คนที่มีชีวิตลำบากต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ พวกเราต้องเข้าใจและคำนึงถึงความมั่งคั่งปรารถนา ฮีตครองประเพณี และความเชื่อถือของแต่ละชนเผ่าเพื่อช่วยเหลือเขาเหล่านั้นให้ดีขึ้นตามภารกิจการสร้างระบอบใหม่

การปกครองคณะสงฆ์ลาวในอดีต

ในสมัยการปกครองเดิมที่เคยเป็นราชอาณาจักรลาว ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข คณะสงฆ์ลาวแบ่งออกเป็น 2 นิกายคือ พระสงฆ์ลาวเถรวาทดั้งเดิมเรียกว่า มหานิกาย และพระสงฆ์ลาวที่ได้รับแนวคิดจากประเทศไทยเรียกว่า ธรรมยุติกนิกาย มีความแตกต่างกันอย่างรุนแรงมาก่อน พ. ศ. 2497 แล้ว โดยที่พระสงฆ์ทั้งสองนิกายมีการแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดเรียกว่า รวมกันไม่ได้เลย ต่างยึดถือประโยชน์ของตนเป็นหลัก แม้แต่ประชาชนชาวลาวก็พลอยแยกกันตามพระสงฆ์ไปด้วย พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายเริ่มต้นสนับสนุนฝ่ายขบวนการประเทศลาวในการต่อสู้เรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศส ส่วนสงฆ์ธรรมยุตและมหานิกายบางส่วน โดยเฉพาะในเขตเมืองและหลวงพระบางอยู่ข้างฝ่ายรัฐบาลของเจ้ามหาชีวิต ดังนั้นแกนนำของพระสงฆ์เองก็ยังมีแนวคิดเป็นสองแนวทาง หลังประเทศได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส (พ. ศ.2497-2518) รัฐบาลได้ตรากฎหมายปกครองสงฆ์ขึ้นเรียกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ. ศ. 2502 เป็นกฎหมายปกครองสงฆ์ในสมัยที่เรียกว่า พระราชอาณาจักรลาว และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ. ศ. 2502 จุดประสงค์ของการตราพระราชบัญญัตินี้คือ ให้มีระเบียบพระสงฆ์เพื่อรักษาระเบียบประเพณี (ฮึดคง) แลดูแลโบราณสถาน ขยายการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไป และฟื้นฟูสมาคมและกิจการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและส่งเสริมพุทธศาสนโนบายให้เจริญขึ้น (หอมหวน บัระภา, 2555)

โครงสร้างการบริหาร การปกครองของคณะสงฆ์ในแบบเก่าตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2502 มีองค์กรสูงสุดในด้านการบริหารและผู้นำของคณะสงฆ์ลาว ได้แก่ มหาเถรสมาคม ซึ่งประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราช และพระราชาคณะอาวุโสจำนวนหนึ่ง (พระศรีธาดุ สิงห์ประทุม และคณะ, 2553) เมื่อพระราชบัญญัติฉบับนี้นำมาใช้จนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นระบบสังคมนิยมจาก พ.ศ. 2502 ถึง พ.ศ. 2518 การยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ. ศ. 2502 ก็คือการล้มระบบการปกครองสงฆ์เดิม ตลอดทั้งสมณศักดิ์ด้วย (สมณศักดิ์พระสงฆ์ลาว มี 6 ชั้น คือ 1. พระยอดแก้ว 2. พระลูกแก้ว 3. พระหลักคำ 4. พระครู 5. พระชา และ 6. สมเด็จ ตำแหน่งสูงสุดในมาตราชั้นคือ พระยอดแก้ว เทียบเท่ากับตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงสุดทางการปกครองคณะสงฆ์ลาว รองลงมา คือ ตำแหน่งพระลูกแก้ว เป็นตำแหน่ง รองสมเด็จ เทียบเท่าชั้นพรหมในตำแหน่งของพระสงฆ์ไทย อันดับที่ 3 คือ พระหลักคำ เทียบเท่าชั้นธรรม อันดับที่ 4 พระครู เทียบเท่าสมณศักดิ์ชั้นเทพ อันดับที่ 5 พระชาเทียบเท่าชั้นราช และอันดับ 6 สมเด็จ เทียบเท่าชั้นสามัญ) หลังจากประกาศยกเลิกตำแหน่งทางคณะสงฆ์ตาม พ.ร.บ.สงฆ์ พ.ศ. 2502 แล้ว รัฐบาลลาวคอมมิวนิสต์ได้จัดระเบียบสถาบันสงฆ์ใหม่ในปี พ. ศ. 2519 (ค. ศ. 1976) ให้สถาบันสงฆ์เข้า

มาอยู่ในความควบคุมของรัฐบาลอย่างใกล้ชิด ต่อมาได้รับการจัดระเบียบพระสงฆ์ลาวให้เป็นเอกภาพ นั่นคือการรวมพระสงฆ์ลาวที่จากเดิมมี 2 นิกายคือ มหานิกายกับธรรมยุตให้ยุบรวมเป็นนิกายเดียว เรียกว่า พระสงฆ์ลาว (Lao Sangha) ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบรวมศูนย์อำนาจเหมือนกับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว และเป็นการขจัดเงื่อนไขที่ทำให้พระสงฆ์ลาวที่จะเกิดการแตกแยกระหว่างนิกายเหมือนเช่นที่เคยเกิดขึ้นก่อนช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง (หอมหวน บัวระภา, 2555) ดังนั้น คณะสงฆ์ในประเทศลาว ตั้งแต่ สปป.ลาว ได้รับการปลดปล่อย เมื่อ ค.ศ. 1975 หรือ พ.ศ. 2518 สปป.ลาว ยังมีพระสงฆ์เหมือนเดิม แต่เป็นพระสงฆ์ลาวเถรวาท ไม่มีพระสงฆ์มหานิกายหรือธรรมยุต เหมือนที่เคยมีในอดีต

การปกครองคณะสงฆ์ลาวปัจจุบัน

1. ประวัติชีวิตและผลงาน พระอาจารย์ใหญ่ มหาคำตัน เทพบัวลี ประธานศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว รูปที่ 1

1) กำเนิด วันที่ 10 มิถุนายน 2465 ที่บ้านโน เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์
 2) บวชสามเณร เมื่ออายุ 12 ปีที่วัดละครวนาราม เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์
 3) เข้าบวชเป็นพระภิกษุ เมื่ออายุ 21 ที่วัดท่าแดง เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ โดยมีพระอาจารย์ใหญ่คูปา เป็นพระอุปัชฌาย์

4) การศึกษา จบมัธยมศึกษา เบญจธรรม 8 ประโยค ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร สังกัดวัดกัลยาณมิตร จบเบญจธรรม 9 ประโยค เป็นพระหนุ่มที่เข้าร่วมขบวนการปฏิวัติ วัดสันติภาพ เมืองปาก แขวงเชียงขวาง ราชอาณาจักรลาว ท่านยังได้ศึกษาแนวทางระบบสังคมนิยมอีกด้วย

5) ตำแหน่ง ดำรงตำแหน่งประธานศูนย์กลางองค์การกลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว 1 สมัย จำพรรษาที่วัดพระธาตุหลวงเหนือ นครหลวงเวียงจันทน์

6) ผลงานทางวิชาการ

- (1) คำตัน พระสงฆ์ลาวกับการปฏิวัติ พิมพ์เผยแพร่ 3 ครั้ง (โรงพิมพ์แนวโฮม)
- (2) คำตัน พุทธศาสนากับสังคมนิยม พิมพ์เผยแพร่ 1 ครั้ง
- (3) คำตัน พุทธศาสนาในลาว พิมพ์แจก 1 ครั้ง

2. คณะประจําสมัยที่ 1 กองประชุมใหญ่ผู้แทนพระสงฆ์ทั่วประเทศ

- 1) พระอาจารย์ใหญ่มหาคำตัน เทพบัวลี
- 2) พระอาจารย์ใหญ่มหาปรีชา สุทิมมะโกสาน
- 3) พระอาจารย์ใหญ่มหาทองคุณ อะนันตะสุนทร
- 4) พระอาจารย์ใหญ่มหาผ่อง สماعيل
- 5) พระอาจารย์ใหญ่มหาวิจิตร สิงหาราช
- 6) พระอาจารย์ใหญ่มหาสีทน วิสิททะธัมโม
- 7) พระอาจารย์ใหญ่ชาลี กันตะสีโล
- 8) พระอาจารย์ใหญ่มหานวนตา ลัดทะสัมพัน
- 9) พระอาจารย์ใหญ่มหาเกียนตา ลัดทะจัก
- 10) พระอาจารย์ใหญ่มหาบัวคำ สาริบุตร
- 11) พระอาจารย์ใหญ่มหาจรูญ วะชิระรังสี
- 12) พระอาจารย์ใหญ่มหาสีโห สีหะวงศ์

3. การปกครองคณะสงฆ์ลาว

ตามธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2541 ได้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

- 1) การปกครองระดับศูนย์กลาง (มหาเถรสมาคม) ประกอบด้วย ผู้แทนพระสงฆ์ทั่วประเทศ ไม่น้อยกว่า 30 รูป สูงสุดไม่เกิน 45 รูป คือ 1) ประธาน 1 รูป 2) รองประธาน 4 รูป 3) คณะประจํา 11 รูป
- 2) การปกครองระดับแขวง (จังหวัด) อย่างน้อย 11 รูป อย่างมากไม่เกิน 25 รูป ซึ่ง 1 ในคณะนั้น 5 ถึง 7 รูป เป็นคณะประจํา
- 3) การปกครองระดับเมือง (อำเภอ) ประกอบด้วยกรรมการ 7 ถึง 15 รูป ซึ่ง 1 ในคณะนั้น 3 ถึง 5 รูปเป็นคณะประจํา
- 4) การปกครองระดับวัด (บ้าน) อย่างน้อย ให้มีคณะประจํา 3 ถึง 5 รูป ธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ฉบับนี้ได้กำหนดภาระหน้าที่ของการปกครองคณะสงฆ์ไว้ชัดเจน

4. การศึกษาคณะสงฆ์ลาว

1) วิทยาลัยสงฆ์เรียนระดับ 3 ปี โดยไม่นับปีเตรียม 1 ปี ดังนี้

- (1) วิทยาลัยสงฆ์ปีที่ 1 เรียน 2 เทอม ระยะเวลา 1 ปี
- (2) วิทยาลัยสงฆ์ปีที่ 2 เรียน 2 เทอม ระยะเวลา 1 ปี
- (3) วิทยาลัยสงฆ์ปีที่ 3 เรียน 2 เทอม ระยะเวลา 1 ปี
- (4) รับเอนักเรียนที่เรียนจบมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า

(5) มีวิทยฐานะเทียบเท่าประกาศนียบัตรชั้นสูงสายวิชาชีพของโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ ที่ขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ

2) การบริหารงานของวิทยาลัยสงฆ์

(1) คณะอำนวยการ

- ผู้อำนวยการ 1 รูป
- รองผู้อำนวยการ ที่เป็นพระสงฆ์ 1 รูป
- รองผู้อำนวยการ ที่เป็นคฤหัสถ์ 2 นาย

(2) สภาวิทยาลัยสงฆ์

(3) สภาวิชาการ

3) สำนักงานของวิทยาลัยสงฆ์ มีทั้งหมด 3 สำนักงาน คือ

(1) สำนักงานวิชาการ ประกอบด้วย 5 หน่วยงาน คือ

- หน่วยงานวิชา พื้นฐานทั่วไป
- หน่วยงานวิชา พุทธศาสตร์
- หน่วยงานวิชา อักษรศาสตร์
- หน่วยงานวิชา ครุศาสตร์
- หน่วยงานส่งเสริมวิชาการ สังคม กองทะเบียนและวัดผล

4) สำนักงานบริหาร ประกอบด้วย 3 หน่วยงาน คือ

- (1) หน่วยงานบริหารคัมภีร์
- (2) หน่วยงานงบประมาณและบัญชีการเงิน
- (3) หน่วยงานจัดตั้งพนักงานและนโยบาย

5) หน่วยงานกิจการนักศึกษา ประกอบด้วย 3 หน่วยงาน คือ

- (1) หน่วยงานส่งเสริมการปฏิบัติระเบียบวินัยสงฆ์
- (2) หน่วยงานเผยแผ่พุทธธรรมและวัฒนธรรม
- (3) หน่วยงานส่งเสริมกองทุนมูลนิธิและสวัสดิการ

โครงสร้างของวิทยาลัยสงฆ์แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับอนุปริญา จะเรียนอักษรศาสตร์ สายครุวิทยาาสตร์ สายธรรมชาติ และระดับปริญาตรี จะเรียนสายครุพุทธศาสตร์ และครูภาษาอังกฤษ ซึ่งมีรายละเอียด 2 สาย ดังนี้ 1) สายวิชาพื้นฐาน และ 2) สายวิชาเลือก

- สายวิชาพื้นฐาน ซึ่งรวมเอาทักษะความรู้พื้นฐานด้านเศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง สังคมวิทยา ภาษาอังกฤษ บรรณารักษศาสตร์ วัฒนธรรมลาว ศาสนาทั่วไป วาทยาศาสตร์ กฎหมายทั่วไป ตรรกศาสตร์เบื้องต้น การพัฒนาชุมชน ประวัติอารยธรรม และอารยธรรมตะวันออก

- สายวิชาพุทธศาสตร์ (วิชาเลือก) พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ธรรมวิภาค พุทธประวัติ วินัยมุข ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในลาว พุทธศาสนาในเอเชีย ศาสนาสากล

การเรียนการสอน วิทยาลัยสงฆ์ เรียนระบบ 3 ปี (11+3) ของกรมก่อสร้างและบำรุงครู แต่ละปี จะเปิดรับนักศึกษาที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า โดยมีการคัดเลือกของคณะศึกษาสงฆ์ ประจำจังหวัดในทั่วประเทศ ปีหนึ่ง ๆ จะรับพระสงฆ์เข้าสอบคัดเลือกจำนวน 100-120 รูป เรียนเฉพาะ ภาคบ่าย วันละ 6 ชั่วโมง หยุดวันพระและวันเทศกาลสำคัญ เรียนจบแล้วออกปฏิบัติศาสนกิจ 1 ปี 10 เดือน จึงสามารถบวชได้ นับตั้งแต่ก่อตั้งวิทยาลัยสงฆ์มาจนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลา 9 ปี มีนักศึกษา จบไปแล้ว 5 รุ่นด้วยกัน

สรุป

การเคลื่อนไหวใด ๆ ในประเทศลาวจะมีหลักคิดภายใต้กรอบการเมืองกับพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการให้การศึกษาอบรมต่อประชาชน สอดคล้องตามแนวนโยบายของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ส่วนรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ลาวนั้นได้รับอิทธิพลมาจาก 2 ทฤษฎีการปกครอง คือ รูปแบบการปกครองทางตะวันตก และรูปแบบการปกครองทางตะวันออก ซึ่งการปกครองทั้ง 2 รูปแบบได้ส่งผลต่อหลักการปกครองของคณะสงฆ์ลาวอย่างมาก และเป็นรูปแบบเดียวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยประชาชนลาวของรัฐบาลลาวเช่นกัน ขณะเดียวกันองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวก็ได้รวมเอาคณะสงฆ์ 2 นิกาย คือ มหานิกายและธรรมยุติกนิกาย เข้าเป็นนิกายเดียวกัน เพื่อให้การปกครองของคณะสงฆ์ลาวมีความสามัคคีตามอย่างพระธรรมวินัย ในธรรมนูญปกครองสงฆ์ลาว พ.ศ. 2541 และธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2541 ได้แบ่งรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ลาวออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับศูนย์กลาง ระดับแขวง ระดับเมือง และระดับวัด ซึ่งธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ฉบับนี้ได้กำหนดภาระหน้าที่ของการปกครองคณะสงฆ์ลาวไว้ชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- ไกรสอน พรหมวิหาร. (2520). *แนวคิดของประธานไกรสอน พรหมวิหาร ในการสร้างและขยายระบอบประชาธิปไตยประชาชนตามสังคมนิยม*. นครหลวงเวียงจันทน์ : ห้องการค้าค้ำว้าทฤษฎีและพฤติกรรม คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรค.
- คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมแห่ง สปป.ลาว. (2534). *เจ้าสุภานุวงศ์ ผู้นำปฏิวัติ*. สปป.ลาว : คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมแห่ง สปป.ลาว.
- คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรค. (2558). *60 ปี พรรคประชาชนปฏิวัติลาว*. นครหลวงเวียงจันทน์ : ม.ป.ท.
- คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรคและศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ. (2552). *เอกสารฝึกอบรมสำหรับพระสงฆ์และสามเณร*. นครหลวงเวียงจันทน์ : กรมอบรม.
- เชิดเกียรติ อุตถากร. (2540). *ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ).
- พระมหาคำตัน เทพบัวลี. (2545). *พุทธศาสนากับสังคม*. นครหลวงเวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งชาติ.
- พระมหาบัวคำ สาริบุตร. (2538). *หลักสูตรวิทยาลัยสงฆ์องค์เจ้า*. นครหลวงเวียงจันทน์ : สำนักวัดขาวหลวง (เอกสารเย็บเล่ม).
- พระมหาบุญทวี วิไลจักร. (2546). *หน้าที่เจ้าอธิการวัด*. นครหลวงเวียงจันทน์ : องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว.
- พระมหาวิจิตร สิงหาราช. (2543). *ประวัติความเป็นมาขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว*. นครหลวงเวียงจันทน์ : ห้องการ อพส. จัดพิมพ์.
- ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. (2528). *มูลมรดกชาติลาว*. กรุงเทพมหานคร : อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระยอดแก้วพุทธชินารสกลมหาสังฆปาโมกข์ สมเด็จพระสังฆราชแห่งพระราชอาณาจักรลาว.
- เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. (2549). *หลักสูตรศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทพิธการพิมพ์.
- วีระ ถาจ. (2555). *การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดปรัชญาการเมืองของโฮจิมินห์. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีธาตุ สิงห์ประทุม และคณะ. (2553). *การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและพุทธศาสนาสมัยสังคมนิยมในลาว*. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. 6(3),73-96.
- หอมหวาน บัวระภา. (2555). *พระพุทธรูปลาวภายใต้อุดมการณ์สังคมนิยม 2518-2533*. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 29(1), 186-216.
- อุดม ขัตติยะ. (2540). *คำปราศัยต่อกองประชุมใหญ่*. นครหลวงเวียงจันทน์ : ม.ป.ท.

การพัฒนาชุมชนจอมมณีตามหลักอิทธิบาท 4*

DEVELOPMENT OF JOMMANEE COMMUNITY IN IDDHIPADA 4

พระณรงค์ฤทธิ์ รตนวณโณ (ดีทองหลง)

Phra Narongrit Ratanawanno (Deethonglong)

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดหนองคาย

Morality Teaching Monks in School, Nongkhai Province, Thailand.

E-mail: zuzibazabi@gmail.com

บทคัดย่อ

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริง เพราะเป็นหลักธรรมที่มีวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนและสามารถเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน อิทธิบาท 4 นั้นประกอบด้วย 1. ฉันทะ ความพอใจหรือความศรัทธาต่อสิ่งนั้น 2. วิริยะ ความเพียรหรือความอดทนอดกลั้นต่ออุปสรรคนั้น ๆ 3. จิตตะ จิตจดจ่อต่อสิ่งนั้นหรือความรับผิดชอบในสิ่งนั้น 4. วิมังสา การไตร่ตรองหรือการทบทวนต่อสิ่งที่ตนเองทำขึ้นมา คุณูปการของหลักธรรมนี้จะช่วยพัฒนาตนเองไปสู่ความก้าวหน้าได้และยังประโยชน์แก่ชุมชนให้เข้มแข็งได้ด้วย โดยมีชุมชนจอมมณีเป็นกรณีตัวอย่าง การที่ชุมชนจอมมณีประสบความสำเร็จทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคมได้ ก็เพราะบริหารชุมชนตามหลักอิทธิบาท 4 อย่างลงตัว ยิ่งไปกว่านั้น หลักอิทธิบาท 4 ยังสามารถสร้างชุมชนให้น่าอยู่ ช่วยพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพ และจัดสรรทรัพยากรในชุมชนอย่างคุ้มค่าร่วมกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้รู้จักตัวเอง รู้จักชุมชนมากขึ้น อันแสดงว่าหลักธรรมนี้ได้สร้างความศรัทธาในชุมชนมากขึ้นด้วย ฉะนั้น ชุมชนอื่นใดที่สามารถประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ให้สอดคล้องกับบริบทในชุมชน ชุมชนนั้นก็จะมีบรรลุมรรคผลประเสริฐของชุมชนได้ ดังนั้น ในการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ชุมชนจอมมณีเป็นเพียงชุมชนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการนำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาปรับใช้ และให้ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติเป็นอย่างดี แต่หากทุกชุมชนทั่วไปจะนำไปประยุกต์ใช้บ้าง ก็จะทำให้ชุมชนเหล่านั้นพัฒนาทั้งกายภาพและจิตวิญญาณเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยรวมสืบไป

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, ชุมชนจอมมณี, อิทธิบาท 4

*Received: 27 April 2020; Revised: 20 May 2020; Accepted: 3 August 2020

Abstract

The Iddhipada 4 are the true principles that lead to success surely because it is a principle that has clear practices and can be used to benefit the community. It consists of 4. It gives 1. Satisfaction or faith in that 2. Practicing, perseverance or patience with that obstacle 3. Focuses or concentrates on that thing or responsibility for it. 4. Enlightenment, monitoring or review of one's own actions. The contribution of this principle will help develop oneself towards progress and will also make the strengthen community, with Jommanee community as a case study. This community is successful both physically, mentally and socially because it manages the community according to the Iddhipada 4. Moreover, this principles can create a livable community, develop people more potential, and allocate resources in the community worthily together. This imply the community to know themselves and know more about the community which shows that this principle has created more faith in the community as well. Hence, whenever any other communities apply the Iddhipada 4, that community will achieve its objectives properly. Therefore, in the analysis of the authors who consider Jommanee community to be the only model community that is successful in adapting the Iddhipada 4 and has achieved good results in practice. Accordingly, any community will apply some methods make those communities develop both physically and spiritually for the benefit of the nationwide endlessly.

Keywords: Community Development, Jommanee Community, Iddhipada 4

บทนำ

สถานการณ์ทางสังคมปัจจุบัน ผู้คนมีวิถีการดำเนินชีวิตภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีที่รับแรงแข่งขันให้มีความสำคัญกับมูลค่าทางวัตถุนละเลยคุณค่าทางจิตใจ มีความเป็นปัจเจกและพวกพ้องเพิ่มมากขึ้น การสนใจใส่ใจแบ่งปันด้วยเอื้ออาทรระหว่างกันลดลง การรับและชื่นชมในวัฒนธรรมต่างชาติ ทั้งยังมีกระแสความคิดเห็นที่แตกต่างทางความคิดความเชื่อทางการเมือง ก็ทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมไทยจนน่าเป็นห่วง เกิดความสับสนลดความปกติสุขของชีวิต (รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ, 2562) เพราะสมัยนี้มนุษย์ทุกคนมีความอดทนต่อหน้าที่ของตนเองน้อยมาก อาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาด

เช่น นักเรียนฆ่าตัวตาย เพราะตัวเองเรียนไม่เก่งหรือหัดต่อการทำข้อสอบไม่ได้ ชอบคิดเองว่าตัวเองนั้นไม่สามารถทำได้ แต่ยังไม่เคยลองทำหรือตั้งใจที่จะอ่านหนังสือแบบจริงจัง แต่กลับเลือกที่จะหยุดนิ่งและท้อแท้ หรือกรณีที่เรียนเก่งเกินไป ก็อาจเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ทำให้คิดไปเอง จนเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ และในที่สุดอาจตัดสินใจฆ่าตัวตายได้เช่นกัน

ต้นเหตุสำคัญของความเสื่อมทางจิตใจ คือ การที่มนุษย์ไม่มีความอดทนต่อสิ่งที่ตัวเองตั้งใจว่าจะทำ ยกตัวอย่างเช่น ช่วงเวลาสอบกลางภาคหรือสอบปลายภาค จะเป็นช่วงที่นักเรียนทุกคนตั้งใจเรียนที่จะอ่านหนังสือเตรียมสอบ เพื่อที่จะได้สอบผ่านได้คะแนนดี ๆ แต่บางคนที่ไม่เรียนไม่เอาไหน จะขาดสิ่งเหล่านี้ไปคือความพอใจ ความเพียร ความคิดจดจ่อ และการไตร่ตรองต่อสิ่งต่าง ๆ ทำให้นักเรียนกลุ่มหลังนี้จะไม่สามารถทนต่อการอ่านหนังสือได้นาน ๆ เพราะจิตใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว และในที่สุดก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเองได้ด้วยต้นเหตุหลัก ๆ คือ ขาดความอดทนและการมีสติจดจ่อต่อสิ่งนั้น ๆ หรือขาดความมั่นใจในตัวเองนั่นเอง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พระนิพนธ์ พิชัย โสภณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมาวุธ สมิทธิพล เนตรนิมิตร ได้อธิบาย แนวคิดการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธในบทความเรื่อง การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี ใช้การพึ่งตนเองของชุมชน : TERMS มี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านเทคโนโลยี 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ 4) ด้านจิตใจ และ 5) ด้านสังคมและวัฒนธรรม สำหรับหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนคือ หลักปาริสุทธิศีล ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ความไม่เบียดเบียน ความรอบคอบ ความมีคุณธรรม และ ความพอประมาณ ส่วนวิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า มีวิธีการพึ่งพาตนเอง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีคือ ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก 2) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจคือใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นและยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) แนวทางการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติคือ สร้างข้อตกลงในการใช้และอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน 4) แนวทางการพึ่งตนเองด้านจิตใจคือยึดถือคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และ 5) แนวทางการพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรมคือ การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด แนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีเป็นการบูรณาการระหว่างหลักการพึ่งพาตนเองกับหลักปาริสุทธิศีล ซึ่ง

เป็นการดำเนินงานในบริบทของชุมชนวิถีพุทธ มีแนวทางที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) กระบวนการผลิต 2) กระบวนการบริโภค 3) กระบวนการซื้อขาย และ 4) กระบวนการกระจายผลผลิต แนวทางพัฒนาดังกล่าวนั้นมีปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ผู้นำของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) เป้าหมายของชุมชน และ 4) การบริหารจัดการของชุมชน (พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิตร, 2560)

สิริยา รัตนช่วย ได้กล่าวถึง การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่ การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่นั้น ชุมชนท้องถิ่นควรเน้นการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ด้วยแนวคิดการพึ่งตนเองและแนวคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นควบคู่กับการดำเนินการตามวิถีแห่งประชาธิปไตยท้องถิ่น ที่เน้นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เป็นทั้งหลักการที่สำคัญ และกระบวนการแห่งการพัฒนาของโลกยุคใหม่ ตลอดจนเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย ที่ทุกภาคส่วนในชุมชนจะต้องมีความศรัทธาและยึดถือสำหรับใช้เป็นกรอบใหญ่ในการเลือกหลักการและวิถีแห่งการปฏิบัติจริงโดยคำนึงถึงการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เช่นเดียวกับปรัชญาในการพัฒนาระดับประเทศ ที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกัน เพื่อรับมือกับข้อท้าทายและประเด็นอุบัติใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต (สิริยา รัตนช่วย, 2560)

มนตรี วิวาทสุข ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง ความสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ผลการศึกษาพบว่า ในพระไตรปิฎก 45 เล่ม อิทธิบาทปรากฏใน 28 เล่ม 762 ครั้ง แบ่งเป็น 1) พระวินัย 3 เล่ม 59 ครั้ง 2) พระสูตร 21 เล่ม 511 ครั้ง 3) พระอภิธรรม 4 เล่ม 192 ครั้ง ความสำเร็จตามหลักอิทธิบาทมี 47 อย่าง ล้วนอยู่เหนือสามัญวิสัยของมนุษย์ กล่าวคือเป็นอุตริมนุชยธรรม จัดเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ 1) การบรรลุอรุณมรรคผล 2) การแสดงฤทธิ์ได้ 3) การได้ปัญญาพิเศษ 4) การทำให้อายุยืน 5) การทำให้พระศาสนามั่นคง 6) การมีความสุขในชีวิต 7) การทำให้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า 8) การละอิทธิบาทเจ็ดของบรรลุนิธิบาทมี 39 ข้อ ซึ่งเจ็ดข้อหลัก คือ สมาธิ ปธาน และความชำนาญในอิทธิบาทเอง การนำอิทธิบาทไปประยุกต์ในการทำงานและการเรียน สามารถทำได้ 2 แบบ คือ 1) ทำอิทธิบาทให้บริบูรณ์จนประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งตามหลักอิทธิบาทแล้วนำไปประยุกต์ใช้ซึ่งจะสำเร็จดังหวังทุกประการ 2) นำกระบวนการหรือเจ็ดข้อของอิทธิบาทไปประยุกต์โดยเฉพาะเจ็ดข้อหลักประการที่ 2 คือ ปธาน โดยการระวังและละสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเรียนและการทำงาน พร้อมกับทำให้เกิดและรักษาภาวะที่เอื้อต่อการเรียนและการทำงานนั้นให้มากยิ่งขึ้น (มนตรี วิวาทสุข, 2560)

อภิสิทธิ์ หนูนกัฏฐิ ได้เขียนรายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท 4 กรณีศึกษา สำนักราชเลขาธิการ” ใจความว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิ

บาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ของสำนักราชเลขาธิการอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็มีภาพรวมในระดับมากเช่นกัน การเปรียบเทียบความเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน พบว่าไม่แตกต่างกัน แนวทางการประยุกต์ใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของสำนักราชเลขาธิการ บุคลากรควรนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการทำงานให้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการทำงานด้วยความรัก ความพอใจ ทั้งนี้ปัจจัยผู้บริหารและบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่จะต้องร่วมกันขับเคลื่อนองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (อภิสิทธิ์ หนูนุกัฏ, 2558)

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาประเภทหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยมีปรัชญา แนวความคิด หลักการ และวิธีการปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานดั้งเดิมคือ เป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดให้มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้หรือช่วยตนเองได้ในทุกด้าน ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้ครบถ้วนถึงความพร้อมในทุกด้าน เพื่อที่จะสามารถจัดการกับปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของตนเองได้ การดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและต้องการผู้ปฏิบัติงานที่มีสมรรถภาพ เป็นผู้ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ทั้งในด้านศาสตร์และศิลป์ เพื่อทำงานร่วมกันกับประชาชนและชุมชนในการที่นำพาไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน นั่นคือ การที่คนในชุมชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2562)

การพัฒนาชุมชน คือ การทำงานกับประชาชนมิใช่ทำให้ประชาชน เพราะฉะนั้น กิจกรรมใดๆ ที่จะดำเนินงานในชุมชนนั้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่มาจากกรณีเริ่มของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของบทบาทของผู้ปฏิบัติงานพัฒนานั้นเป็นผู้กระตุ้น ชี้นำ ให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาหรือหาทางสนองความต้องการของตนแล้วร่วมกันทำงานตามที่คิดขึ้นมาแล้วนั้น การเข้าไปทำงานกับประชาชนในลักษณะนี้ ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาจะต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ กระทำตนให้เป็นที่เชื่อถือของประชาชนในชุมชนและต้องทำงานอย่างมีหลัก งานจึงจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปแล้วผู้ปฏิบัติงานพัฒนาจะยึดหลักการพัฒนาชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชน 10 ประการ (สุรพล เศรษฐบุตร, ม.ป.ป.) คือ

1. ต้องพัฒนาชุมชนทุก ๆ ด้านไปพร้อมกัน ถ้าพิจารณาอย่างกว้าง ๆ จะเห็นว่า สิ่งที่จะต้องทำการพัฒนาในชุมชนนั้นมีเพียง 2 ประการ คือ ด้านวัตถุและจิตใจ ด้านวัตถุนั้น หมายถึง

สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุทุก ๆ ด้าน เช่น ถนนหนทาง ที่อยู่อาศัย สถานศึกษา สถานรักษาพยาบาล ไฟฟ้า วิทยุ เป็นต้น เมื่อสภาพแวดล้อมทางวัตถุเจริญก้าวหน้าดีแล้ว ไม่ได้หมายความว่า สภาพจิตใจของประชาชนจะเจริญก้าวหน้าตามไปด้วยเสมอไป จึงจำเป็นต้องส่งเสริมสภาพจิตใจให้แปรเปลี่ยนไปในทิศทางที่ถูกต้องด้วย เช่น การให้การศึกษา ส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมพร้อมกันไปด้วย

2. ยึดประชาชนเป็นหลักในการพัฒนา การทำงานกับประชาชนนั้นจะต้องคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ ประชาชนกำลังประสบปัญหาอะไร กำลังมีความต้องการอะไร อะไรเป็นปัญหาริบท่วน เป็นความต้องการริบท่วนที่จะต้องริบแก้ไข อะไรเป็นปัญหาความต้องการที่รอลงมา สิ่งเหล่านี้จะต้องคำนึงถึงตัวประชาชนเป็นที่ตั้ง การแก้ปัญหาจึงจะตรงจุดมิใช่แก้ปัญหาจากปัญหาและความต้องการของผู้ปฏิบัติงานพัฒนาเอง

3. การดำเนินงานจะต้องค่อยเป็นค่อยไป จุดมุ่งหมายของการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ก็คือต้องการแปรเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนในชุมชนและวัตถุไปพร้อม ๆ กัน ฉะนั้น การดำเนินงานตามกิจกรรมจึงไม่ควรเร่งรีบจนเกินไปจนประชาชนไม่รู้ว่ทำอะไรเป็นอะไร การมุ่งผลงานตามกิจกรรมอย่างเดียวนั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลการพัฒนาอย่างแท้จริง การดำเนินงานจึงต้องค่อยเป็นค่อยไป โดยเลือกทำในชุมชนที่พร้อมกว่าก่อน

4. ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมในท้องถิ่นมีลักษณะสนับสนุนการพัฒนาแล้ว จึงควรส่งเสริมให้วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นให้ได้มีบทบาทในการพัฒนาให้มากยิ่งขึ้น สิ่งใดที่เป็นการขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมควรหลีกเลี่ยง หรือถ้าเห็นว่าประเพณีบางอย่างไม่ถูกไม่ควรก็ไม่ควรจะไปดำเนินิตีโดยตรง ๆ แต่ควรชี้แนะอแนะให้ประชาชนเห็นว่าดีและไม่ดีอย่างไรด้วยเหตุผลแล้วช่วยกันหาทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น

5. ต้องพยายามใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด ผลงานพัฒนาชุมชนนั้น ควรจะเริ่มจากการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาดัดแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด โดยชี้แนะสอนแนะให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน และนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือแปรรูปเป็นวัสดุเครื่องใช้ในครัวเรือนให้ได้ คำว่า ทรัพยากรในที่นี้ หมายถึง ทุกสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ตัวคน วัตถุ สถาบันทางสังคม และกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น

6. ต้องยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะเริ่มด้วยการประชุมปรึกษาหารือกัน ร่วมกันคิดว่จะทำอะไร เมื่อตกลงกันแล้วก็ร่วมกันทำโดยมอบหมายงานให้แต่ละคนได้รับผิดชอบร่วมกัน งานจะมาจากเบื้องล่าง คือ ตัวประชาชนในชุมชนเอง ไม่ได้มาจากถูกสั่ง

ให้กระทำ ในการเข้าไปแก้ปัญหาของประชาชนนั้น ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาจะไม่ใช้วิธีออกคำสั่งแต่จะให้การศึกษา ชักชวน ชี้้นำให้ประชาชนได้เห็นปัญหา และร่วมกันหาทางแก้ไขโดยความสมัครใจ

7. ต้องใช้หลักการประสานงาน งานพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหนอยู่ที่การประสานงาน เพราะงานพัฒนาชุมชนนั้นมิใช่งานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นงานที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบทุกหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานพัฒนาก็มิใช่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญทุก ๆ ด้าน จึงต้องอาศัยการประสานงานเป็นหลักในการดำเนินงาน

8. เริ่มต้นทำงานกับกลุ่มผู้นำก่อน ผู้นำในท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพ เชื่อถือ จะพูดจาทำอะไร ประชาชนส่วนใหญ่จะยอมรับและคล้อยตาม การจะกระทำกิจกรรมพัฒนาในชุมชนหากผู้นำเห็นชอบด้วย ปัญหาการขัดแย้งและการให้ความร่วมมือก็จะน้อยลงหรือหมดไป

9. การดำเนินงานต้องให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติ การจัดทำแผนงานหรือกิจกรรมใดๆ จะต้องให้เป็นไปตามแผนพัฒนาระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสมอ

10. ปลุกฝังความเชื่อมั่นในตนเองให้กับประชาชน ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นพลังสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานสำเร็จลงได้ แม้งานนั้นจะยากลำบากเพียงใดก็ตาม หากมีความมั่นใจและเชื่อในพลังงานที่ตนมีอยู่แล้ว การดำเนินงานก็จะสำเร็จลงได้โดยไม่ยากนัก

อนึ่ง ความหมายของคำว่า “การพัฒนาชุมชน” ในมุมมองขององค์การสหประชาชาตินั้น หมายถึง ขบวนการรวมกำลังของประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้นให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น และผสมผสานชุมชนนั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตามอาจกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อปัญหาให้แก่สังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสามารถดำเนินชีวิตที่ขอบธรรม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ค่านิยมของสังคม สามารถแก้ไขปัญหา ตลอดจนการแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้อง ภายใต้อำนาจและทรัพยากรที่มีอยู่ โดยมีจุดเน้นของคุณภาพชีวิตเป็น 3 ประเด็น

1. ทางด้านร่างกาย : บุคคลต้องมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เป็นผลจากการได้รับการตอบสนองทางด้านปัจจัยความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่พอเหมาะ

2. ทางด้านจิตใจ : คือจะต้องมีสภาพจิตใจที่สมบูรณ์ร่าเริงแจ่มใส ไม่วิตกกังวล รู้สึกพอใจใน ชีวิตของตน ครอบครัว และสังคมในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3. ด้านสังคม : บุคคลที่สามารถดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐาน และค่านิยมทางสังคมในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุข

หลักการพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น มีหลักการสำคัญที่เป็นรากฐานในการดำเนินงานอยู่ 3 ประการ (ขยายพันธุ์ ชื่นรุ่งโรจน์, 2537) คือ

1. ความคิดริเริ่มมาจากประชาชน กิจกรรมทุกกิจกรรมและทุกขั้นตอนจะต้องเกิดจากการคิด ตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการโดยประชาชน นักพัฒนาต้องไม่เป็นผู้กำหนดกิจกรรม แผนงาน หรือโครงการไว้ล่วงหน้า แต่นักพัฒนามีหน้าที่กระตุ้นให้ชาวบ้าน กล้าคิด สามารถค้นหาปัญหาและความต้องการ และตัดสินใจริเริ่มโครงการต่าง ๆ ได้เอง ซึ่งการที่นักพัฒนาจะทำได้จำเป็นต้องเข้าไปหาประชาชน กระตุ้นด้วยวิธีใช้มาตรการต่าง ๆ (การฝึกอบรม, ประชุมกลุ่มอภิปราย กลุ่มสัมพันธ์ การแสดงบทบาท ฯลฯ) ให้ชาวบ้านกล้าคิดกล้าแสดงออก โดยนักพัฒนาอาจให้ข้อมูลหรือการชี้แนะที่จำเป็นเพื่อประกอบการตัดสินใจ

2. หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ จะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรักผูกพันต่อโครงการนั้น ๆ จะช่วยเน้นย้ำให้เกิดความรู้สึกว่าโครงการนั้นเป็นความรับผิดชอบ และเกิดจากน้ำพักน้ำแรงของพวกเขาเอง ซึ่งในกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น ประชาชนจะมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 มีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาและศึกษาสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้ถึงเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญมาก เพราะบางครั้งปัญหาต่าง ๆ ของชาวบ้าน เป็นสิ่งที่ชาวบ้านต้องพบสัมผัสอยู่ทุกวันจนเกิดความเคยชินไม่คิดว่าสิ่งนั้นเป็นปัญหา จึงไม่กระตือรือร้นที่จะหาทางแก้ปัญหา

2.2 มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม โดยทั่วไปแล้วนักพัฒนาหรือนักวิชาการมักจะคิดว่าชาวบ้านไม่มีศักยภาพพอที่จะวางแผนดำเนินกิจกรรมด้วยตัวเองได้ ซึ่งก็อาจมีเป็นจริงแต่เพียงบางส่วน แต่หากนักพัฒนามีความเชื่อมั่นในศักยภาพของความเป็น “คน” ของทุกคนว่ามีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ ก็เป็นหน้าที่ของนักพัฒนาที่จะเสริมความรู้ หรือใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางในการจัดระบบความคิดของชาวบ้านให้สามารถวางแผนได้

2.3 มีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติ คำว่าทุนในที่นี้อาจไม่ได้หมายถึงเฉพาะเงินทุนเท่านั้นแต่ชาวบ้านยังมีทรัพยากรที่อาจหาได้เอง เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ (ทราย หิน ไม้ไผ่ ฯลฯ) หรือวัสดุตามธรรมชาติในหมู่บ้าน และรวมถึงแรงงานของชาวบ้านเอง ส่วนในการปฏิบัตินั้นก็เช่นกันชาวบ้านสามารถที่จะเข้าร่วมดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของและเห็นคุณค่า พร้อมทั้งจะดูแลรักษา รวมทั้งการได้เรียนรู้การทำงานในกิจกรรมนั้นด้วย

2.4 มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จำเป็นเพราะการประเมินผลงานจะช่วยให้ทราบถึงขั้นตอนการทำงาน ผลสำเร็จและหรือปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนแผนให้เกิดผลงานที่ดีที่สุด ตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างถูกต้อง

3. หลักการช่วยตัวเอง การพัฒนาชุมชนนั้นหลักสำคัญที่สุด และเป็นเป้าหมายสูงสุดด้วย ก็คือ การที่จะทำให้ประชาชน มีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถพึ่งตัวเองได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามการส่งเสริมให้ชาวบ้านช่วยตัวเองได้นั้น ก็จำต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของชาวบ้านเองด้วย โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ การดำเนินงานพัฒนาควรเริ่มจากโครงการที่ไม่ใหญ่จนเกินกำลังชาวบ้าน ชาวบ้านมีศักยภาพพอที่จะดำเนินโครงการนั้นจนประสบความสำเร็จ อาทิ เช่น พัฒนาตัวเองและครอบครัวก่อน และในบางกรณีรัฐบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการนั้น อาจต้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณลงทุนประเดิมให้ก่อน เช่น การสนับสนุนพันธุ์วัว ต้นกล้าผลไม้ และเมื่อชาวบ้านดำเนินโครงการประสบความสำเร็จก็ขจัดใช้ทุนคืน

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนจอมมณี

ชุมชนจอมมณีได้รับการขยายเขตเพื่อรวมเข้ากับทางเทศบาลเป็นที่เรียบร้อย ประกอบด้วยหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้ หมู่ 1 คุ่มจอมมณี หมู่ 2 คุ่มมีชัย หมู่ 3 คุ่มดอนแดงใต้ หมู่ 4 คุ่มดอนแดงเหนือ หมู่ 5 คุ่มดอนโพธิ์ หมู่ 6 คุ่มบ้านเหล่าจอมมณี หมู่ 7 คุ่มสามัคคี หมู่ 8 คุ่มบ้านโคกแมงเงา หมู่ 9 คุ่มดอนกลาง เนื่องจากเป็นบ้านจอมมณีที่เป็นเขตของเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย (ได้รับการขยายเขตเมื่อปี พ.ศ.2540) และมีที่ตั้งอยู่ติดแม่น้ำโขงตลอดแนวทิศเหนือ สภาพโดยทั่วไปจึงคล้ายคลึงกับเมือง ที่ตั้งอยู่บริเวณริมลำน้ำเป็นหมู่บ้านแบบดั้งเดิม สภาพของชุมชนเป็นเมืองขนาดใหญ่แต่มีแนวโน้มจะเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่บริการการท่องเที่ยวในอนาคต ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลากหลาย เช่น เกษตรกรรม ค้าขาย รับราชการ รับจ้าง เป็นต้น สืบเนื่องจากการขยายเขตของเทศบาล จึงมีผู้ที่ประกอบอาชีพทำธุรกิจและข้าราชการพนักงานรัฐวิสาหกิจอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก รวมถึงอาชีพพนักงานบริการทั่วไป อนึ่ง บ้านจอมมณีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เรียกว่า หาดจอมมณี ตั้งอยู่ที่บ้านจอมมณี หมู่ที่ 1 ตำบลมีชัย ห่างจากเขตเทศบาลเมืองประมาณ 2 กม. เป็นส่วนหนึ่งของลำน้ำโขง หาดแห่งนี้จะมีความยาวประมาณ 200 เมตรและจะปรากฏให้เห็นตอนน้ำลดในฤดูแล้ง โดยเฉพาะเดือนเมษายนจะมีนักท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายและจังหวัดใกล้เคียงเดินทางไปท่องเที่ยวพักผ่อนเป็นจำนวนมาก จนได้รับการเรียกขานว่าเป็น “พัทยาแห่งอีสาน” อีกทั้งทัศนียภาพในบริเวณหาดทรายยังสามารถมองเห็นบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาชุมชนจอมมณีตามหลักอิทธิบาท 4

หลักอิทธิบาท 4 นั้นเป็นหลักในการที่ทำให้มนุษย์นั้นประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะเป็นงานหรือสิ่งต่าง ๆ ถ้าได้ยึดหลักอิทธิบาท 4 นี้ไปใช้ชีวิตประจำวันของตนเองจะสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้อย่างแน่นอนเพราะนั่นคือหลักธรรมที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านได้ทรงตรัสสอนแก่นมนุษย์และสาวกของท่านมาแล้ว

ในยุคปัจจุบันนั้นจะเห็นได้ว่ามนุษย์นั้นขาดความมั่นใจในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำงาน เรื่องเรียน หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบจิตใจทำให้เกิดความย่อท้อต่อตนเองขาดความมั่นใจสังคมทุกวันนี้ต้องแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ใครเร็วใครได้ ใครฉลาดกว่าต้องอยู่สูงกว่าคนที่โง่กว่า แคมเปญนี้ยังมีสื่อออนไลน์มากมายที่สามารถทำให้มนุษย์นั้นติดและหลงไปกับพวกสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเฟสบุ๊ค ไลน์ อินสตาแกรม และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ มากมาย ถ้ามนุษย์นั้นรู้จักการเล่นสื่อออนไลน์นี้อย่างถูกวิธีก็จะเป็นผลดีต่อตนเองเป็นอย่างมากเพราะข้อมูลทุกอย่างนั้นอยู่แค่ปลายนิ้วเท่านั้นเอง แต่ความสะดวกสบายก็ไม่ใช่จะไม่มีผลเสียที่ตามมาด้วย ยกตัวอย่างเช่น การเล่นเกมที่เล่นเพลินจนทำอะไรต่าง ๆ ได้ทั่วโลก คุยกันได้ ทำอะไรได้หลายอย่าง รวมทั้งสามารถวิจารณ์คนอื่นและสามารถตำหนิหรือต่อว่าใครต่อใครก็ได้เช่นกันเพราะเหตุนี้การที่เราไปต่อว่าใครที่อยู่ในสื่อโลกออนไลน์นั้นจะทำให้ผู้ที่ถูกด่านั้นเกิดความละอายใจต่อตัวเองหรือขาดกำลังใจในตัวเองที่มีคนมาวิจารณ์สื่อต่าง ๆ ที่ตัวเองนั้นได้สร้างขึ้น เพราะมนุษย์มีจิตใจที่อ่อนแอถ้าเกิดไม่ได้เรียนหรือศึกษาธรรมะของพระพุทธเจ้ามากก็จะยอมแพ้อะไรง่าย แต่ถ้ามนุษย์นั้นได้ศึกษาธรรมะที่สามารถทำให้ตัวเองพบเจอกับความสำเร็จได้ ยกตัวอย่างเช่น อิทธิบาท 4 เพราะอิทธิบาท 4 เป็นหนทางแห่งความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน เรื่องเรียน อิทธิบาท 4 ก็สามารถช่วยให้มนุษย์นั้นสำเร็จได้ถ้าได้ยึดหลักธรรมนี้เข้าไปในการใช้ชีวิตประจำวัน

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 กับการพัฒนาชุมชนจอมมณี

การที่คณะผู้เขียนนั้นได้ตั้งใจเขียนบทความนี้ก็เพื่อที่จะวิเคราะห์การพัฒนาชุมชนของชาวบ้านจอมมณีว่า หากชาวบ้านจอมมณีได้น้อมนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ของพระพุทธเจ้าที่เคยได้สั่งสอนญาติโยมในสมัยพุทธกาลนั้นมาใช้ในปัจจุบัน จะสามารถพัฒนาชุมชนจอมมณีได้มากน้อยเพียงใด ดังจะนำเสนอการวิเคราะห์เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ฉันทะ (ความพอใจ) : ชาวชุมชนจอมมณีรู้สึกพึงพอใจที่จะตื่นเช้าเพื่อไปวัดจอมมณีซึ่งเป็นวัดประจำชุมชน ชาวจอมมณีมักไปวัดเพื่อทำบุญ เพื่อสะสมทานบารมีตามหน้าที่ชาวพุทธ ด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนาและด้วยใจอันแรงกล้าชาวชุมชนจอมมณีได้มีการปลูกฝังจากปู่-ยา-ตา-ยายมาอย่างช้านาน แม้ในปัจจุบันนี้เด็กรุ่นใหม่ในชุมชนจอมมณีจะมีเทคโนโลยีเป็นเพื่อนคู่คิดมากขึ้น แต่การ

ปลูกฝังจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักการเข้าวัดทำบุญนั้นจึงเป็นเรื่องที่ผู้ปกครองชุมชนต้องทำงานร่วมกันเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนมากขึ้น ดังนั้น การที่พ่อแม่ได้ยึดหลักฉันทะหรือศรัทธาในสิ่งนั้นเอาไปสอนให้แก่ลูกหลานชาวจอมมณีให้มีความเชื่อต่อพระพุทธศาสนา หมั่นทำบุญเข้าวัดฟังธรรม ก็จะทำให้มีผู้คอยอุปถัมภ์ค้ำจุนพระพุทธศาสนาสืบต่อไปไม่รู้จบ แล้วก็จะได้มีการพัฒนาพระพุทธศาสนาหรือวัดโดยรอบชุมชนจอมมณีต่อไป

2. วิริยะ (ความเพียร) : การทำความเพียรนั้นถือเป็นเรื่องที่ดีสำหรับมนุษย์ เพราะจะทำอะไรสำเร็จได้ง่าย ในกรณีนี้ชาวจอมมณีสะสมวิริยะบารมีด้วยการใส่บาตรที่วัดทุกวัน ชาวจอมมณีเรียกกิจกรรมนี้ว่า เป็นการสร้างความเพียรเชิงรุก เพราะต้องใช้ความพากเพียรอย่างมาก หรือต้องมีวินัยในตัวเองอย่างสูงนั่นเอง ถือเป็นการรวบรวมกำลังใจเพื่อทำกิจกรรมตั้งแต่เช้ามีด เป็นการหล่อหลอมความอดทนอดกลั้นให้ชาวจอมมณีออกจากขีดจำกัดของตัวเอง การที่ชาวจอมมณีต้องทนอยู่กับสิ่งที่ตนไม่ชอบหรือตั้งใจทำอะไรที่เป็นเวลานาน ๆ ก็จะกระวนกระวายใจขึ้น จนทำให้ไม่สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ แต่ก็ถือเป็นการเรียนรู้กับการพัฒนาจิตใจให้เข้มข้นมากขึ้น ฉะนั้น การสะสมความเพียรเช่นนี้ก็ถือเป็นการจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ เพื่อให้ชาวจอมมณีต้องมีความขยันอดทนอดกลั้นในการทำสิ่งที่อยู่ต่อหน้าให้สำเร็จลุล่วงให้ได้ ดังนั้น สมาชิกชุมชนจอมมณีต้องยึดหลักวิริยะเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่อการใช้ชีวิต นั่นก็ต้องควบคู่ไปกับฉันทะความพอใจด้วย ทว่าทั้งหลายทั้งปวงก็ต้องมีสองข้อนี้เข้ามาสนับสนุนเช่นกัน เพื่อที่จะพัฒนาตนเองและสั่งสอนลูกหลานชาวชุมชนจอมมณีให้ยึดหลักธรรมเหล่านี้ไว้เพื่อจะได้เห็นเส้นทางความสำเร็จในแบบฉบับของตนได้

3. จิตตะ (ความคิดเอาใจใส่) : ชาวจอมมณีมีความคิดหรือรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ โดยการพิจารณาจากความคิดความอ่านที่คนในชุมชนแสดงออกมา บางครั้งก็พิจารณาใจเขา-ใจเราถึงกิจกรรมที่จะทำ เช่น คิดว่าพรุ่งนี้วันพระจะต้องไม่นอนดึก เพราะต้องตื่นแต่เช้าต้องไปวัด ถ้าคิดแล้วต้องทำให้ได้ ไม่ใช่แค่คิดเฉย ๆ แต่ต้องคิดให้รอบคอบ คิดให้ดีว่าตนเองจะทำอะไรและต้องทำให้ได้ หรือกล่าวได้อีกแบบหนึ่งคือ ชาวจอมมณีรู้จักรับผิดชอบในเรื่องงาน เรื่องครอบครัว หรือเรื่องต่าง ๆ ทุกอย่างนั้น ก็เพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้รู้จักเอาใจใส่ด้วยการแสดงความรับผิดชอบในสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ไม่ย่อท้อและมีความศรัทธาในสิ่งนั้น เพื่อที่จะได้เห็นผลสำเร็จในงานของตนเองและจะได้เป็นแบบอย่างให้แก่ลูกหลานชาวจอมมณีเป็นสำคัญ สมกับคำโบราณที่ว่า “แบบอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน” ฉะนั้น การที่สังคมจะเอาหลักธรรมใดมาใช้ก็เป็นมงคลทั้งนั้น แต่หลักธรรมหนึ่งที่ควรรับไว้พิจารณาคือ อิทธิบาท 4 นั้นเอง

4. วิมังสา (ความไตร่ตรอง) : การไตร่ตรองเป็นคุณธรรมที่เคียงข้างชาวจอมมณีมาอย่างยาวนาน เช่น แม่ใช้เอาอาหารไปวัดและแม่บอกว่ามีอะไรบ้างที่ต้องเตรียมไปวัด ตื่นเช้ามาต้องไตร่ตรอง

ดูดี ๆ ว่าสิ่งของที่แม่สิ่งนั้นครบแล้วหรือยัง เป็นการพิจารณาไตร่ตรองหรือการทบทวนในสิ่งที่ตนเองนั้น ได้ทำมา แล้วงานทุกอย่างนั้นจะสัมฤทธิ์ผลด้วยดี การรู้จักไตร่ตรองงานที่ได้รับมอบหมายมาให้รอบ คอบ ตรวจสอบว่าสิ่งนั้นถูกต้อง 100 เปอร์เซ็นต์หรือไม่ ดังนั้น ชาวชุมชนจอมมณีทุกคนควรรู้จักการ ไตร่ตรองหรือทบทวนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายมาไม่ว่าจะเรื่องงานหรือเรื่องต่าง ๆ ต้องมีความ รอบคอบต่องานของตนเองเพื่อที่จะพัฒนาจิตใจมากขึ้น การที่ชาวจอมมณีส่วนใหญ่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ขึ้นได้ ก็ด้วยการทำในสิ่งถูกต้อง และหมั่นตรวจสอบในการปรับปรุงชุมชนให้ก้าวหน้าตลอดเวลา ดังนั้น ชาวจอมมณีจึงยึดหลักนี้ไว้เพื่อที่จะพัฒนาจิตใจตนเองให้ไม่เป็นคนประมาทต่อสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม

สรุป

จากการที่ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4 ทำให้ทราบถึงความสำเร็จของชาวจอมมณีที่สมาชิกในชุมชนมีความพร้อมเพรียงในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่ตั้งของชุมชนจอมมณีที่อยู่ในตัวเมืองหนองคาย และอยู่ติดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว เป็นข้อได้เปรียบอย่างมากต่อการตั้งมั่นในพุทธธรรม เพราะชาวชุมชนจอมมณีมีศรัทธาในพระพุทธศาสนามาแต่บรรพบุรุษ การมีฉันทะต่อหลักธรรมคำสั่งสอนจึงเป็นเสมือนสายใยถักทอให้ชุมชนจอมมณีตั้งมั่นในศรัทธา วิริยะทำให้ชาวจอมมณีรักษารากเหง้าไว้ได้ จิตตะทำให้ชาวจอมมณีมีเอกลักษณ์เฉพาะตน และวิมังสาทำให้ชาวชุมชนมีความรอบคอบและมีความคิดสร้างสรรค์ การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 อย่างสม่ำเสมอ ช่วยพัฒนาชีวิตจิตใจชาวชุมชนจอมมณีได้อย่างชัดเจน หลักอิทธิบาท 4 นั้นยังมีคุณูปการต่อสังคมโดยรวมด้วย ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือชุมชนท้องถิ่น ซึ่งชุมชนจอมมณีนี้นั้นสามารถพัฒนาชุมชนไปสู่ความสำเร็จตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้ เพราะชุมชนจอมมณีได้ต้นตอที่จะเป็นชุมชนแห่งการแสวงบุญกุศล และเป็นนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนเพื่ออุปถัมภ์คำสอนพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองสืบไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2562). *หลักการพัฒนาชุมชน*. เรียกใช้เมื่อ 25 สิงหาคม 2562 จาก <http://www.epub.rbru.ac.th/pdf-uploads/thesis-158-file07-2016-10-19-12-45-00.pdf>.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2537). *ชุมชนและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิตร. (2560). การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 489-504.
- มนตรี วิวาทสุข. (2560). ความสำเร็จตามหลักอิทธิบาท. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 25(49), 13-35.
- รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และคณะ. (2561). การพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรมโดยอาศัยหลักสามัคคีธรรม. เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2562 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/330>.
- สิริยา รัตนช่วย. (2560). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่. *วารสารการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 7(1), 72-87.
- สุรพล เศรษฐบุตร. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิชา 352721 (การส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนาชนบท)*. เชียงใหม่ : ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริมเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิสิทธิ์ หนูนกัณดี. (2558). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท 4 กรณีศึกษา สำนักราชเลขาธิการ”. ใน *รายงานการศึกษาล้วนบุคคล*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.

การเทศน์ของพระบวชใหม่ในเทศกาลเข้าพรรษา*

PREACHING OF NEW MONKS IN BUDDHIST LENT PERIOD

พระธัญวัฒน์ ธีรปญโญ (วัฒนวงศ์)

Pra Tunyawat Teerapunyo (Wattanawong)

วัดเจริญศรี ตำบลนาหนั่ง อำเภอพนมพิสัย จังหวัดหนองคาย

Wat Charoensri, Nanung Sub-district, Phonphisai District, Nongkhai Province, Thailand.

E-mail: wat@gmail.com

บทคัดย่อ

การบวชของชายไทยในประเทศไทยปัจจุบัน นอกจะบวชด้วยความศรัทธาในหลักธรรมคำสอนมุ่งปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพานแล้ว ยังมีการบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน และบวชตามประเพณี คือบวชในระยะสั้น 1 พรรษาบ้าง 1 เดือนบ้าง 15 วันบ้าง หรือ 7 วันบ้าง แล้วแต่โอกาสจะเอื้ออำนวย การบวชเป็นค่านิยมสืบทอดมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยในอดีตพ่อแม่มักส่งลูกหลานบวชเรียน เนื่องจากไม่มีทุนทรัพย์ในการส่งให้เรียนต่อ แต่ปัจจุบัน ค่านิยมในการส่งลูกหลานบวชเรียนน้อยลง สาเหตุเพราะรัฐได้จัดการศึกษาทั่วทุกพื้นที่ของประเทศไทย ในขณะเดียวกัน ลูกหลานที่สมัครบวชเรียนก็ลดน้อยลงด้วย แต่ที่ยังนิยมกันอยู่คือบวชตามประเพณีในระยะสั้น โดยมีวัตถุประสงค์บวชเพื่อทดแทนบุญคุณของพ่อแม่ อาจบวชเพื่ออยู่จำพรรษา 3 เดือนบ้าง หรือ 7 วันบ้าง เมื่อบวชเข้ามาแล้ว ก่อนลาสิกขา บางพื้นที่มีประเพณีนิยมว่า พระบวชใหม่ก่อนลาสิกขาต้องกลับไปเทศน์ให้พ่อแม่ได้ฟังก่อน การเทศน์ให้พ่อแม่ฟังก่อนลาสิกขานั้น มีวัตถุประสงค์ 3 อย่างคือ 1) เป็นญาติตถจริยา คือ การประพาสติดเป็นประโยชน์แก่พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้มีโอกาสฟังธรรมจากพระบวชใหม่ 2) การเทศน์ให้พ่อแม่ฟังถือเป็นการทดแทนบุญคุณขั้นสูงสุด เพราะได้ทำตามแบบอย่างพระพุทธเจ้า ที่ทรงเทศน์โปรดพระเจ้าสุทโธทนะ และเทศน์โปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ 3) พระบวชใหม่ได้พัฒนาตนเอง เนื่องจากก่อนเทศน์ ต้องสอบถามครูอาจารย์ ต้องอ่านหนังสือ ต้องฝึกซ้อมการเทศน์ ทำให้ตนเองได้มีความรู้ในเรื่องที่นำไปเทศน์ด้วย

คำสำคัญ: การเทศน์, พระบวชใหม่, เทศกาลเข้าพรรษา

*Received: 23 May 2020; Revised: 13 June 2020; Accepted: 30 July 2020

Abstract

The ordination of Thai men in Thailand today, there are many purposes like being faith in the Buddha teachings, focusing on the path of nirvana, studying. According to ordained in tradition, it takes time for a short period of one year, maybe 1 month, 15 days, or 7 days, depending on those opportunity that allows. Ordination is a tradition that has been inherited since the Ayutthaya period. In the past, parents often sent their children to be ordained to study because there is no money to send them to continue their studies, but at present, this value is less. The reason is the state has organized education in all areas of Thailand. Meanwhile the descendants who applied for ordination were also reduced but it is still popular comes from the short-term traditional ordination with the purpose to be gratitude of their parents depend on their vacation time; the Buddhist Lent (3 months) or 7 days. Once ordained before the last layover, in there is a tradition that the newly ordained monks had to go back and preach to their parents first. The 3 objectives of preaching to parents before leaving as; 1) being a kinship, which is to conduct oneself as being beneficial to parents and relatives so that those people have the opportunity to listen to the Dharma from newly ordained monks. 2) Preaching to parents is considered the most rewarding kindness because he followed the pace of the Lord Buddha who preached to Buddha's father, King Sutthodana, and the Buddha's mother in the Daowadung heaven. 3) The newly ordained monks have developed themselves. because before preaching, they must ask the venerable teacher, must read book, need to practice preaching that make themselves get more knowledge of the subject to be preached as well.

Keywords: Preaching, New Monks, Buddhist Lent Period

บทนำ

ในโลกนี้มีคนอยู่หลากหลายประเภท ที่มีความชอบความสนใจในสิ่งที่ต่างกันไป ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ไม่สนใจนั้นเป็นสิ่งที่ผิด เช่น ทุกคนคงรู้ว่าการออกกำลังกายสัปดาห์ละ 3-5 ครั้ง ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็ไม่ใช่ทุกคนที่รู้เช่นนั้นแล้วจะออกกำลังกายเป็นประจำ เพราะนั่นขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคน พุทธศาสนาก็เป็นหนึ่งในนั้น ซึ่งมีทั้งคนที่เชื่อแล้วเห็นว่าสำคัญ คนที่เชื่อเฉย ๆ แต่ไม่ได้สนใจอะไร และคนที่ไม่เชื่อเลย เพราะคิดว่าแค่เป็นคนดีทำอะไรก็ได้ที่อยากทำ แค่นี้ก็ไปเบียดเบียนผู้อื่นก็พอ การเคารพความคิดของผู้อื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ควรดูหมิ่นความคิดของผู้อื่น โดยใช้มุมมองของตัวเองตัดสิน หากความคิดนั้นยังตั้งอยู่บนความพอดีและสมเหตุสมผล แต่ทั้งหลายทั้งปวงพิสูจน์ได้ด้วยการปลีกตัวออกจากสังคมเพื่อหาความรู้ให้กับชีวิต (นฤติ น้อยศิริ, ม.ป.ป.) หรือเข้ามาสู่ร่มกาวสาวพักตร์ เพื่อเรียนรู้ธรรมะที่แท้จริง และหาโอกาสเทศนาบอกเล่าความรู้แห่งตนแก่บุคคลทั่วไป

ปัจจุบันการเทศน์บนธรรมมาสน์ของพระบวชใหม่ในเทศกาลเข้าพรรษา นับวันจะล้าสมัยเข้าไปทุกวัน ทั้งนี้ก็เพราะสาเหตุหลัก 2 ประการคือ เนื้อหาและภาษาที่เทศน์เป็นภาษาโบราณเข้าใจยาก และผู้เทศน์ทำหน้าที่อ่านอย่างเดียวไม่สัมพันธ์กับผู้ฟัง ดังนั้น เพื่อให้การเทศน์กลับมามีบทบาทเป็นที่นิยมของผู้ฟังมากขึ้น การเทศน์ของพระบวชใหม่ควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีการอ่านถ้อยคำเทศน์ให้เสียงดังฟังชัด ใช้สำนวนร่วมสมัย แต่ไม่ละทิ้งรูปแบบลีลาการเทศน์อันเป็นมรดกภูมิปัญญาของชาวพุทธ เพื่อนำธรรมะมาอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายขึ้น ศึกษาแนวทางในการหาข้อมูลเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับเนื้อหาปรับเปลี่ยนสำนวนตามความเหมาะสมกับผู้ฟังในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อจะได้ให้ธรรมะแทรกซึมเข้ากับวิถีชีวิตของชาวพุทธ อันจะเป็นรากฐานทางศีลธรรมในจิตใจ

บทความนี้มีคำสำคัญอยู่ 3 คำ ที่จะให้คำนิยามโดยย่อ ประกอบด้วยคำว่า การเทศน์ แปลว่าการแสดง การชี้แจง การชี้ให้เห็นแจ้ง ใช้น้ำ เทศนา (อ่านว่า เท-สะ-นา หรือ เทต-สะ-หนา) ก็ได้ เทศน์หมายถึง การถ่ายทอดธรรมอันเป็นคำสั่งสอนทางศาสนาด้วยการแสดงชี้แจงให้ฟัง เป็นการเผยแผ่ศาสนาแบบหนึ่งที่ใช้กันมาแต่สมัยพุทธกาล ต่อมาคือคำว่า พระบวชใหม่ คือพระที่ยังไม่มีพรรษา ยังไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพระวินัยและพระธรรมต่าง ๆ หน้าที่ของพระก็ต้องศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม และสั่งสอนธรรมอยู่แล้ว และสุดท้ายคำว่า เทศกาลเข้าพรรษา หมายถึง ช่วงเวลา 3 เดือนที่กำหนดให้ภิกษุสงฆ์หยุดการเดินทางจาริกไปในสถานที่ต่าง ๆ หลังจากเดินทางจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเวลา 8 - 9 เดือน ช่วงเข้าพรรษาเป็นช่วงที่ให้พระภิกษุสงฆ์ได้หยุดพักผ่อน เป็นเวลาที่พระภิกษุสงฆ์จะได้ประพฤติปฏิบัติธรรมสำหรับตนเอง และศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยตลอดอายุพรรษา

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเทศกาลเข้าพรรษา

วันเข้าพรรษา จัดเป็นพิธีกรรมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา โดยท่านต้องประพฤติปฏิบัติตามพระพุทธานุญาตที่ทรงวางเป็นระเบียบข้อบังคับให้พระสงฆ์ต้องเข้าจำพรรษาในสถานที่ที่ทรงอนุญาตให้เข้าอาศัยอยู่ได้ และพิธีกรรมวันเข้าพรรษานี้พุทธศาสนิกชนได้มีส่วนร่วมประกอบคุณงามความดีตามหน้าที่ของชาวพุทธ เพื่อช่วยเหลือพระสงฆ์อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งมีประวัติที่น่าสนใจวันเข้าพรรษา เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 8 จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 เรียกว่า ครอบไตรมาส คือ 3 เดือน เป็นการเข้า “พรรษาต้น” ส่วนการเข้า “พรรษาหลัง” เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 9 จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2536) พิธีกรรมก่อนจะถึงวันเข้าพรรษา พระท่านจะทำการซ่อมแซมเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมให้อยู่ในสภาพที่ดีที่ใช้อยู่อาศัยได้ จัดการปิดกวาดหยากไย่ เช็ดถูให้สะอาด สาเหตุที่ต้องกระทำเสนาสนะให้มั่นคงและสะอาด ก็เพื่อจะได้ใช้บำเพ็ญสมณกิจในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาได้เต็มที่ ไม่ต้องกลัวฝนจะรบกวนบดบังให้พระสวดมนต์เสร็จแล้วจึงกระทำพิธีเข้าพรรษา โดยกล่าวอธิษฐานตั้งใจเพื่ออยู่จำพรรษา ตลอดฤดูฝนในวันของท่านที่ตั้งใจจะอยู่

1. ความเป็นมาของการเข้าพรรษา

ประวัติพิธีเข้าพรรษาของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีเรื่องเล่าว่า ในประเทศอินเดียในสมัยโบราณ เมื่อถึงฤดูฝน น้ำมักท่วม ผู้ที่สัญจรไปมาระหว่างเมือง เช่น พวกพ่อค้า ก็หยุดเดินทางไปมาชั่วคราว พวกเดียรถีย์และปริพาชกผู้ถือลัทธิต่าง ๆ ก็หยุดพัก ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งตลอดฤดูฝน ทั้งนี้ เพราะการคมนาคมไม่สะดวก ทางเป็นหลุมเป็นโคลน เมื่อเกิดพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกเผยแผ่พระศาสนาต่อไป นับเป็นพุทธจริยาวัตร ในตอนแรกที่ยังมีพระภิกษุสงฆ์ไม่มาก พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติประพฤติดังพระพุทธเจ้า ความครหานินทาใด ๆ ก็ไม่เกิดขึ้น จึงไม่ต้องทรงตั้งบัญญัติพิธีอยู่จำพรรษา ครั้นพอพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไปกว้าง พระภิกษุสงฆ์ได้เพิ่มปริมาณเพิ่มขึ้น

วันหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์ มีพระภิกษุ 6 รูป คือ ฉัพพัคคีย์ (กลุ่มพระ 6 รูป ได้แก่ 1. พระปณทกะ 2. พระโลหิตกะ 3. พระเมตติยะ 4. พระภุมมชกะ 5. พระอัสสชิ 6. พระปุนัพพสุกะ) ที่มีนิสัยคึกคะนองและดื้อรั้นเป็นส่วนตัว ไม่ละอายต่อการทำผิดพระวินัย (พระมหาอเนก มหคฺชปญฺญ (พัฑฺธสโร), 2556) แม้เมื่อถึงฤดูฝน ก็ยังพากันจาริกไปมา เที่ยวเหยียบย่ำข้าวกล้า หญ้าระบัด และสัตว์เล็กสัตว์น้อยให้เกิดความเสียหายและตายไป ประชาชนจึงพากันติเตียนว่า โฉนพระสมณศากยบุตรจึงเที่ยวไปมาอยู่ทุกฤดูกาล พากันเหยียบย่ำข้าวกล้าและต้นไม้ตลอดจนทั้งสัตว์หลายตายจำนวนมาก แม้พวกเดียรถีย์และปริพาชก ก็ยังหยุดพักในฤดูฝน หรือจนแม้แต่นกก็ยังรู้จักทำรังเพื่อพัก

หลบฝน เมื่อความเรื่องนี้ทราบถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงบัญญัติเป็นธรรมเนียมให้พระภิกษุสงฆ์อยู่จำพรรษาในที่แห่งเดียวตลอด 3 เดือน คือ ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ห้ามมิให้พระภิกษุเที่ยวไปค้างคืนที่อื่น หากมีธุระกิจเป็นอันชอบด้วยพระวินัย จึงไปได้ด้วยการทำสัตตาคหกรณียะ คือต้องกลับมาที่พักเดิมภายใน 7 วัน นอกจากนั้นห้ามเด็ดขาด และปรับอาณัติแก่ผู้ฝ่าฝืนล่วงละเมิดพระบัญญัติพิธีการปฏิบัติในวันเข้าพรรษา (ส.อ. (ไทย) 12/234/112) มีความเป็นมาดังกล่าวนี้

พิธีกรรมของพุทธศาสนิกชน อันเนื่องในวันเข้าพรรษานั้น พุทธศาสนิกชนมีการกระทำบุญตักบาตรกัน 3 วัน คือวันขึ้น 14 - 15 ค่ำ และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 และขนมนิมนต์ทำกันในวันเข้าพรรษา ได้แก่ ขนมเทียน และท่านสาธุชนที่มีความเคารพนับถือพระภิกษุวัดใด ก็จัดเครื่องสักการะ เช่น น้ำตาล น้ำอ้อย สบู่ แปรง ยาสีฟัน พุ่มเทียน เป็นต้น นำไปถวายพระภิกษุวัดนั้น ยังมีสิ่งสักการะบูชาที่พุทธศาสนิกชนนิยมกระทำกันเป็นงานบุญนำสนุกสนานอีกอย่างหนึ่ง คือ "เทียนเข้าพรรษา" บางแห่งจะมีการบอกบุญเพื่อร่วมหล่อเทียนแท่งใหญ่ แล้วแห่ไปตั้งในวัดอุโบสถ เพื่อจุดบูชาพระรัตนตรัยตลอด 3 เดือน การแห่เทียนจำนำพรรษาหรือเทียนเข้าพรรษาจัดเป็นงานเอิกเกริก มีฆ้องกลองประโคมอย่างสนุกสนาน และเทียนนั้นมีการหล่อหรือแกะเป็นลวดลายและประดับตกแต่งกันอย่างงดงาม (สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2547)

เทศกาลเข้าพรรษานี้ ถือกันว่าเป็นเทศกาลพิเศษ พุทธศาสนิกชนจึงจะมักหมั่นในการบุญกุศลยิ่งกว่าธรรมดา บางคนตั้งใจรักษาศีลอุโบสถตลอด 3 เดือน บางคนตั้งใจฟังเทศน์ทุกวันพระตลอดพรรษา มีผู้ตั้งใจทำความดีเป็นพิเศษขึ้น ทั้งมีผู้งดเว้นการกระทำบาปกรรมในเทศกาลเข้าพรรษา และคนอาศัยสาเหตุแห่งเทศกาลเข้าพรรษาดำรงสัตย์ปณิธานลด-ละ-เลิกอบายมุขและความชั่วสามานย์ต่าง ๆ โดยตลอดไป จึงนับเป็นบุคคลที่ควรได้รับการยกย่องสรรเสริญและได้รับสิ่งอันเป็นมงคล

2 ความสำคัญและประโยชน์ของการเข้าพรรษา

วันเข้าพรรษา เป็นวันเริ่มต้นที่พระภิกษุสงฆ์จะต้องอธิษฐานจำพรรษาอยู่กับที่ ไม่เที่ยวจาริกไปยังที่ต่าง ๆ เป็นเวลา 3 เดือน นับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ของทุกปี ซึ่งการให้จำพรรษาในสมัยพุทธกาล ก็เพื่อป้องกันมิให้พระสงฆ์ไปเหยียบย่ำข้าวและพืชผลของชาวบ้านเสียหาย ต่อมาถือเป็นโอกาสที่พระภิกษุจะได้มาอยู่ร่วมกันเพื่อศึกษาธรรมะ ส่วนชาวบ้านก็ได้เข้าวัดถวายทาน รักษาศีล ฟังธรรม และเจริญภาวนา เพื่อเพิ่มพูนบุญกุศล โดยมีพระภิกษุเป็นแบบอย่าง ครั้นต่อมาจึงเกิดประเพณีนิมบวช 3 เดือน ขณะเดียวกันก็มีพุทธศาสนิกชนจำนวนหนึ่งถือเอาวันเข้าพรรษาเป็นวันเริ่มต้นที่จะอธิษฐานจิต ลด ละ ความชั่วทั้งหลาย และทำความดีเพิ่มขึ้น สำหรับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวันนี้คือ การถวายผ้าอาบน้ำฝน และการแห่ถวายเทียนพรรษา อันได้แก่

1. ช่วงเข้าพรรษานั้น เป็นช่วงเวลาที่บ้านประกอบอาชีพทำไร่นา ดังนั้น การกำหนดให้ภิกษุสงฆ์หยุดการเดินทางจาริกไปในสถานที่ต่าง ๆ ก็จะช่วยให้พันธุ์พืชของต้นกล้า หรือสัตว์เล็กสัตว์น้อยไม่ได้รับความเสียหายจากการเดินธุดงค์

2. หลังจากเดินทางจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเวลา 8 - 9 เดือน ช่วงเข้าพรรษาเป็นช่วงที่ให้พระภิกษุสงฆ์ได้หยุดพักผ่อน

3. เป็นเวลาที่พระภิกษุสงฆ์จะได้ประพฤติปฏิบัติธรรมสำหรับตนเอง และศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ตลอดจนเตรียมการสั่งสอนให้กับประชาชนเมื่อถึงวันออกพรรษา

4. เพื่อจะได้มีโอกาสอบรมสั่งสอนและบวชให้กับกุลบุตรผู้มีอายุครบบวช อันเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

5. เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสบำเพ็ญกุศลเป็นการพิเศษ เช่น การทำบุญตักบาตร ห่อเทียนพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน รักษาศีล เจริญภาวนา ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม จดเว้นอบายมุข และมีโอกาสได้ฟังพระธรรมเทศนาตลอดเวลาเข้าพรรษา (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2562)

3. ความพิเศษสำหรับการบวชในช่วงเข้าพรรษา

การบวชในช่วงเข้าพรรษามีความน่าสนใจ น่าดึงดูดใจ และมีความแตกต่างจากการบวชในช่วงเวลาอื่นหลายประการ (หลวงพ่อดัตตชีโว, 2562) ดังนี้

1. ภูมิอากาศเหมาะต่อการเรียนรู้ธรรมะ : สภาพภูมิอากาศในช่วงเข้าพรรษามีความเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นช่วงเวลาที่ไม่ร้อนเกินไป ไม่หนาวจนเกินไป มีอากาศที่อบอุ่นกำลังดี เนื่องมาจากภูมิประเทศของไทยตั้งอยู่บนเส้นศูนย์สูตร เป็นเขตร้อนชื้น จึงมีความได้เปรียบมากกว่าหลาย ๆ ประเทศในภูมิภาคอื่น ซึ่งช่วยให้การปฏิบัติธรรมมีข้อขัดข้องน้อยลง มีความสัปปายะมากขึ้น ผู้ที่ปรารถนาจะสะสมความเพียรให้สูงขึ้นก็สามารถบำเพ็ญเพียรได้โดยสะดวก ปราศจากทุกขเวทนามากระทบผู้ที่มีความตั้งมั่น

2. ครูปาจารย์พร้อม : เนื่องจากพระภิกษุที่เป็นครูปาจารย์ ท่านถูกพระวินัยกำหนดแล้วว่าห้ามไปไหน ต้องพักค้างอยู่ในวัดตลอดพรรษา ดังนั้น ครูปาจารย์จึงมีพร้อมที่จะถ่ายทอดสัพพัญญูมากที่สุด ในฤดูเข้าพรรษา เพราะฉะนั้น ถ้าใครมาเป็นลูกศิษย์ก็จะได้ศึกษาธรรมอันสูงจากพระคุณเจ้าที่เป็นครูปาจารย์ โอกาสที่จะได้รับการแบ่งปันธรรมะจึงเต็มทีมากกว่าฤดูอื่น ด้วยเหตุนี้ในช่วงเข้าพรรษาพระใหม่จึงมีโอกาสดำเนินชีวิตและปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ตามกาลเทศะดังกล่าว

3. เป็นค่านิยมที่ดี : ในช่วงเข้าพรรษา ผู้คนในสังคมมักมีค่านิยมเชิงบวกที่จะนำบุตรหลานเข้าร่วมการสวดมนต์ ให้เป็นบุญกุศลแก่บรรพบุรุษ ก่อให้เกิดกุศล การอุปสมบทเป็นพระใหม่ในช่วงเข้าพรรษานั้น ชาวพุทธส่วนใหญ่ยังเชื่อว่ามีอานิสงส์มาก เป็นการทำความบุญครั้งสำคัญของชีวิต จึงเป็นการ

สมควรยิ่งที่คฤหัสถ์ชายจะบวชในฤดูเข้าพรรษา จะเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาตามรอยครูบาอาจารย์ด้วย (จ. เปรียญ, 2518) เพราะฉะนั้น ต้องถือว่าฤดูนี้ พระใหม่ในฐานะที่เป็นลูกศิษย์ก็จะต้องมีความกระตือรือร้นไปพร้อมกันด้วย

4. จูงใจให้ญาติเข้าวัด : เมื่อลูกหลานผู้มีอายุครบบวชได้อุปสมบทเป็นพระใหม่แล้ว เหล่าเครือญาติก็จะเกิดความรู้สึกปลื้มปิติที่ได้เกาะชายผ้าเหลือง ด้วยเหตุนี้ญาติโยมเองก็เกิดสำนึกในบาปบุญคุณโทษ อาจระลึกถึงเจ้ากรรมนายเวร ทำให้ถือโอกาสนี้เข้ามาสะสมบุญญาบารมีในช่วงเวลาที่ลูกหลานบวชเป็นพระใหม่ก็เป็นได้ จนเกิดเป็นบรรยากาศแห่งการทำดีมากขึ้น เช่น การถวายภัตตาหาร การถวายสังฆทาน การถวายเทียนพรรษา การปิดกวาดอาวาสสถานเจดีย์ หรือการฟังเทศน์ฟังธรรม เป็นต้น ซึ่งจะก่อให้เกิดบุญกุศลแก่ทุกฝ่าย

วิเคราะห์การเทศน์ของพระบวชใหม่ในเทศกาลเข้าพรรษา

การบวชในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะบวชในฤดูกาลไหน หรือจะบวชช่วงสั้น-ช่วงยาวแค่ไหนก็ตาม มีวัตถุประสงค์ในการบวชเหมือนกันคือ มุ่งที่จะกำจัดทุกข์ให้หมดไป แล้วทำพระนิพพานให้แจ้ง หรือพูดกันภาษาชาวบ้านว่า “มุ่งกำจัดกิเลสเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน” (หลวงพ่อดำ, 2562) จะได้ไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดกัน อีกอย่างก็ทำตาม เมื่อบวชแล้วถ้าได้ตั้งใจอย่างนี้ ทำตามวัตถุประสงค์ของการบวชอย่างนี้เต็มที่ ไม่ว่าจะบวชฤดูกาลไหนก็ได้บุญเท่า ๆ กันทั้งนั้น อันนี้โดยหลักการ แต่ในความเป็นจริง เนื่องจากผู้บวชยังเป็นผู้ที่เข้ามาสู่ศาสนาใหม่ ๆ และยังต้องการสภาพที่เหมาะสมพิเศษ ๆ ใน การที่จะศึกษาธรรมะ ในการที่จะขัดเกลาตนเองตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น ถ้าได้บรรยากาศพิเศษ ๆ ก็จะช่วยให้การบรรลุวัตถุประสงค์ของการบวชนั้นง่ายขึ้นและดีขึ้น ปุ่ยาตาหวดของเราจึงได้เลือกแล้วว่า ฤดูเข้าพรรษาเป็นบรรยากาศพิเศษ เหมาะที่จะให้ลูกหลานของตนเข้ามาบวช

ในอดีตกาล การเข้าพรรษามีประโยชน์แก่พระสงฆ์ในด้านการศึกษาพระธรรมวินัย โดยการที่พระสงฆ์จากที่ต่าง ๆ มาอยู่จำพรรษารวมกันในที่ใดที่หนึ่ง พระสงฆ์เหล่านั้นก็จะมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และถ่ายทอดความรู้ตามพระธรรมวินัยให้แก่กัน ตามความเชื่อที่ผสมผสานอยู่ในสังคมไทย (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์, 2543) ณ ปัจจุบัน การศึกษาพระธรรมวินัยในช่วงเข้าพรรษาในประเทศไทย ก็ยังจัดเป็นกิจสำคัญของพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ที่อุปสมบททุกรูป แม้จะอุปสมบทเพียงเพื่อชั่วคราวสามเดือน ก็จะต้องศึกษาพระธรรมวินัยเพิ่มเติม ปัจจุบันพระธรรมวินัยถูกจัดเป็นหลักสูตรของคณะสงฆ์ ในหลักสูตรพระธรรม จะเรียกว่า ธรรมวิภาค พระวินัย เรียกว่า วินัยมุข รวมเรียกว่า “นักธรรม” ชั้นต่าง ๆ โดยจะมีการสอบไล่ความรู้พระปริยัติธรรมในช่วงออกพรรษา เรียกว่า การสอบธรรมสนามหลวง ในช่วง

วันขึ้น 9 - 12 ค่ำ เดือน 11 (จัดสอบนักธรรมชั้นตรีสำหรับพระภิกษุสามเณร) และช่วงวันแรม 2 - 5 ค่ำ เดือน 12 (จัดสอบนักธรรมชั้นโทและเอก สำหรับพระภิกษุสามเณร) ปัจจุบันการศึกษาเฉพาะในชั้นนักธรรมตรีสำหรับพระนวกะ หรือพระบวชใหม่ จะจัดสอบในช่วงปลายฤดูเข้าพรรษา เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่ลาสิกขาบทหลังออกพรรษา จะได้ตั้งใจเรียนพระธรรมวินัยเพื่อสอบไล่ให้ได้นักธรรมในชั้นนี้ด้วย (บัวฉัตร, 2562) แต่กระนั้นการเทศน์ก็เป็นอีกหน้าที่หนึ่ง ที่พระบวชใหม่จะต้องฝึกฝนให้มีทักษะมากพอจะขึ้นธรรมาสน์ เพื่อเทศนาโปรดญาติโยมตลอดเข้าพรรษา

หน้าที่ของพระบวชใหม่เกี่ยวกับการเทศน์

หน้าที่ของพระก็ต้องศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม และสั่งสอนธรรมอยู่แล้ว ไม่ว่าจะพระเก่าหรือพระใหม่ แต่ที่มีประเพณีให้พระใหม่ไปเทศน์ให้ญาติโยมบิฑามารดา หรือญาติผู้ใหญ่ฟัง ก็เนื่องมาจากว่าญาติโยมผู้หลักผู้ใหญ่ นั้น อยากจะรู้ว่าพระลูกพระหลานได้บวชมาแล้ว ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าบ้างหรือไม่ ศึกษาพระธรรมวินัยบ้างหรือไม่ หรือแค่มาบวชแล้วก็นั่ง ๆ นอน ๆ ไปวัน ๆ การให้พระใหม่ไปเทศน์ให้โยมฟัง ก็เป็นการกระตุ้นให้พระบวชใหม่ ซึ่งบางรูปบางท่านก็มีเวลาบวชน้อยอยู่แล้วกรณีเป็นหนุ่มเป็นวัยรุ่น มาบวชตามประเพณีอะไรทำนองนี้ ได้เร่งศึกษาธรรมะ อย่างน้อยก็เรียนรู้การเทศน์การแสดงธรรม เพื่อที่จะได้เป็นที่เลื่อมใสแก่พุทธศาสนิกชนญาติโยมว่า ไม่ได้บวชมาเปล่า ๆ แต่บวชมาศึกษาพระธรรมวินัยด้วย

เมื่อพ่อแม่หรือญาติเห็นว่าการบวชของลูกหลานไม่เปล่าประโยชน์ ก็จะมีความเลื่อมใสในพระศาสนา นอกจากนั้น พระบวชใหม่เองก็ยังได้ชื่อว่าทำการตอบแทนพระคุณบุพการีตามหลักที่พระผู้มีพระภาคสอนไว้ว่า การตอบแทนคุณของบิดามารดา ที่ดีที่สุดก็คือการสอน การชักจูงชี้แจง ให้บิดามารดา มีศีล มีสัมมาทิฐิ ซึ่งก็จะเกิดขึ้นจากการได้ฟังธรรมที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา จากเทศน์ของพระนั่นเอง

เหตุผลที่พระใหม่ควรเทศน์ มี 3 ประการ ดังนี้

ข้อที่ 1 ญาติตระกูลจรรยา ประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ญาติ การนำธรรมะไปบอกกล่าวแก่บิดามารดา ไม่ว่าจะอ่านตามคัมภีร์หรือได้ฟังจากพระที่บวชก่อน จัดว่าเป็นการสงเคราะห์ญาติ เป็นการประพฤติตน ขวนขวายในการทำประโยชน์ให้แก่ญาติ บิฑามารดา เป็นต้น เพราะบิดามารดาอาจได้รู้ได้ฟัง ในสิ่งที่ยังไม่เคยได้รู้ได้ฟังมาก่อน เรื่องไหนได้รู้ได้ฟังแล้ว อาจจะหลงลืมไปบ้าง บางครั้งบิดามารดา นำเอาข้อธรรมไปประพฤติก็จักได้ประโยชน์ การทำหน้าที่ของลูกต่อบุพการีให้สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวนี้ลูกคนไหนทำได้ ก็นับว่าเป็นลูกที่ประสบความสำเร็จในฐานะลูกชั้นยอด แล้วแต่ว่ายังคงเป็นความสำเร็จแบบโลกีย์ที่ใคร ๆ ก็สามารถทำได้ หน้าที่คือท่านเลี้ยงมาแล้วต้องเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำงานของท่านสืบทอดเจตนา ประพฤติตนให้สมควรรับมรดก ท่านเสียชีวิตไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

ข้อที่ 2 ตามคติความเชื่อของชุมชน บางพื้นที่บางชุมชนมีคติความเชื่อที่ว่า การกลับไปเทศนาบอกปิตามารดานั้น เป็นการทำตามแบบอย่างพระพุทธรูปที่กลับไปเทศนาโปรดปิตามารดา การตอบแทนด้วยธรรมะถือว่าการตอบแทนสูงสุด ดีกว่าการให้อย่างอื่นทั้งปวง บางพื้นที่มีคติความเชื่อแบบนี้ ลูกที่มีความกตัญญูตอบแทนพระคุณพ่อแม่ให้ถึงที่สุด เปรียบได้ดั่งยกพ่อแม่และแม่มาประดิษฐานอยู่บนบ่าซ้ายและบ่าขวา พร้อมปรนนิบัติท่านทั้งสองให้มีความสุขเต็มเปี่ยมด้วยมนุษย์สมบัติ เช่น กิน กาม เกียรติ กระทั่งยอมให้ท่านอุจจาระปัสสาวะอยู่บนบ่าของตน จนวันหนึ่งท่านทั้งสองนั้นล่วงไปตามอายุสังขารอย่างสงบ แต่การปรนนิบัติมารดาบิดาถึงเพียงนั้น ก็นับว่าเป็นการแสดงความกตัญญูอย่างมหาศาลแล้ว จากนั้นการดำรงอยู่บนโลกก็จะราบรื่นมากขึ้นเพราะแรงกตัญญูนั่นเอง

ข้อที่ 3 อุบายเพื่อการศึกษา เป็นเรื่องที่ผู้บวชต้องชวนช่วยกันอ่าน ค้นหาข้อมูลเพื่อจะไปเทศน์โปรด ผลที่ได้คือ ได้มีการอ่านการจำเกิดขึ้น ข้อนี้ถือว่าได้ประโยชน์มาก เพราะระยะเวลาสั้น ๆ ที่บวช ถือว่าอาจจะได้ข้อคิดข้อธรรมกลับไปใช้เมื่อลาสิกขาจากสมณเพศแล้ว อุบายนี้ได้ประโยชน์ทั้งแก่ผู้บวช แก่ปิตามารดาของผู้บวช และแก่พุทธศาสนา เพราะพระบวชใหม่จะต้องชวนช่วยกันอ่าน ค้นหาข้อมูลเพื่อจะไปเทศน์โปรดญาติธรรม รวมไปถึงบุพการีด้วย และพระพุทธศาสนาก็ได้ผู้สืบทอดในช่วงเข้าพรรษาอีกประการหนึ่งด้วย ผลที่ได้สำหรับพระบวชใหม่คือ ได้มีการอ่าน การจำ เกิดขึ้นมาก ข้อนี้ถือว่าได้ประโยชน์มากเพราะแม้การบวชจะมีระยะเวลาสั้น ๆ แต่ก็ถือว่าอาจจะได้ข้อคิดข้อธรรมกลับไปใช้เมื่อเป็นคฤหัสถ์ โดยการนำเอาหลักธรรมใช้เป็นรากฐานทางจิตใจในการดำรงชีพ นอกจากปรนนิบัติมารดาบิดาอย่างที่กล่าวมาข้างต้นตามปกติแล้ว ยังบำเพ็ญตนเป็นมคณายน่าพ่อแม่ดำเนินเข้าสู่เส้นทางธรรมด้วย การนำท่านให้สมาทานประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญาหรือท่าน ศีล ภาวนา จนพ่อแม่มีศรัทธามีสติ มีจิตปราศจากความตระหนี่ และมีปัญญารู้ทั่วถึงธรรม ลูกคนไหนทำได้อย่างนี้ นี่คือที่สุดแห่งความกตัญญู

กลวิธีการเทศน์ที่ถูกต้อง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อรรถาธิบายเรื่องหลักการและวิธีการเทศน์ว่า ต้องครบเครื่อง รู้ขั้นตอนการเทศน์ทั้งหมด ใช้อุเทศเป็น ทำนิเทศได้ ปฏิบัติเทศได้ สรุปลงใจให้จับใจ เทศนาจะต้องไพเราะในเบื้องต้น อาทิกลยาณ ด้วยอะไร อุเทศ คือยกหัวข้อขึ้นแสดง มัชฌิมกลยาณ ไพเราะในท่ามกลางด้วยนิเทศ อธิบายขยายความ อธิบายขยายความไพเราะในท่ามกลาง แล้วสุดท้ายปริโยสานกลยาณ ปฏิบัติเทศ สรุปลงใจประทับใจ ก็คือ ไพเราะในที่สุด (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), มปป.)

นี่คือ วิธีการเทศน์ อุเทศ (อุเทศ ตั้งโนมา ห้าชั้น ภาสิต-บาลีนิกเขปบท อารัมภกถา) อุเทศ ที่แปลว่า ยกหัวข้อขึ้น จะมี 3 ส่วน คือ

1. ตั้งนะโม ผู้เทศน์ต้องตั้งนะโม 5 ชั้น ให้เป็น

2. บาลินิกเขปบท ต้องมีบาลี เวลาเทศน์ต้องมีบาลีอ้าง เรียกว่า นิกเขปบท ตั้งยกพุทธศาสน-
สุภาชิตมาเป็นภาษาบาลี

3. อารัมภกถา คำปรารภ เหมือนแต่งเรียงความ ต้องมีคำปรารภ ต้องมีคำเริ่มต้น

1) การตั้ง นโมฯ เทศน์

นโมฯ สามชั้น คือ นโมฯ ให้ศีล คือ หยุดหายใจ 3 ครั้ง เรียกว่า นโมฯ สามชั้น

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโมฯ ห้าชั้น หยุดหายใจ 5 ครั้ง

- นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส นโม ตสฺส -

- ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

- นโม ตสฺส ภควโต

- อรหโต สมมา -

- สมพุทฺธสฺส

เหมือนไหว้ครู ถ้าตั้ง นโมฯ ดี แสดงว่า ไหว้ครูดี ครั้นตั้ง นโมฯ ห้าชั้นเสร็จ ต้องตั้งบาลีทันที
ตัวอย่าง...

ตีณิมาณี ภิกขเว อาธิปไตยยานิ กตมานิ ตินิ อตตาทิปไตยยํ โลกาทิปไตยยํ ธมมาธิปไตยยณฺติ

ติ ตัวสุดท้ายให้ออกเสียง ยันตี....ติ ลากเสียงนิดหน่อย แต่ไม่ต้องลากค้อยาวมากหรือจะยาวนาน
หน่อย ทำไมต้องมี ติ ถ้ารู้บาลี ก็หมายความว่า ถ้อยคำเหล่านี้ เป็นคำอ้างมาจากพระไตรปิฎก ไม่ได้คิด
ขึ้นเอง นักปราชญ์หรือพระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้อย่างนั้น แล้วท่านก็ต่อด้วยอารัมภกถา เป็นแบบนี้
ตัวอย่าง...

ณ บัดนี้ อาตมภาพ (ไม่ใช่อาตมา อาตมาภาพ) จักรับประทานแสดงธรรมพระเทศนา ใน
อธิปไตยกถา เพื่อเป็นเครื่องประดับประดาองค์ของศรัทธา ประดับปัญญาบารมี เพิ่มกุศลราศี ของท่าน
พุทธศาสนิกชนทั้งหลายผู้มาประชุมกัน ณ วัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร เนื่องในพิธีบำเพ็ญกุศล ใน
วันธัมมัสสวนะ คือ วันพระ ตามสมควรแก่เวลาสืบไป

2) หลักการใช้อุเทศ

ณ บัดนี้ อาตมภาพ จักรับประทานแสดงพระธรรมเทศนา . . .

ทำไมรับประทาน ก็เวลางานหลวง ใช้คำว่า รับประทานทาน ถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา ชาวบ้านก็คือ รับ อนุญาต นั่นเอง ขออนุญาตแสดงพระธรรมเทศนา พูดกับโยม ไม่ใช่กิน ประทาน นี่คือการให้โอกาส ขอโอกาสในการแสดงพระธรรมเทศนา ในเรื่องนี้ เป็นภาษาเก่า

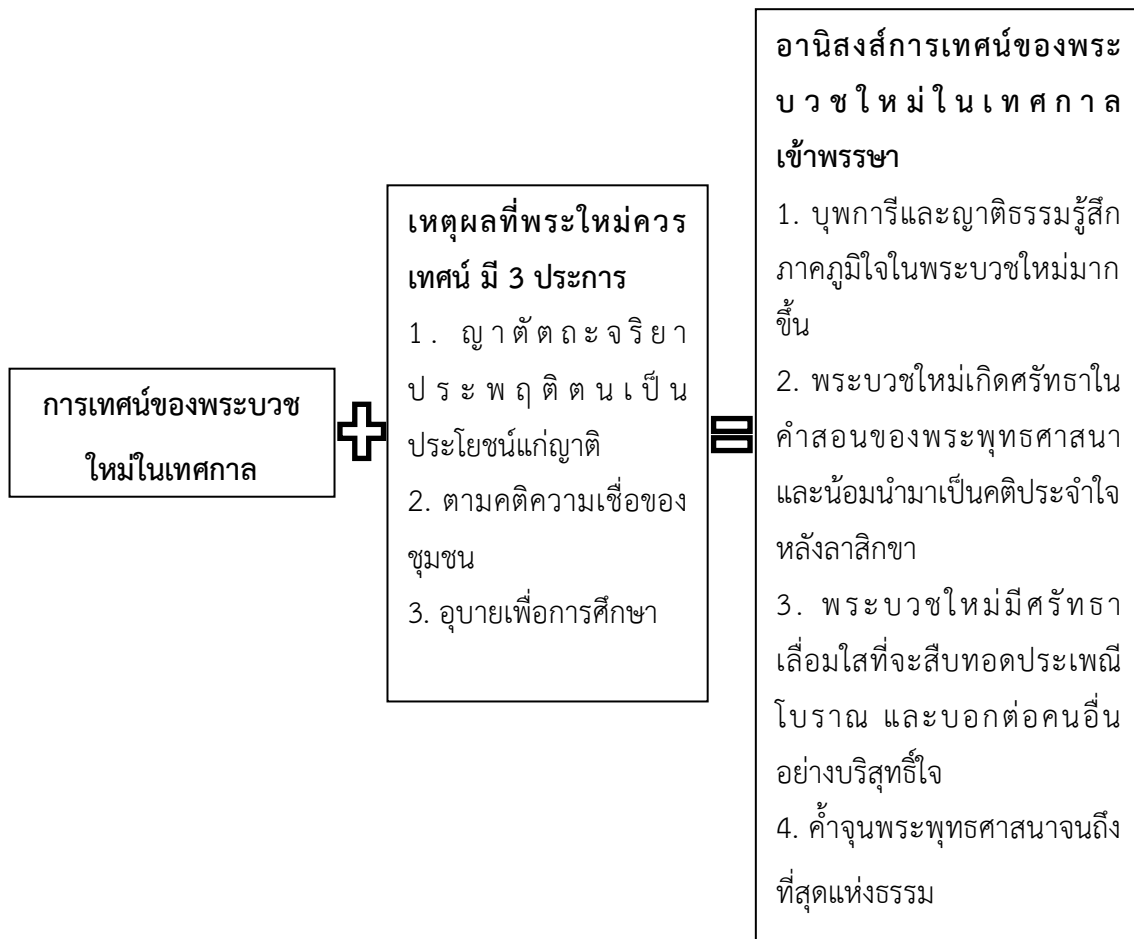
ท่อนที่สอง เหมือนกันคือ เพื่อประทับประคองฉลองศรัทธา

มีอยู่ท่อนหนึ่ง มีอยู่คำ 3 คำ คือ ศรัทธา ปัญญาและกุศลบุญราศี..แก่ใคร ผู้ฟัง ผู้มาประชุมกัน พุทธศาสนิกชนผู้มาประชุมกัน ที่ไหน....ตามสมควรแก่เวลา

อานิสงส์ของการฟังเทศน์

ธรรมสวนานิสงส์ 5 คือ อานิสงส์ของการสดับรับฟังพระธรรมเทศนา มีดังนี้

- 1) อสสุตฺตํ สุนาติ ย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ได้เรียนรู้สิ่งที่ยังไม่เคยเรียนรู้
- 2) สุตฺตํ ปริโยทเปติ สิ่งที่เคยได้ฟัง ก็ทำให้แจ่มแจ้ง เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น
- 3) กงฺขํ วิหนติ แก้อสงสัยได้ บรรเทาความสงสัยเสียได้
- 4) ทิฏฺฐิ อฺชฺ ํ กโรติ ทำความเห็นให้ถูกต้องได้
- 5) จิตฺตมสฺส ปสฺสิตติ จิตของเขาย่อมผ่องใส (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562)

แผนภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดการเทศน์ของพระบวชใหม่ในเทศกาลเข้าพรรษา

สรุป

ตามประเพณีไทยที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต ชายไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชน เมื่ออายุครบ 20 ปี บริบูรณ์ ต้องหาโอกาสบวชเรียนหรืออย่างน้อย 3 เดือน หรือ 1 เดือน ตามโอกาสจะเอื้ออำนวย ในอดีตที่พ่อแม่ไม่มีทุนทรัพย์ในการส่งลูกหลานเข้าศึกษาต่อได้ มักจะส่งลูกชายบวชเรียน แต่ปัจจุบันค่านิยมในการบวชเรียนลดน้อยลง เนื่องจากการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาของรัฐเข้าถึงประชาชนครอบคลุมทุกพื้นที่ ดังนั้น การบวชในปัจจุบันส่วนใหญ่จึงเป็นการบวชตามประเพณีในระยะสั้น 7 วัน 15 วันเท่านั้น หรือบวชเข้าพรรษา หลังออกพรรษาแล้วก็ลาสิกขา เพื่อไปประกอบสัมมาอาชีพ ส่วนการบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนลดน้อยลง แต่อย่างไรก็ตาม ความเชื่อที่ปลูกฝังกันมาตั้งแต่อดีตว่า ลูกชายต้องหา

โอกาสบวชทดแทนบุญคุณของพ่อแม่ จะมาน้อยแค่ไหน แล้วแต่ความสมัครใจ เมื่อบวชเข้ามาแล้วสิ่งแรกที่พระบวชใหม่จะต้องทำ ก็คือเรียนรู้การใช้ชีวิตในเพศบรรพชิต มีทวัตรสวดมนต์ บิณฑบาต ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอุปัชฌาย์ หรือครูอาจารย์ และกิจอื่น ๆ ที่เป็นธรรมเนียมสงฆ์ แต่ก่อนจะลาสิกขานั้น มีประเพณีนิยมในบางพื้นที่ว่า พระบวชใหม่จะต้องไปเทศน์ที่บ้านให้พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย หรือญาติพี่น้องได้ฟัง เหตุผลก็เพื่อเป็นการประพฤติเป็นประโยชน์แก่ญาติ นั่นก็คือพ่อแม่ ญาติพี่น้องจักได้มีโอกาสในการฟังธรรม เหตุประการที่สอง เป็นการทำตามแบบอย่างพระพุทธเจ้า คือ การแสดงธรรมให้บิดาได้ฟัง แม้พระมารดาจะทิวศตไปแล้ว ก็ยังตามไปแสดงธรรมให้ฟังที่เทวโลก ถือเป็นการตอบแทนบุญคุณขั้นสูงสุด และประการสุดท้าย ในส่วนของพระใหม่เอง ก็จักได้เตรียมตัวศึกษากลวิธีการเทศน์ ฝึกซ้อม อ่านหนังสือ เพื่อเตรียมตัวในการเทศน์ จะเห็นได้ว่า การเทศน์ในพรรษาของพระบวชใหม่ หรือเทศน์โปรดพ่อแม่ญาติพี่น้องก่อนลาสิกขานั้น นอกจากจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติตามแบบแผนโบราณแล้วยังเป็นการพัฒนาตนเองในด้านปัญญาสำหรับพระบวชใหม่ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). วันเข้าพรรษา. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2562 จาก https://www.m-culture.go.th/mculture_th60/download/H3.pdf.
- จ. เปรียญ. (2518). *ประเพณีและพิธีมงคลไทย*. กรุงเทพมหานคร:ธรรมบรรณาการ.
- นฤดี น้อยศิริ. (ม.ป.ป.). *คู่มือการบวช*. พระนครศรีอยุธยา: กลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- ผจงจิตต์ อธิคนันทะ. (2543). *สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (มปป.). *หลักการและวิธีการเทศนา*. กรุงเทพมหานคร: วัดประยุรวงศาวาส.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด
- พระมหาอเนก มหคฺชปญฺโญ (พัฑฺธโสภ). (2556). การศึกษาวิเคราะห์การล่วงละเมิดพระพุทธานุญาตของภิกษุณีพคคีย์. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. (2536). *ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดี*. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้ง
เฮ้าส์.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2547). *การหล่อเทียนพรรษา*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

หลวงพ่อดัตตชีโว. (2561). บวชในช่วงเข้าพรรษา ได้อย่างไร. เรียกใช้เมื่อ 25 สิงหาคม 2562 จาก
www.dhammadownload.com/blog/2012/07/07/บวชเข้าพรรษา-ได้อย่างไร.

OK NATION. (2552) . *วันเข้าพรรษา* . เรียกใช้เมื่อ 25 สิงหาคม 2562
จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=463759>

**ความพึงพอใจของนิสิตในการให้บริการ
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย***
**SATISFACTION OF STUDENTS TOWARDS SERVICE MIND-ORIENTED OF MCU
NONGKHAI CAMPUS**

อภิวัฒน์ชัย พุทธจร

Aphiwatchai Putthakhachorn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand.

E-mail: jomjon2003@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ใน 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านงานพัสดุ ด้านงานการเงิน ด้านงานทะเบียน และด้านงานกิจการนิสิต ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวน 201 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตรวัดปริมาณค่า 5 ระดับ เกี่ยวกับความพึงพอใจของนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.33$) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดในแต่ละด้านพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ด้านงานกิจการนิสิต มีความพึงพอใจมากที่สุด ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.38$) รองลงมาคือ ด้านงานพัสดุ มีความพึงพอใจในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.37$) รองลงมาคือ ด้านงานการเงิน มีความพึงพอใจในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.33$) และนิสิตมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือด้านงานทะเบียน มีความพึงพอใจใน

*Received: 19 May 2020; Revised: 8 June 2020; Accepted: 26 August 2020

ระดับ มาก ($\bar{X} = 3.25$) เมื่อมารับบริการเจ้าหน้าที่มีอัธยาศัยดี เป็นกันเองต่อนิสิตทุกคน ให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษาได้ดีมาก ถูกต้องตามระเบียบของทางมหาวิทยาลัย ความสะดวกให้การติดต่อประสานงาน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, การให้บริการ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Abstract

The research article of the satisfaction of students towards service mind-oriented in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus aims to study the satisfactional level with service mind- oriented in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus in 4 aspects, consisting of supplies, finance, registration and student affairs. The population are 150 students of MCU Nk in accidental sampling. The method of collecting data is five rating scale questionnaires according to the student's satisfaction of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus in the statistical analysis with SPSS for Windows as Percentage, Mean and Standard Deviation.

The results showed that Satisfaction with the services of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus Overall, it was at a high level Overall, it was at a high level ($\bar{X} = 3.33$) When considered in detail in each aspect, it was found that the students were satisfied with the services of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus Student Affairs The highest satisfaction was at a high level ($\bar{X} = 3.38$), followed by the supplies aspect at a high level ($\bar{X} = 3.37$), followed by the financial aspect. They had a high level of satisfaction ($\bar{X} = 3.33$) and the students had the least satisfaction. is the registration Satisfaction at a high level ($\bar{X} = 3.25$). When receiving service, the staff are good-natured. Friendly to all students Giving advice or giving advice is very good. in accordance with the regulations of the university convenience for coordination

Keywords: Satisfaction, Service Mind- Oriented, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 โดยคณะผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ว.ส.อ.) เสนอเรื่องการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ไปยังมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในสมัยนั้น เพื่อขอขึ้นเป็นวิทยาเขต สภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ อนุมัติให้เป็นวิทยาเขตแห่งแรก ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้ดำเนินการเปิดสอนคณะครุศาสตร์ วิชาเอกการบริหารการศึกษาครั้งแรก และได้ขยายสาขาวิชาเพิ่มขึ้นตามลำดับ

เดิมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย เปิดทำการเรียนการสอนอยู่ที่อาคารพุทธานุภาพ วัดศรีชะเกษ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ต่อมา พ.ศ. 2555 ได้ย้ายไปทำการเรียนการสอน ณ พื้นที่สาธารณะที่บ้านโพตาล ตำบลคำบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย บนพื้นที่ 100 ไร่ โดยมีอาคารเรียน สิ่งสนับสนุนการศึกษา และการให้บริการครบถ้วน ปัจจุบันได้ขยายการจัดการศึกษาเพิ่มเติม โดยเปิดทำการเรียนการสอนในระดับปริญญาโท 1 หลักสูตร ปริญญาตรี 5 หลักสูตร และประกาศนียบัตร 3 หลักสูตร (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, 2562)

การจัดการศึกษานั้น การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่เหมาะสมนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ห้องสมุดที่มีคุณภาพ ห้องปฏิบัติการทางคอมพิวเตอร์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เพราะจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ เพื่อสนับสนุนให้กับผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุภาภรณ์ บุญเจริญ และทรงธรรม เจริญจันทร์, 2558) การให้บริการขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ คือ ด้านงานพัสดุ ด้านงานการเงิน ด้านงานทะเบียน และด้านงานกิจการนิสิต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนวิชาการและการพัฒนานิสิต เพราะการเรียนการสอนจะมีความเกี่ยวข้องกับการให้บริการทั้ง 4 ด้านนี้โดยตรง

การให้บริการด้านงานพัสดุ เป็นเรื่องที่สำคัญที่จะทำให้หน่วยงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากเป็นงานที่สนับสนุนและให้บริการแก่หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น สิ่งของ อุปกรณ์ ของใช้เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ทั้งประเภทคงรูปและประเภทใช้แล้วหมดไป (กัญสพพัฒน์ นัถิอตรงและนันทพร ศรีวิไล, 2560) ด้านงานการเงิน เป็นส่วนงานที่ให้บริการและสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย มีหน้าที่ทำการประสานงานด้านการเงิน ด้านการงบประมาณ ด้านการบัญชี ด้านการพัสดุ ด้านการตรวจสอบ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจอื่น ๆ ได้แก่ การให้บริการประสานงาน ให้คำปรึกษาแก่นิสิต บุคลากรสายการสอน และบุคลากรสายสนับสนุน

(รวงทอง วงศ์หงส์, ม.ป.ป.) ด้านงานทะเบียน เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนทางวิชาการ มีหน้าที่ในการให้บริการนิสิตด้านการรับสมัครเข้าศึกษา งานทะเบียนประวัตินิสิต การลงทะเบียนเรียน การประมวลผลการศึกษา การสำเร็จการศึกษา ตลอดจนการออกเอกสารสำคัญทางการศึกษา สิ่งที่น่าสนใจคือนิทรรศการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้บริการของสำนักทะเบียนและวัดผล คือ การให้บริการอย่างเป็นกันเองและเสมอภาค การดูแลเอาใจใส่ในนิสิตและสนองความต้องการด้วยความเป็นมิตร ความสะดวกรวดเร็ว การมีกิริยาจาสุภาพ การพูดด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวลและใช้คำสุภาพ เป็นต้น (กชกร ศุภศรีพันธุ์เพียร, 2548) ด้านงานกิจการนิสิต เป็นส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมของนิสิต การให้บริการและสวัสดิการต่าง ๆ แก่นิสิต เพื่อพัฒนานิสิตให้มีคุณลักษณะตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด เช่น มีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีคุณค่า (ชะเอ้น พิศาลวัชรินทร์, 2553)

จากการที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้ขยายการศึกษาทั้งหลักสูตรระดับปริญญาโท ระดับปริญญาตรี และระดับประกาศนียบัตร และกำลังดำเนินการของเปิดหลักสูตรในระดับปริญญาเอก โดยมีนักศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปี การให้บริการนิสิตในด้านต่าง ๆ จึงอาจจะมี ความบกพร่องอยู่บ้าง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย เพื่อทราบทัศนคติของนิสิตต่อการได้รับบริการ ซึ่งจะเป็ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาปรับปรุงการให้บริการในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนิสิต ในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ที่ลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการ จำนวน 452 รูป/คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ยามาเน่ (Yamane) ระดับความเชื่อมั่น 95 % (ระดับความคลาดเคลื่อน 5 %) จำนวน 210 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษา เอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ที่ต้องการศึกษาวิจัย

2. สร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่ได้กำหนดไว้ใน ข้อ 1 ตามวิธีการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งผู้ศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศอายุ และอาชีพ มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับความพึงพอใจของนิสิตภาคพิเศษในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale) มี 5 ระดับ (ธีรยุทธ พิงเทียร, 2545) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) เพื่อหาแนวความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาการให้บริการให้ดีขึ้นเกี่ยวกับการบริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

2.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาเพื่อการศึกษาวิจัยนั้น ผู้ศึกษาได้ดำเนินการทดสอบเครื่องมือโดยการทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ตามขั้นตอนดังนี้

1. การทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้ศึกษาวิจัยได้นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item - Objective Congruence): IOC (พิสนุ พองศรี, 2549) ซึ่งค่า IOC จะต้องมีความ ≥ 0.5 ขึ้นไปจึงจะแปลผลว่าใช้ได้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยมีผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามได้ค่า ≥ 0.5 ทุกข้อ

2. การทดสอบหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ไปทดสอบการใช้ โดยการขออนุญาตเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) กับนิสิตภาคพิเศษที่เข้ารับใช้บริการของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึง กับนิสิตที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 50 รูป/คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องทั้งฉบับ เท่ากับ .7563

3. นำแบบสอบถามที่ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกจ่ายให้กลุ่มตัวอย่างจริงในการศึกษาวิจัยต่อไป

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุมัติหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย จากระงออธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคายถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์หนองคาย เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองพร้อมผู้ช่วยผู้วิจัยในการแจกแบบสอบถามโดยแจกจ่ายแบบสอบถาม 201 ชุด และรับกลับมาได้ทั้งหมด

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. นำแบบสอบถามมาตรวจแล้วคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้องเพื่อนำมาวิเคราะห์

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage)

(2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนิสิตภาคพิเศษที่เข้ารับบริการจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ในด้านงานพัสดุ งานการเงิน งานทะเบียนและด้านงานกิจการนิสิต โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

(3) วิเคราะห์และสรุปผลแบบสอบถามปลายเปิดโดยจำแนกตามการให้บริการ
ด้านงานพัสดุ งานการเงิน งานทะเบียนและด้านงานกิจการนิสิต

ผลการวิจัย

ความพึงพอใจของนิสิต ในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ที่รับบริการจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า

เพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นบรรพชิต จำนวน 86 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.79
รองลงมาก็คือ เพศชาย จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 32.34 และเพศหญิง จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อย
ละ 24.88 ตามลำดับ

อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 31 – 40 จำนวน 64 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 31.84
รองลงมาก็คือ อายุ 18 – 30 จำนวน 51 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 25.37 รองลงมาก็คือ อายุ 41 – 50
จำนวน 47 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 23.38 และอายุ 51 ขึ้นไป จำนวน 39 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 19.40

สาขาวิชาที่ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์ มีจำนวน 87 รูป/คน
คิดเป็นร้อยละ 43.28 รองลงมาก็คือ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มีจำนวน 52 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ
25.87 รองลงมาก็คือ สาขาวิชาสังคมศึกษา มีจำนวน 37 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 18.41 และสาขาวิชา
ภาษาอังกฤษ มีจำนวน 87 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 12.44

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ความพึงพอใจต่อการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
หนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.33$) เมื่อพิจารณาโดยละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า นิสิต
มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ด้านงานกิจการนิสิต มีความพึงพอใจมากที่สุด ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.38$) รองลงมาก็คือ ด้านงานพัสดุ มี
ความพึงพอใจในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.37$) รองลงมาก็คือ ด้านงานการเงิน มีความพึงพอใจในระดับ มาก ($\bar{X}$
= 3.33) และนิสิตมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือด้านงานทะเบียน มีความพึงพอใจในระดับ มาก ($\bar{X}$ =
3.25 เมื่อพิจารณาในรายด้านแล้วพบว่า

3. ความพึงพอใจของนิสิต ในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ด้านงานพัสดุ ผลการวิจัยพบว่า

ผู้รับบริการงานพัสดุ นิสิตส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการให้บริการ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.37$) เมื่อพิจารณาตามรายละเอียดในแต่ละด้านจะพบว่า

ด้านกระบวนการขั้นตอนในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) โดย การให้บริการเป็นไปอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$)

ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.39$) โดยเจ้าหน้าที่ตอบคำถามหรือ การให้คำแนะนำอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.45$)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.28$) โดยการ จัดสถานที่เหมาะสมกับการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$)

ด้านผลงานการให้บริการในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.09$) โดยมีความ รวดเร็วในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.13$)

ความต้องการเพิ่มเติม ที่นิสิตมีความต้องการ ที่จะให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ให้บริการเพิ่มเติมด้านงานพัสดุ ประกอบด้วย

1. เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษาได้ดีมาก ถูกต้องตามระเบียบของทางมหาวิทยาลัย สมควรที่จะให้บริการเช่นนี้ตลอดไป
2. เจ้าหน้าที่มีอัธยาศัยดี เป็นกันเองต่อนิสิตทุกคน
3. เจ้าหน้าที่ควรจัดหาป้ายชื่ออาจารย์ เจ้าหน้าที่ตามโต๊ะทำงาน เพื่อความสะดวกให้การติดต่อ ประสานงาน

4. ความพึงพอใจของนิสิต ในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ด้านงานเงิน ผลการวิจัยพบว่า

ผู้รับบริการงานเงิน นิสิตส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการให้บริการ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.33$) เมื่อพิจารณาตามรายละเอียดในแต่ละด้านจะพบว่า

ด้านกระบวนการขั้นตอนในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.28$) โดยการ จัดขั้นตอนการบริการกระชับและชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$)

ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.35$) โดยเจ้าหน้าที่มีอัธยาศัยในการ ให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.41$)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.36$) โดยการจัดสถานที่เหมาะสมกับการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.46$)

ด้านผลงานการให้บริการในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.37$) โดยมีความรวดเร็วในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.49$)

ความต้องการเพิ่มเติม ที่นิสิตมีความต้องการที่จะให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ให้บริการเพิ่มเติมแก่นิสิตด้านงานการเงิน ประกอบด้วย

1. เจ้าหน้าที่ในการให้บริการ ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของนิสิตที่มีจำนวนมาก
2. เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร
3. การประชาสัมพันธ์ในการเสียค่าบริการยังไม่ทั่วถึง
4. ควรที่จะเสียอัตราค่าปรับให้น้อยลงมากกว่านี้
5. เจ้าหน้าที่ให้ความกระตือรือร้นในการให้บริการดี แต่นิสิตมีมากเกินไป ทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความเครียด

5. ความพึงพอใจของนิสิต ในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ด้านงานทะเบียน ผลการวิจัยพบว่า

ผู้รับบริการงานทะเบียน นิสิตส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการให้บริการ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.25$) เมื่อพิจารณาตามรายละเอียดในแต่ละด้านจะพบว่า

ด้านกระบวนการขั้นตอนในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.24$) โดยการจัดขั้นตอนการให้บริการเข้าใจและปฏิบัติง่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.39$)

ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.30$) โดยเจ้าหน้าที่ตอบคำถาม หรือการให้คำแนะนำอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.36$)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.24$) โดยการจัดสถานที่เหมาะสมกับการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.26$)

ด้านผลงานการให้บริการในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.21$) โดยมีความรวดเร็วในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.23$)

ความต้องการเพิ่มเติม ที่นิสิตมีความต้องการที่จะให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ให้บริการเพิ่มเติมแก่นิสิตด้านงานทะเบียน ประกอบด้วย

1. เจ้าหน้าที่ขาดความกระตือรือร้นในการให้บริการ
2. ควรปรับปรุงเรื่องการให้บริการ และคำแนะนำของเจ้าหน้าที่

3. เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลน้อยเกินไป

4. เจ้าหน้าที่มีน้อยเกินไป ควรที่จะหาเจ้าหน้าที่มาเพิ่มมากกว่านี้

5. เจ้าหน้าที่มีอัธยาศัยดี ขอให้รักษามาตรฐานการให้บริการแบบนี้ตลอดไป

5. ความพึงพอใจของนิสิต ในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ด้านงานทะเบียน ผลการวิจัยพบว่า

ผู้รับบริการงานกิจการนิสิต นิสิตส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการให้บริการ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.38$) เมื่อพิจารณาตามรายละเอียดในแต่ละด้านจะพบว่า

ด้านกระบวนการขั้นตอนในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.39$) โดย การให้บริการเป็นไปอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.46$)

ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.36$) โดยเจ้าหน้าที่มีอัธยาศัย ในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.37$)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.47$) โดยมี สถานที่สำหรับให้รอรับบริการสะดวก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$)

ด้านผลงานการให้บริการในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.27$) โดยมีความ ถูกต้องในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.29$)

ความต้องการเพิ่มเติม ที่นิสิตมีความต้องการที่จะให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคายให้บริการเพิ่มเติมแก่นิสิตด้านงานกิจการนิสิต ประกอบด้วย

1. ไม่มีที่นั่งรอ กรณีที่ต้องการรอนาน ๆ
2. ควรจัดให้มีการบริการตามหน้าที่ของแต่ละบุคคล
3. สถานที่ในการให้บริการ ควรมีความชัดเจน เห็นได้ง่ายมากกว่านี้
4. พื้นที่ในการให้บริการมีน้อยมากเกินไป
5. ควรจัดที่ติดประกาศให้เห็นได้ชัดเจน

อภิปรายผล

จากการศึกษา ความพึงพอใจของนิสิตในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย พบว่า

นิสิตมีความพึงพอใจในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต หนองคาย ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สุวัฒน์ สุขวิบูลย์ ได้ศึกษาถึงความพึงพอใจของประชาชนที่มี

ต่อการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ณ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณีงานทะเบียนราษฎร (สวพัฒน์ สุขวิบูลย์, 2548) ผลการศึกษาวิจัยได้พบว่า ในภาพรวมประชาชนที่ไปใช้บริการงานทะเบียนราษฎรแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จนั้น มีความพึงพอใจในบริการที่ได้รับในระดับที่มาก สอดคล้องกับโสฬส เอี่ยมสะอาด ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานสาธารณะของตำรวจสังกัดตำรวจภูธร จังหวัดชลบุรี (โสฬส เอี่ยมสะอาด, 2545) พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อกิจกรรมการให้บริการงานตำรวจในสังกัดตำรวจภูธร จังหวัดชลบุรี โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ พันโทราชนันท์ ธงชัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนวสังคหวัตถุ 4 ของหน่วยงานสัสดี อำเภอเมือง จังหวัดระยอง” (ราชนันท์ ธงชัย, 2551) ผลการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนวสังคหวัตถุ 4 ของหน่วยสัสดีอำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า มีความพึงพอใจต่อการให้บริการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับพันตรีบุญมี ชนะรักษ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ ได้ศึกษาถึงความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของหน่วยสัสดีอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของหน่วยสัสดีอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้งสี่ด้านเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ด้านเจ้าหน้าที่ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านสถานที่และด้านการประชาสัมพันธ์ (พันตรีบุญมี ชนะรักษ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับ พระขวัญชัย ถาวโร (เชี่ยวชาญ) ได้ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทั้งสี่ด้าน ลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านทาน ด้านสมานัตตาด้านปิยวาจา และ ด้านอติจริยา (พระขวัญชัย ถาวโร (เชี่ยวชาญ), 2559) ซึ่งสอดคล้องกับชัยพร มีทวีและพชรเดช เสมานู ได้ศึกษาการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานช่างรังวัดเอกชน ในกำกับกระทรวงมหาดไทย เขตเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักงานช่างรังวัดเอกชนในกำกับกระทรวงมหาดไทย เขตเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งสี่ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียม ตามลำดับและสอดคล้องกับชัยวุฒิย์ เชิดชูกิจกุล ได้ศึกษาถึงความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการ ณ ศูนย์บริการประชาชนแบบจุดเดียว

เบ็ดเสร็จ สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร โดยได้แบ่งความพึงพอใจออกเป็น 3 ด้าน คือ 1. ด้านพฤติกรรมในการให้บริการ 2. ด้านอาคารสถานที่ 3. ระบบการให้บริการ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชาชนที่เข้าไปใช้บริการ ณ ศูนย์บริการประชาชนแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จของกรุงเทพมหานคร (ชัยญวีย์ เชิดชูกิจกุล, 2549)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย พบว่า นิสิตภาคมีความพึงพอใจในการให้บริการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตภาคมีความพึงพอใจในการให้บริการด้านงานกิจการนิสิตมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.38$) รองลงมาคือ ด้านงานพัสดุ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.37$) รองลงมาคือ ด้านงานการเงิน อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.33$) นิสิตให้ความพึงพอใจในภาพรวมน้อยที่สุด คือ ด้านงานทะเบียน ($\bar{X} = 3.25$)

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. นิสิตมีความต้องการให้ทางมหาวิทยาลัยจัดบริการเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในหอพัก การรักษาความปลอดภัย สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย หรือระบบสาธารณูปโภคที่ดีขึ้น
2. มหาวิทยาลัยควรหาแหล่งทุนการศึกษาแก่นิสิตให้เพียงพอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

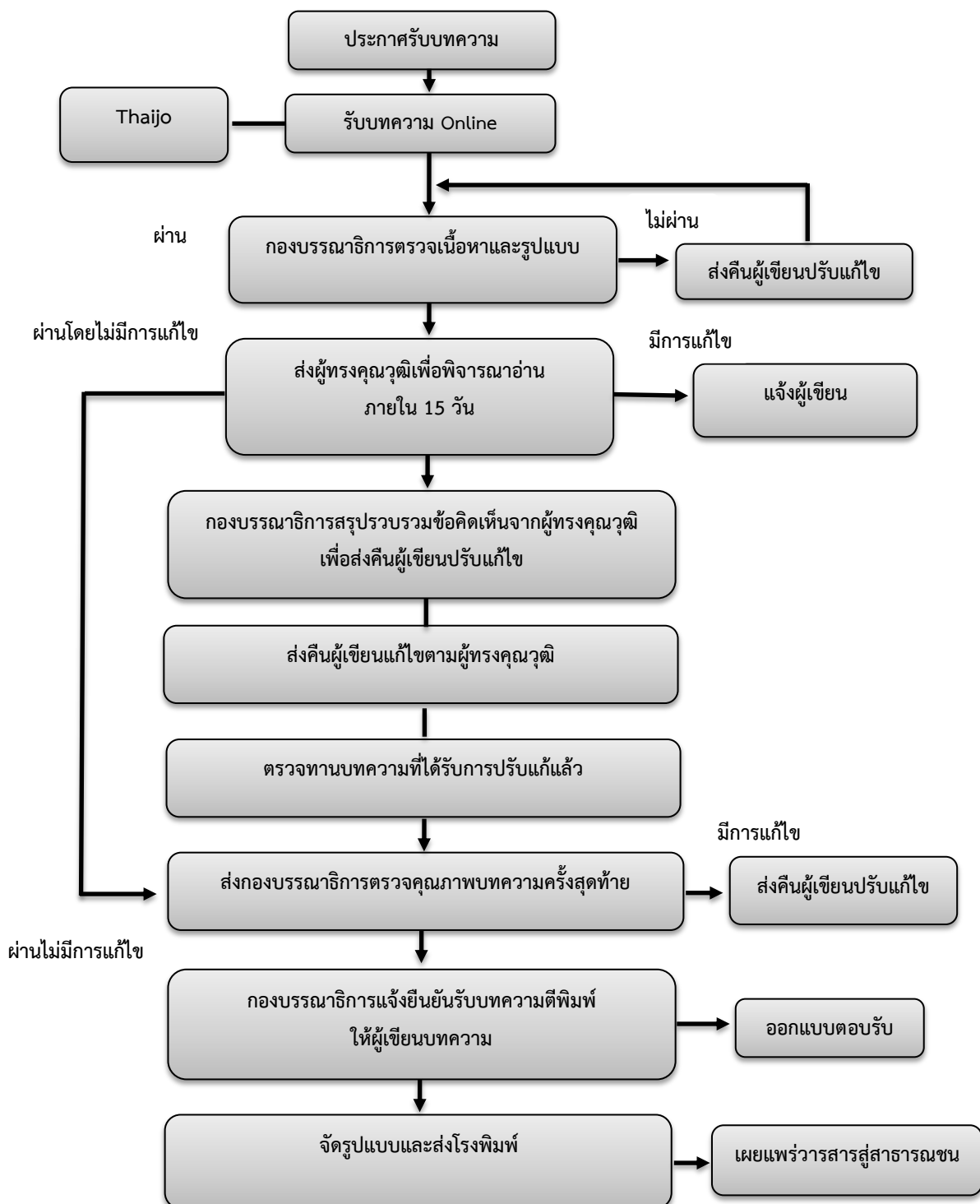
- 1) ควรมีการวิจัยความพึงพอใจของนิสิตในด้านการให้บริการของมหาวิทยาลัยในด้านอื่น ๆ เช่น การให้บริการหอสมุด การให้บริการอินเทอร์เน็ต การให้บริการโรงอาหาร การให้บริการสวัสดิการอื่น ๆ เป็นต้น
- 2) ควรมีการวิจัยความพึงพอใจของนิสิตในการให้บริการแต่ละสำนักงาน เช่น วิทยาลัยสงฆ์หนองคาย สำนักวิชาการ สำนักงานวิทยาเขต
- 3) ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ที่มีต่อการเรียนการสอนของนิสิต

เอกสารอ้างอิง

- กชกร ศุภศรีพันธ์เพ็ญ. (2548). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการบริการของสำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- กัญสพัฒน์ นัถิตรงและนันทพร ศรีวิไล. (2560). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุ วิทยาลัยธาตุพนม มหาวิทยาลัยนครพนม. *การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 9*. ระหว่างวันที่ 8-9 สิงหาคม 2560 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี.
- ชะเอิน พิศาลวัชรินทร์. (2553). ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตที่มีต่อการให้บริการงานกิจการนักศึกษา. *รายงานผลวิจัย*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชัยญวัลย์ เชิดชูกิจกุล. (2549). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการ ณ ศูนย์บริการประชาชนแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร. *รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป*. ใน *วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- ธีรยุทธ พึ่งเที่ยง. (2545). *สถิติเบื้องต้นและการวิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- พระขวัญชัย ถาวโร (เชี่ยวชาญ). 2559. ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการตามหลักสัณคหวัด 4 ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 5(1), 251-261.
- พันธุ์บุญมี ชนะรักษ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ. 2561. ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของหน่วยสัสดีอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*. 7(1), 96-106.
- พิสนุ พองศรี. (2549). *วิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียมฝ่ายการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย. (2562). *รายงานการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2562*. หนองคาย : สำนักวิชาการ.

- รวงทอง วงศ์หงส์. (ม.ป.ป.). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้บริการงานการเงินของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ใน *การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ราชันย์ ธงชัย. (2551). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในการลงบัญชีทหารกองเกินตามแนวสังคหวัด 4 ของหน่วยงานสถิติ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภาภรณ์ บุญเจริญ และทรงธรรม เจริญจันทร์. (2558). การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาในการได้รับการบริการจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ. *วารสารสังคมศาสตร์*, 4(2), 79-85.
- สุวัฒน์ สุขวิบูลย์. (2548). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ณ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณี งานทะเบียนราษฎร. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โสฬส เอี่ยมสะอาด. (2545). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานสาธารณะของตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะและการบริหารงานบุคคล*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารศึกษิตาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

1. ประเภทของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารศึกษิตาลัย

1.1 บทความวิชาการ ได้แก่ งานเขียนทางวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น ข้อยุติ ข้อเสนอแนะและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนค้นคว้าจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น แล้ววิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล

1.2 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่ บทความที่นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าใหม่ ๆ ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ เป็นการนำเสนอปัญหาที่ผู้เขียนได้ศึกษาหรือประเด็นที่ต้องการคำตอบ มีการกำหนดกรอบแนวคิด การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสรุปปัญหาอย่างชัดเจน อันเป็นการสร้างฐานความรู้ที่มีคุณค่าทางวิชาการ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

2. การจัดเตรียมบทความ

วารสารศึกษิตาลัย ได้กำหนดการเตรียมต้นฉบับไว้ ดังนี้

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 12 – 14 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าน้ำกระดาษขอบบน 3 ซม. ขอบล่าง 1.5 ซม. ขอบซ้าย 2.5 ซม. ขอบขวา 1.5 ซม. กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัด พร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสังกัดหรือหน่วยงาน และ E-mail พิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่อง โดยเอียงมาทางด้านขวา

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

8) ส่งบทความต้นฉบับที่ E-mail : Sjmcunk@gmail.com

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป มีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

5) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

6) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) หมายถึง ประเด็นที่ผู้วิจัย เสนอแนะขึ้นมาจากผลการวิจัย หรือข้อค้นพบจากการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้ข้อมูล คำแนะนำแนวทาง หรือวิธีการใด ๆ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำ ข้อเสนอแนะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนา การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการ เป็นต้น

7) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อเรื่องเท่านั้น ใช้การอ้างอิงแบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

3. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสารเพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่ม ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน และปีที่พิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอวิชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งหลายนี้ มีได้ด้วยประการ ฉะนั้น” (ส.น. 16/35/75) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (สมภาร พรหมทา, 2555)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2550)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภาโรและคณะ, 2558)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาทวิ มหาปณฺเฑ. (2557). ดุลยภาพชีวิตเชิงพุทธ เพื่อความมีอายุยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง// (เลขหน้าที่อ้าง).//
สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2553). พระพุทธศาสนากับงานสุขภาพจิต. ใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (บรรณาธิการ). พระพุทธศาสนากับการฟื้นตัวจากวิกฤติการณ์โลก. (หน้า 3-20). กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บรรจบ บรรณรุจิ. (2557). พระวัคกลีในคัมภีร์บาลี : จุดเชื่อมโยงที่ยังไม่พบ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 10(2), 25-44.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ปรีชา พิณทอง. (2532). คอลา. ใน สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ, (หน้า 173). อุบลราชธานี : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

เปรียญ 10. (22 พฤษภาคม 2562). เหลียวหลังแลหน้ามหาจุฬาฯ ทางเลือกสำหรับคนชนบท. เดลินิวส์, น. 5.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาประหยัด ปญญาโร (สุนนท์). (2542). จริยธรรมในลำกลอน. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แม่ชีกฤษณา รักษาโณมและคณะ. (2556). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม”. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์. //(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์) //ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์. //(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

โกเมทร์ อ่อนนุช. (5 พ.ย. 2560). ความเชื่อเรื่องนาคในพระพุทธศาสนา. (นางสาวเจนจิรา พุ่มแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง. //(ปีที่เผยแพร่) //ชื่อเรื่อง. //เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2562). *สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา* (4). เรียกใช้เมื่อ 18 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_193297

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย. //(ปีที่พิมพ์) //ชื่อเรื่อง (ถ้ามี) //ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์

วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *จาริกบุญ-จาริกธรรม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย
จำกัด.
- ประพันธ์ ศุภสร. (2554). อัมมสันตติ: วิธีการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตาของพระนาคเสน.
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 7(1), 54-61.
- สมภาร พรหมทา. (2534). อดีตากับนัตติตาในพุทธปรัชญาเถรวาท. ใน *ดุชนิพนธ์อักษรศาสตร์ดุชนิ
บัณฑิต ภาควิชาปรัชญา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา พิณทอง. (2532). คอล่า. ใน *สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ*, (หน้า 173). อุบลราชธานี:
ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์
เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก <https://is.gd/zOr2aQ>
- Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol. 1 and 2. World
Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6
(5), 25-28.

4. เงื่อนไขของบรรณาธิการ

เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความแล้ว มีความเห็นให้แก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืน
เพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก
และขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ หากรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย
นั้น ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารปัญญาภิธาน หรือไม่ผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิหรือ
เชี่ยวชาญ เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว ผู้นิพนธ์บทความจะได้รับลิขสิทธิ์วารสาร ฉบับที่นำบทความ
ลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้นิพนธ์บทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า) (16 pt)

1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....
2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....
3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....
4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

- 1.....(16 pt).....
- 2.....(16 pt).....
- 3.....(16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

.....

.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18pt)

(16pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความพร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....

.....

เอกสารอ้างอิง : (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความ วิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้สนับสนุนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....

**แบบฟอร์มนำส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารศึกษิตาลัย
วัดศรีสุมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย**

1. ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาไทย).....

ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่ง :

() อาจารย์ มหาวิทยาลัย.....() บุคคลทั่วไป

() นิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัย.....

ระดับ ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

ประเภทบทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ () อื่น.....

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

2. สถานที่ติดต่อผู้นิพนธ์บทความ

ที่อยู่ติดต่อสะดวกที่สุด.....

.....โทรศัพท์.....E-mail.....

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้ว มีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดียอมรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้น และข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารศึกษิตาลัย ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมายเหตุ : กรุณาส่งแบบฟอร์มไปที่ สำนักงานวารสารศึกษิตาลัย วัดศรีสุมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย หรือที่ E-mail: Sjmckunk@gmail.com